LUKRO MANDE
Mande Keta Mesarango Nga Lukdo Nakangoyingo

Lukro Mande Tabango.

Luk ngu, ene Yisas enengo keyimo kirikiri oni ngu keyemo ma ombuyingo. Ngu ene Yuda oni kini. Ene Girik oni gura. Ingondudu oni, ngundo ngu, Lukro ende damoni ngu Andiyok, Siriya mera gidesina, ngunonggo ingoro eyingo. Luk oningga ngu, sayi mambu yomosiyeroyingo oni. Oni simoo bare kenoro yomosiyoweroyi oni oowooyi Doguta. Girik mande damoni oorengo ngu, Lukro mandeni, ene mande ero, ko oo gome nakangowero ngu oo bidodo, ene watayi tero, nguro ene nakangoyingo.

Nga bukga nga, ngu koreteyingo, oo ngu Lukdo nakangoyingo. Nga bukga ngando ngu, Girik oni simoo bare ingondudu yunoro, Yisasro mandeni ngu wesiyoro oni simoo bare Yisasro mandeni ngu ingoya, nowoondoyemo ingootoyiga, hamoo teni, ero nakangoyingo. Ene nga mandega nga nakangoyingo ngu, ene oni sowe gidarega, Yuda oni simoo bare kini, nguno mande wesiyoro eyingo. Ndadiro nguro, enendo Yisas merako ngano omburo oni simoo bare bidodo ko yoyowa. Lukdo nakaya oowooyingga Yisas merako ngano hamoo oni tunootewa. Enendo nakaya oowooyingga, Yisasdo enengo newende ngu hamoo oorengo bidodo, noore yunoyingo. Ngu nowoondoyi ebe ino ino

teweroyi muringga ngu, oni sowe gurananggemboro kini, ngu oni noore bidodoboro. Asa, ko oo gidarega nguya, Lukdo ngu ndadiro nakaya teyingo. Anut oowooyi bingami okooweroyi nguro muri; Yuka Kundingiyi nguro yanggangoni; Yemboongeweroyi nguro muri; Oni gura ene ooni kini, ko oni gura ngu, ene ooni oowooyingga.

Lukdo ngu enengo doongeyimbo ko oo bidodo Yisasdo tewoku, ngu ene ma kenoyingo. Ene oni simoo bare oowooyingga sumoo yunowo. Onendo ngu Yisasdo oo ngu nenengo tetoni, enengo doongeyembo ngu kenoyingo. Ene noorendo nga bukga kandangetetoku ngu, Lukdo nakangoyingo. Asa, noorendo ngu hamoo oorengo, ngandiro gome ingowato. Yisas ngu noorengo awanani soboyeroyingo oruwa. Ene ngu hamoo oorengo, noorengo tabango ooroote.

Lukdo Nga Mandega, Nga Tiyopilasro Nakangoyingo

1-2 Oni urungga Tiyopilas, kuri oni oowooyingga kandeye towoongoro, Krayisdo noore kewooronanimo ko tero ene tunootewoku, ngu bidodo nakangoyingo. Ene oni Yisas enengo doongeyembo kenowonggoku nguro mandeye etoyi, oni songombo nguro mande ingoro wesiyoro etoyi, ngu ingoro nakangoyingo.

3-4 Nguro ngu, no nguya nga mandega nga gengo nakangooteno. Naru pirunggano nga mande oo ngaro sumoo sumoo oowooyingga tero, muri bidodo ingoro yowero, asa, no mande nenengo oorengo kuri tunooteyingo ngu ataga

nakangooteno. Nguro ge komo gome nenengo oorengo ingo. No nga mandega nga nakangoro ge etunggeroyingo, ngu hamoo mande oorengo.

Anutro Sambono Oni Oowooye Engel Onindo Yon Tunoo Teweroyimboro Sekarayiyano Eyingo

5 Ngu naruno, Herodndo Yudiya mera oo ngu bidodo sobosobo oni koreteyingo oodoni, ngu oni gura oowooyi Sekarayiya, ngundo Anutno wooro yeyingo oni tero oruwo. Anutno wooro yeyingo oni ngu, Abayisa ngu Sekarayiyaro wooro yeyingo oni, watangga nguro osiye. Nguro bareyi oowooyi Ilisabet ngu, Eron oningga nguro soweni.
6 Ngu oni erambarisa erayaga ngu, ene Anut doongeyimo ene oni nenengo oorengo oruwori. Ngu erambarisa erayaga ngu Anut Oo Simburi Urungga, nguro mamana mande oo ngu bidodo keyoro oruworiyo. Ene oo biyomi gura ma teyingo.
7 Ngu erambarisa erayaga ngu, ene kuri dogoni oorengo. Ilisabet ngu ninggoo teyingo, nguro erambarisa erayaga ngu ene simoo namboyari kini.
8 Sekarayiyaro keyimo wooro yeyingo oni ngu, ko tewero mayeyingo. Sekarayiya ngu ene Anut doongeyimo wooro yeweroyi ko ngu teroruwo.
9 Onindo Sekarayiyano rogo tetoyi, ngundo ene Anutno wooro yeweroyi murimo ene yambo ya urunggano (Tembel) nguno uro, Anut Oo Simburi urungga, nguno wooro ndindingo gomemu yeyingo.

10 Ngu narungga ngu, Anutno wooro
ndindingododo yeweroyi naruwo, oni simoo bare
oowooyingga oorengo endesina yowuruwooro,
nguno Anutno yemboongero oriyingo.

11 Sekarayiya ko tewoodoni, asa, ngu naruno,
Urungga Oo Bidodo Simburiga nguro sambono
Engel oni gura kenootoni, wooro ndindingo
yeweroyi nombo musiyo ngu tanggeyi koon-
dosina, dikatoni kenoyingo.
12 Sekarayiya sambono Engel oninggaku
kenoro soriyokoro sosoreyingo urungga oorengo
teyingo.
13 Ene sambono Engel oninggakundo sodedo
ero eyingo. Sekarayiya ge ma sosorewero.
Anutdo gengo yemboongengga ngu kuri ingowo.
Gengo barege Ilisabet, ngundo ngu nangongge
simoongga bisiyowa. Oowooyi ngu ge komo Yon
eya e.
14 Gengo nowoondoge ngu gome mete
tero oruwaku, ngunonggo ge oni oni tewa.
Baredo simoo bisiyootoni, asa, oni simoo bare
oowooyingga oorengo, ene nguro nguya oni oni
tewanggo.
15 Ene ngu Oo Bidodo Simburi Urungga ngu
doongeyimo ene oowooyi urungga oruwa. Ene
Wayin sonoyi kowoomu, ko sono yanggangomu
nguya ma newa. Ene nemi kawuyimo oorooteku
ngu Yuka Kundingiyi ngundo newendemo uro
angewa.
16 Enendo Iserel oni simoo bare oowooy-
ingga oorengo mande yunootoni, nowoondoye
yowoorengoro, enengo Anut urungga nguno
oororo keyowanggo.

17 Kuri, Anutdo Yuka Kundingiyimbo yanggango urungga oorengo Ilayiya inootoni, ene Anutro ko tewoku, ngundiro nangge, Yon nguya Yuka Kundingiyimboro yanggangonimo, Anutro ko ngu tewa. Enendo simoo bare ururu hoorooweyerootoni, nowoondoye yowoorengoya, ngunonggo enengo simoo namboye nguya hoorooweyerootoyi, nowoondoye yowoorengoro, awanamoyemboya nowoondoye gobooro guranangge yewanggo. Oni Anutro muri ma keyootenggoku nguro nowoondoye nguya enengo mandeni ingoro keyowanggo. Ngundiro muringga ngunonggo oni simoo bare bidodo nowoondoye yomosiyootoni, oo bidodo Simburi Urungga nguro mandeni ingowanggo, eyingo.

18 Sekarayiyando sambono Engel onino eyingo. Noore barenemboya kuri dogoni yeworoku, nguro simoo bisiyoweroyi naruwo ngu kuri kini tewo. Ngundiro nguro, no gengo mandega eteku ngu, ndadiro tero ingootoowe hamoo tewa? Eyingo.

19 Ngundiro etoni, sambono Engel oni enebana mandeni gumi, ero eyingo. No Gebiriyel Anut doongeyimo dikaro oorooteno. Anut enengombo no sureneroootoni, no geno mande gome nga wesiyoro ewero ombuteno.

20 Arisa, ge ingo! Ge noro mandene nga nowoondogemo hamoo ma tete. Nguro ngu ngandiro, ataga gengo gagige ngu witumootoowe, ge mande ma ewa. Kootuyisina, nga oo nga tunootetoni ngu, noro mandega nga ngu hamoo

oorengo enengo naruno engge tunootetoni ngu,
asa, ge mete ko mande ewa. Ero eyingo.
21 Oni simoo bare Sekarayiya, sobowooro
ingondudu buribari ingoro eyingo. Ndadiro
nguro, Sekarayiya naru pirungga ene ya gumi
kundingiyingga, nguno ootooro endesina ma
ooreyingo, ero ingootenggo.
22 Kootuyisina, Sekarayiya endesina oorero, oni
simoo baredoya mande eweroyi kini. Ngundiro
nguro, ene ingoyingo, ene ya gumi kundingiyi
newendemo ameno oo songo guradiroga
Anutdo etungootoni kenoote, ero ingoyingo.
Sekarayiya, ngu kandeyibo nangge mande
towootowoononggo eneya, ero eyingo. Gagingo
manggowo ngu witumootoni, mande eweroyi
ereremo kini.
23 Kootuyisina, Sekarayiya enengo koni kini
tetoni, ngu naruno, ene enengo endemo ko
toongeyingo.
24 Kootuyisina, Sekarayiya bareyi oowooyi Ilisabet, kawuyidodo teyingo. Ngundiro tetoni, Ilisabet, ya newendemo kombo kandegura kombitero
oriyingo.
25 Oode eyingo. Oo Bidodo Simburi Simbunanembo, ataga noro sumange tenunoro, oni
simoo bare doongeyemo oyimonengga ngu andangenunowo. Ero eyingo.

Sambono Engelndo Mariyano Yisas Tunooteweroyi Nguro Eyingo

26 Ilisabet, Kombo kandegura gidemboro gu-
ranangge kawuyidodo teyingo, ngu naruno,
Anutdo sambono Engel oni oowooyi Gebiriyel

soweyootoni Nasaret, ende urungga, Galili mer-
ako, nguno oorowuyingo.
27 Ngu endemo nguno ene bare oore gura, ene
simoo guraya ma wereyingongga, nguno mande
yoro oorowuyingo. Ngu barega ngu simoo gu-
rano kameteni ero rogo teyingo. Ngu simoongga
ngu oowooyi Yosep. Yosep ngu Dewitro soweni.
Ngu bare oorega ngu oowooyi Mariya.
28 Gebiriyel eneno oororo eyingo. Ge oni oni
teya ootoo, Anutdo ge bingaminggedodo teng-
gunoote, Anutdo kumana ge gunooteku, Oo Sim-
buri geya ooroote. Eyingo.
29 Mariyando ngu mandega ngu ingoro
sosorero ingondudu urungga tero, enengo
newendemonggo eyingo. Ndawugaro nguro,
ngu simoongga ngundo omburo nono ngandiro
ete? Eyingo.
30 Anutro sambono oni Engelndo Mariyano
eyingo. Mariya, ge ma sosorewero. Anutro
newende ngu gengo gome ingoro sumangeni
gunoote.
31 Gome ingo! Ge kawunggedodo tero nan-
gongge simoongga bisiyowa. Ngu oowooyi ngu,
ge komo Yisas eya e.
32 Ngu oningga ngu, oni urungga oorengo
oruwa. Ngu oningga nguya ngandiro ewang-
goku, ene Anut bingaminidodo enengo nangoni,
ero eyingo. Anutdo ene yoro, sobosobo oni
koreteyingo urungga yetoni oruwa. Enengo osiyi
Dewitdo sobosobo koreteyingongga ngundo ko
tewoku, ene ngundiro nangge ko tewa.
33 Ene ngu oo bidodo sobosobo koretero oni,
ngundo ngu, Yekob Iserel nguro soweni, nguro so-

bosobo suwooyi sano oruwa. Enengo oo bidodo sobowooteku naru ngu ma kinitewa, eyingo.

34 Mariyando ngundiro ingoro sumoo eyingo. No simoo guraya ma wereyingo. Nguro gengo mandega eteku ngu, ndadiro tero engge tunootewa? Eyingo.

35 Sambono Engelndo mande gumi ero eyingo. Anutro Yuka Kundingiyi ngu geno ombuwa. Anutro yanggangoni awuno oorengo, ngundo ge wiringgeroro kutuwoonggunowa. Ngundiro tetoni, kootuyisina ngu simoonggega ngu ge bisiyowa. Onindo eneya ngandiro ewanggo. Ene oni kundingi, Anutro nangoni, ero ewanggo.

36 Ingo! Momongge, Ilisabet ngu, ene kuri bare dogoni ngumu, ene nguya kawuyimo simoongga ooroote. Kuri ngu, oni songombo eyingo. Ene ninggootete eyingo. Ene ataga kawuyidodo oodoni, kombo kandegura gidemboro guranangge kuri yokowo.

37 Merako ngano, ko gura Anutdo teweroyi, kowuri ma ooroote. Hamoo oorengo kini. Anutdo ene oo bidodo temukowa. Eyingo.

38 Mariyando gumi eyingo. Ene ngu ooga ngu nono eteku, ngu mete tewa. No ngu oo bidodo Simburi, nguro kirikiri bare nangge. Eyingo. Arisa, sambono oningga ngundo Mariyando oo teteku ngu ingomukoro ene toongeyingo.

Mariyando Ilisabet Kenowero Oorowuyingo

39-40 Ngu naruno, Mariya ootoogero oo bidodo yomosiyoro, sodedomangge yade yade oororo, Yudiya merako ende gura puri sanganimo nguno ooreyingo. Ene Sekarayiyando yano oororo ya

newendemo uro, Ilisabetno eyingo. O momo,
Ilisabet! Ero eyingo.
41 Ilisabetdo, Mariyaro, manggowo ingootoni,
Ilisabet kawuyimo simoongonggaku parero oore-
toni, Yuka Kundingiyimbo Ilisabetro newendemo
uro angeyingo.
42 Ngundiro tetoni, ene ki urungga, ero eyingo.
Anutdo ge Kumana gunooteku ngu, gedo bare
gidarega ngu dagayeroote. Ge kawunggemo nan-
gonggega oorooteku nguya ene kumanadodo.
43 No ndadiro nguro, noorengo Oo Bidodo
Simburi Simbunani, nguro nemi, no bingamine
okoowero ombute?
44 Ingo! No mande gura geno ewero. No soden-
embo gengo manggoge ingootoowe, kawunemo
simoongga oorooteku ngando parero oorero, oni
oni tete.
45 Ndawugaro nguro, Oo Bidodo Simburi
Simbunani, ngundo mande wesiyoro eteku,
ge nowoondoge hamoo teteku nguro engge
tunootewa. Nguro ngu, Anutdo ge sobogerootoni,
ge mete oni oni tewa. Eyingo.

Mariyaro Yambo

46-47 Mariyando eyingo. Noro nowoon-
donemonggo Oo Bidodo Simburi, nguro
bingamini oowooyi hahangero okooteno.
Nenengo gabone ngu Anutro oni oni tete. Anut
ngu noro hoorooweneroyingo.
48 No kuri ngu, enengo kirikiri bare angoyi
oodoowe ngu, Anut enengo sumange nunoyingo.
Asa, ngundiro nguro, oni simoo bare kootuyisina

tunootewanggoku, ngundo nguya noro oowoone
bingamine okoowanggo.
49 Anut yanggangonidodo oorengo, ngundo oo
urungga tero, no nunowo. Enengo oowooyi
kundingiyi oorengo orini!
50 Enengo sumangeningga ngu, oni enengo
ingoro oowooyi okooro manggowo keyoro
oorootenggoku ngu, ko kootuyisina nguro oni
sowengga tunootewanggoku, ngu bidodomo
nguya oruwa.
51 Enengo kandeyi yanggangomo, ngundo ko
yanggango oorengo nenengo tete. Oni ene
nowoondoyemonggo enengo bingamiyemboro
nangge ingoro endeyootenggoku, ngundiro oni
ngu, ene oweyerootoni, songo songo sawanggo.
52 Ene mera ngaro oo sobosobo oni
yanggangoyedodo ngu yowoosoodoni, enengo
oowooye ameno ombutoyi, oni oowooye kini ngu
yowokoro enengo oowooye bingamiye okootoni,
awuno oorewanggo.
53 Anutdo oni oodoro kumooro oorootenggoku ngu, ene oo gomemu yunootoni, oni
sitowiyedodo tero oorootenggoku ngu, Anutdo
ene oweyerootoni, kingo kande sawanggo.
54-55 Ene kuri osinani Ebarahamno mande ero
gosiyoyingo, nguro nowoondoyi tero, enengo
simooye kootuyisina tunootewanggoku, nguro
sumangeni teyunowa. Nguro ngu, ene noore
enengo ko oni Iserel hoorooweyeroro sumangeni
yunowa. Eyingo.
56 Ngundiro ero, Mariya, ngu Ilisabetya,
kombo kabusa oode yokoro, enengo endemo
ko toongeyingo.

Ilisabetdo Yon Bisiyoyingo

57 Ilisabetdo simoo bisiyoweroyi naruwo
tunootetoni ngu, ene nangoni simoongga
bisiyoyingo.
58 Ilisabetro ende gobooro oni ko enengo
soweniku nguya Ilisabetro Anut Oo Bidodo Sim-
buri Simbunani Urungga, ngundo sumange teyi-
noro simoongga inowoku, nguro mandeni in-
goro, oni oni urungga oorengo teyingo.
59 Naru kandegura gidemboro kabusa, nguno
(naru 8) mayero simooyenggaku moondeyi
yomosiyoro, sunggi yeweroyimboro yambo
ya urunggano, (Tembel) mayeyingo. Mayero,
yowuruwooro simooyengga nguro oowooyi
enengo eweyi oowooyi Sekarayiya ewato, ero
ewonggo.
60 Ngundiro etoyi, simooyengga ngu nemimbo
ngu mandeyega ngu gumi eyingo. Kini, noore
komo oowooyi Yon ero ewato, eyingo.
61 Oni songokundo nemimboya mande gumi
ewonggo. Gengo gumoogumoongge degooge
gura oowooyi ngundiro kini. Eyingo.
62 Ngundiro tero, kande towootowoo tero
eweyi sumoo inoro, eweyimbo nangoni oowooyi
ndadiro ewa, ero eyingo.
63 Sekarayiyando oo nakangoweroyi, oo nguro
kandeyibo towootowoo tero sumoo eyingo. Ene
nguno nangoni oowooyi nakangowero, ero
oowooyi Yon nakangoyingo. Oniku ngundiro
kenoro nguro ingondudu urungga teyingo.
64 Ngundiro nakangootoni ngu, asa, Sekarayi-
yaro gagingo tango yetoni, ene mande ero Anut
bingami ero okooyingo.

65 Ngundiro tetoni ngu, enengo ende gobooro
oniku bidodo sosoreyingo. Nguro mandeni en-
deni endeni toongetoni, nguro mande mande
urungga ero ingoro, Yudiya mera pupurimo oo-
rootenggoku oni, ngu bidodomo oorowuyingo.
66 Oni bidodo ngu mandega ngu ingoro, nguro
ingondudu urungga nowoondoyemo ingoro
eyingo. Kootuyisina, ngu simooyengga ngu
ndawu ooga tewa? Ero eyingo. Oni simoo
bare ene ingoyingoku, Anut oo bidodo Simburi
Simbunani, nguro yanggangoni, ngundo ngu
simooyengga ngu sobowoote.

Sekarayiyando Yambo Utoro Anutro Bingami Okooyingo

67 Yuka Kundingiyimbo eweyi Sekarayiya,
newendemo angetoni, oo kootuyisina,
tunooteweroyi ngu koretero, ero eyingo.
68 Noorengo oo bidodo Simburi Simbunani,
Iserel oniro Anutga, nguro bingami
okoowato. Ndawugaro nguro, ene noore
hoorooweyerowero omburo, noore, enengo oni
simoo bare uriyeroro ko yoyowero ombuwa.
69 Anutdo enengo ko oni Dewit, nguro sowen-
imonggo oni yanggango gura yeni dikaro ngu,
ngundo noore ko yoyowero.
70-71 Ene kurimi enengo ingondudu eyingo oni
kundingiyi, ngu manggoyemo mande ngundiro
ero gosiyootoni, Anutdo noorengo mundi oni
yanggango ngu kandeyemonggo noore ko yoy-
oro; oni nooreya nowoondoye biyomi yero bogu-
wootenggoku, ngu kandeyemonggo nguya ko
yoyowa.

72 Ene noorengo osisambanani ngu sumange teyunoro hoorooweyeroyingo. Ene kurimi sunggi mande kundingiyi ero, nguro suwooyi sano ingondudu teroroote. Ene ma kabetewa.

73-75 Ene hamoo mande sorumimonggo Ebarahamno sunggi mande ngandiro eyingo. Ene noorengo mundi oni kandeyemonggo andangeyeroro yoyootoni, nguro noore Anutro koni tewero ma sosorewato. Noore naru bidodomo keta ootooro, nguno ngu, noore gome nenengo oorengo kundingiyi ootooro; asa, noore enengo koni murini kundingiyinimo, ko muri gome nenengo nguno noore mete enengo doongeyimo endeyowato.

76 Ngundiro ero, Sekarayiya yowoorengoro nangoni kenoro eyingo. Ge nangone, oni geyoro geya ero Anut awuno oorengo nguro ingondudu eyingo oni, ero ewanggo. Ge Oo Bidodo Simburi Simbunani, ngu koreteyinoro nguro oore yomosiyoyinowa.

77 Gedo enengo oni simoo bare ngu, nguro mande ero etuyerootoyi, ene nguno ingowanggo. Ene enengo weti mbumbuwaye andangeyunoro ko yoyowa.

78-79 Noorengo Anutga nguro sumangeni nowoondoyini urungga, ngundo noorengo ngandiro tete. Anutdo enengo nangoni soweyootoni ombuteku, ngu noorengo nowoondonani oo biyomi oorooteku andangeyunowa. Ngu sengero ooreri toongooteku, ngundiro ene oni nowoondoyemo ooreri biyomi oorooteku, ngu himi yunowa. Ene sambo endeboro himingga ngu yeni nooreno omburo himi ngu, oni

ooreriko oorootenggoku, ko oni kumoowero tero
oorootenggoku nguya himi yunowa. Noorengo
kenani yoonenengootoni, ayibi imakeyingo, oore
metemimo nguno oororo omburo tewato. Ero
eyingo.
80 Kootuyisina, ngu simooyenggaku uru tetoni,
enengo goweyi ingonduduni yukani nguya yang-
gangonidodo uru teyingo. Ene toongero, diguno
oni kini merako nguno enesu nangge ootooro
oruwoku, ngu naruno, ene Iserel oni simoo
bare doongeyemo, Anutro mande etuyerowero
tunootewa.

2

Mariyando Yisas Bisiyoyingo
(Matiyu 1:18-25)

1 Ngu naruno, mera bidodomo sobosobo oni
koreteyingo, oowooyi Sisa Ogastas, ngundo ma-
mana mande gura yero eyingo. Mera bidodomo
oni simoo bare komo bidodo oowooye bukno
nakangowero eyingo.
2 Sayiriniyas oningga ngundo Siriya mera
nguro Gabuman sobosobo koreteyingo oruwo.
Ngu narungga nguno, amana oorengo damoni
yero, oowooye bukno nakangoyingo
3 Ngundiro nguro, oni simoo bare bidodo ene
ende damonimo saro, nguno oowooye bukno
yeyingo.
4 Ngundiro nguro, Yosep ngu Dewitro soweni,
ene Galili merako Nasaret ende ngu yokoro,
ene Yudiya merako Dewitro endemo yade yade
oorowuyingo. Ngu endega ngu oowooyi Betele-
hem.

5 Yosep ngu enengo bare rogo teyingo,
ngu oowooyi Mariya nguya oorowuworiyo.
Ene oowooyari bukno yeweroyimboro. Ngu
narungga ngu, Mariya kawuyidodo.
6 Yosep Mariya eraga ngu endemo nguno
oodori, Mariya simoo bisiyoweroyi naruni
tunooteyingo.
7 Ngu naruno, endemo wereweroyi ya ngu kuri
onindo ndindi teyingo. Nguro ngu, erambarisa
Bulmakawuro yano oororo oode, nguno Mariya
nangoni gogoro simoongga bisiyoro, kumbagado
dobengoro yoro, Bulmakawuro oo neweroyi
koondomo yeni wereyingo. Ndadiro nguro,
wereweroyi ya onindo kuri ndinditeyingo

Engel Onindo Sipsip Sobosobo Onino Eyingo

8 Ngu merasina nguno, Sipsip sobosobo
oni gidarega ende dabemimo suwoono Sipsip
sobowooro oriyingo.
9 Oo Bidodo Simburi Simbunanimboro sam-
bono Engel oni, ngundo Sipsip sobosobo onino
omburo tunooteyingo. Urunggado enengo soru
himi duridarini urungga yeni omburo, ngundo
Sipsip sobosobo oniku pawayeroro himi yeyingo.
Ngundiro tetoni ngu, Sipsip sobosobo oniku
sosoreyingo urungga teyingo.
10 Ene Engel gurado mande yunoyingo. Ye ma
sosorewero! Ingoyi, no mande gome mesarango
ngu yengo yoro ombuteno. Ngundo ngu oni
simoo bare bidodo yoyeni, oni oni tewanggo.
11 Ngu sa narunggano, nguno Dewitro endemo
bare gura simoo bisiyoote. Ngu simoongga ngu
noorengo oo bidodo Simburi Simbunani. Ene

Krayis, Anutdo rogo tetoni, noore ko yoyowero
sunggi yeyingo oni ngu!
12 Ye ngu simooyengga ngu kenoweroyi, sung-
gini ngu ngandiro. Kumbabo dobengoro, Bul-
makawu ngundo oo neweroyi koondomo yetoni,
werooteku ngu! Ero eyingo.
13-14 Sambono onindo ngundiro etoyi, arisa,
sodedomangge sambono oni oowooyingga
oorengo omburo tunootetoyi, yowuruwooro,
Anut bingami okooro, yambo utoro, ngandiro
eyingo. Anut awuno oorengo, noore gengo
oowoongge bingamingge okooro, noore gengo
yemboongetooye, oni simoo bare mete gedo
nowoondoge yunoro, gengo imakeyingo
muringga nguya yunowa, ero yambo ureyingo.

Sipsip Sobosobo Oni Oororo Yisas Kenoyingo

15 Sambono oniku ngundiro tero, ene ko sam-
bono ooreyingo. Arisa, Sipsip sobosobo oniku
enengo nangge mande ero ingoro eyingo. Noore
sodedomangge Betelehem endemo ooroya, ngu
ooga ngu Oo Bidodo Simburi Simbunani ngundo
ewoku, ngu oororo kenowato. Ero eyingo.
16 Ngundiro ero, ene sodedomangge oororo,
Mariya Yosep eraga yeyoro, ko simooyeng-
gaku Bulmakawu koondomo wetoro oodoni
kenoyingo.
17 Ngundiro kenoro ngu, sambono onindo ngu
simooyengga nguro mande ewonggoku ngu, we-
siyoro eyingo.
18 Oni simoo bare bidodoboro, Sipsip sobosobo
onindo mande ngu etoyi ingoro, ene mande
nguro ingondudu urungga oorengo teyingo.

19 Ene nemi Mariyando, ngu mande ngu bidodo
gome newendemo yero, gome dowooro, ene
mande nguro ingondudu teroruwo.
20 Sipsip sobosobo oniku, enengo kono ko
oororo, Anutro duridarini sambono onindo etoyi,
oororo kenowonggoku, nguro ene Anutro oni oni
tero, oowooyi bingami okoororiyingo.

Simiyon, Ana Eragado Anutro Yambo Ya (Tembel) Nguno Yisas Kenoworiyo

21 Kootuyisina, sa naru kandegura gidem-
boro kabusagomo (Naru 8) simooyengga ngu
moondeyi yomosiyoweroyi naruwomo, oowooyi
Yisas, ero eyingo. Mariya kawuyidodo ma teyin-
gomo ngu, oowooyingga ngu Engel oninggado
eyingo.
22 Mosesro mamana mandeno eteku, Mariya
ngu keyoro oodoni, ngu narunggaku tunootetoni,
ene yambo yano uro, Anut doongeyimo ko
goweyi metemi teweroyimboro oorowuyingo.
Ngundiro nguro, Mariya, Yosep erambarisa,
ngundo Yisas yoro, Yerusalem endemo oororo,
yowuru ya urungga (Tembel), nguno Oo
Bidodo Simburi Simbunanimo wooro yewero
oorowuyingo.
23 Ngu Oo Bidodo Simburi nguro mamana man-
deno nakangootoni oorooteku ngundiro. Ne-
mimbo nangoni gogoro bisiyootoni ngu, nango-
ningga ngu, yoro Oo Bidodo Simburi Simbunan-
ingga nguro kundingiyi oni eyingo. Anutdo ngu
nangoni gogoroga ngu sunggi yeyingongga, ngu
enengo ko teni ero eyingo.

24 Nguro Anutno wooro yewero ngu, nu mu-
mukondiri ururumu eraya, ngundi, owita duriyo
eraya yoro, ngundo Anutno wooro yeweroyim-
boro. Eyingo.

25 Mosesro mamana mandeno ewoku, ene
ngundiro teyingo. Ngu naruno, oni gura oowooyi
Simiyon ngu Yerusalemno oruwo. Ene Anut
doongeyimo oni nenengo gome oorengo. Ene
Anutno suwooyi sano yambo mande nangge
teroruwo. Yuka Kundingiyi ngundo Simiyon-
dodo oruwori. Ene Iserel oni nowoondoye
yeni imakero nguro kowuriye andangeweroyi
oningga, ngu sobowooro oruwo.
26 Yuka Kundingiyi ngundo Simiyonno kuri
eyingo. Ge oode oo Simburi nguro Anutdo noore
yoyowero sunggi yeyingo oni, Krayis, kenorogogo
ge kumoowa, eyingo.
27-28 Arisa, Yuka Kundingiyimbo yokutu-
wootoni, ene ootoogero, yambo ya newendemo
uyingo. Uro doongetetoni, Mariya Yosep
erambarisa nangoyari Yisas yoro, yowuru yano
mamana mandeno eyingo, ngundiro tewero
ombuworiyo. Simiyonndo Yisas yoro, dowooro,
Anut oowooyi bingami ero okooro, ngandiro
eyingo.
29 Noorengo Oo Bidodo Simburi Simbunani,
ataga gengo ko oningga nga yokootooga,
sumangenggemo oorowuwe. Ataga no mete
kumoowano. Noro nowoondone imakeyingo
ootooro, kuri gengombo eyingo, ngundiro ataga
tunootete.
30 No doongenembo gedo noore yoyoweroyi
oningga rogo tewoku, ngu ataga kenooteno.

31 Ge nga oningga ngu rogo tetoyi, omburo oni
simoo bare bidodo hoorooweyeroweroyimboro.
32 Ene ngu sorungga ngu Yisas oni sowe
gidarega yunoro oore etuyerootoni, Anutno
nowoondoye yewanggo. Ngundo ngu, Iserel oni
simoo bare nguya oowooye urungga yunowa.
Ero eyingo.
33 Yisas eweyi nemi ngu, Simiyonndo man-
dega eteku nguro soriyokoro ingondudu urungga
teworiyo.
34 Simiyonndo kumana yunoro, simooyengga
ngu nemi Mariyano oo eme tunooteweroyi,
nguro eyingo. Ingo, nga simoongga nga ngu,
Anutdo rogo tero soweyowoku ngu, ye Iserel oni
simoo bare enengo yanggangoni ngu etuyero.
Ene ngundiro tetoni, nguro Iserel oni simoo
bare oowooyingga enengo mandeni ngu ingoro,
gidarega nowoondoye hamoo tetoyi, gidaregado
ene kootu inoro, eneya mundi tewanggo.
35 Nga nangonggega ngando ngu oni simoo
barero ingonduduye bidodo nowoondoyemo
kombitero oorootenggoku, ngu yeni tunoo
oorengo etuyerowa. Kootuyisina, kowuri
urungga eneno tunootewaku, nguno ge
nguya nowoondoge kowuri oorengo dugebo
gosanggawetoni ogingooteku ngundiro ingowa.
Eyingo.
36-37 Anutro ingondudu eyingo bare gura
oowooyi Ana ngu, eweyi Panuwel, ko enengo
soweni oowooyi Aser. Ana ngu kuri dogoni
oorengomu, ene kuri kameyimboya dagoma
kandegura gidemboro eraya (7) nangge oode,
ngu naruno, kameyi kumooyingo. Kameyi

kumootoni, enesu wabu oodoni, dagomani onibi namoraya ko dagoma namoraya nguya (84) wabu oruwo. Ene (Tembel) yowuru yangga ngu ma yokoyingo. Ene suwooyi sano, Anutno yambo mande tero, oruwo. Ene ngundiro tero nguno, naru oowooyingga ene oowari roogo tero, nguro yemboongero oruwo.

38 Ngu naruno, Ana nguya omburo, Yisas kenoro, Anutno esosootero, Anut bingami okooro, Yisasro mandeni oni simoo bareno wesiyoro eyingo. Yerusalem endemo oni, ko Iserel oni ngu bidodo ko yoyoweroyi oningga Anutdo yunowero eyingo ngu sobowooro oorootenggoku, ngu oningga ngu, Yisas nga!

Yosep, Bareye, Nangoyari, Nasaret Endemo Ko Oorowuyingo

39 Yosep, Mariya eragado, ene Oo Bidodo Simburi Urungga, nguro mamana mandeno eteku ngundiro temukoro ngu, asa, ene Tembel ya ngu yokoro, Galili merako enengo ende Nasaretno ko oorowuyingo.

40 Simooye bodagaku uru tero, ingondudunidodo urungga tero, yanggangonidodo teyingo. Enengo ingo ingoni, ngu gome oorengo. Anutro sumangeni, ngundo ene wiriyoyingo.

Yisasro Dagoma Kande Eraya Kegidemboro Eraya Tetoni, Tembel Yano Oorowuyingo

41 Dagoma bidodomo, Yisas eweyi nemi, Yosep Mariya eraga ene Yerusalem endemo Anutro sunggi kenoro dagayeroyingo oowooyi Pasowa, nguno oororo oorooteri.

42-43 Yisasro dagoma ngu kande eraya
kegidemboro eraya, (12) tetoni, arisa, ngu
naru kundingiyingga, nguno Yosep Mariya
eraga, ko Yisas nguya yoro, ene Yerusalemno
oorowuyingo. Kootuyisina, Pasowaro narungga
ngu kinitetoni, Yosep Mariya eraga, oni songoku
ngu bidodo enengo endemo endemo ko sayingo.
Ene Yisas enesu nangge, Yerusalemno oodoni,
enengo eweyi nemimbo nguro ma ingoyingo.
44 Yosep, Mariya eragado ngu, Yisas ngu oni
simoo bare gidaregaya kuri oororo satenggo, ero
ingoro, ene nguya ngu sanggano nguno ooreko
doongetero doongetero oorowutori, kiniteyingo.
Enengo konebeyi dobookuriyi kewooroyemo
doongetetori nguya kini.
45 Erayaga ngu Yisas erewetori, nguya kini.
Ngundiro tetoni, nguro erayaga ngu, ene
Yerusalemno Yisas erewero ko oorowuyingo.
46 Yosep Mariya eragado, Yisas erewero endey-
oro oodori, sa kabusa kiniteyingo. Kootuy-
isina, Tembel ya newendemo oodoni kenowori.
Yisas ene oo nakangoro etuyeroyingo oni ke-
wooroyemo bibitero, mande etoyi ingoro, ko
enebana sumoo ngu oniku nguya yunoro oruwo.
47 Ngu ingondudu etuyeroyingo oni, ngundo
Yisasro mandeni ingoro, ko ingonduduni
ingoyingongga, ko enengo mandeye gumi
yootunoro ewokungga, nguro ene soriyokoyingo.
48 Eweyi nemi eraga nguya ngundiro kenoro
sosorewori. Nemimbo eyingo. Nangone, ge
ndatero nguro, ge nooreya ngundiro teyunoote?
Noya awanggeboya nowoondonari ngu kowuri
oorengo yetoni, noore ge erewenggeroyingo

urungga tetero. Ero eyingo.
49 Yisasdo enengo mande gumi ero eyingo. Yari
ndawugaro no erewenerooteri? Nondo awaro ko
teweroyi, ngu yari ngundiro ma ingooteri, bine?
Ero eyingo.
50 Ene eragado, Yisasdo mandega eneya ewoku
ngu, muri ma ingoyingo.
51 Arisa, Yisas ootoogero, eweyi nemimboya
oorowuyingo. Oororo, yade yade Nasaretno
tunooteyingo. Yisas ene suwooyi sano, eweyi
nemimboro manggoyari koorowooro, kirikiri
teyunororuwo. Nemi Mariyando ngu mande ngu
bidodo ingondudunimo yero, gome dowooro, in-
gonduduwooro oruwo.
52 Yisas uru tetoni, enengo ingoyingo nguya
gome urungga oorengo tunooteyingo. Anut
doongeyemo, oni simoo bare doongeyemo nguya,
ene oni gome nenengo oorengo, ero ingootenggo.

3

Sono Yeroyingo Yondo Mande Wesiyoro Eyingo (Matiyu 3:1-12; Mak 1:2-8; Yon 1:19-28)

1 Mera bidodomo, tabango koreteyingo oni
oowooyi Tayibiriyas Sisa, ngu dagoma kande
eraya kengga (15) ngu oni simoo barero so-
bosobo oruwo. Pondiyas Payilat ngundo ngu,
ene Yudiya oniro sobosobo koreteyingo oruwo.
Ngu naruno, Herodndo ngu Galili mera nguro
sobosobo koreteyingo oruwo. Beyi, Pilipdo ngu
Ituriya ko Tarakonayitis mera nguro tabango
oruwo. Layiseniyas, ngundo ngu Abilini mera
nguro tabango tero oruwo.

2 Ngu naruno, Anas ko Kayiyapas eraga,
ngundo ene Anutro wooro yeyingo oni
kundingiyi nguro sobosobo oni koretero tero
oriyingo. Ngu narunggano nguno nangge,
Sekarayiya nangoni Yon, ngu diguno oni kini
merako nguno oruwo. Yon nguno oodoni, Anutdo
enengo mandeni soweyootoni, eneno ombutoni
ingoyingo.
3 Ngundiro tetoni, Yon ene oororo, Yodan
sono dabemiwoore endeyoro oororo, oni simoo
bare bidodo komo nowoondoye yowoorengoro
Anutno yetoyi ngu, asa, Anutdo oni simoo bare
nguro weti mbumbuwaye andangeyunoro ka-
beteyunoyingo. Ngundiro tetoni ngu, asa, Yondo
sono kundingiyimbo sonoyeroyingo.
4 Nguno ngu Anutro ingondudu eyingo oni
oowooyi Ayisaya, ngundo kuri nakangoro
ngandiro eyingo. Etoni, diguno oni kini merako,
oni manggowo gura oni simoo bare gidaregaro
meno ewo. Oo bidodo Simburi Simbunani,
nguro oore yoonenengoyino! Enengo oore gome
yomosiyoyino!
5 Anutdo oore gigongo, mewuyi ngu bidodo
wiriyoyi. Mera pupuri ngu doongootoyiga guwu
yeni. Oore wigiwagayingo ngu yoonenengoyino.
Oore mera pigipoguri ngu yomosiyoyino.
6 Nguno ngu, oni simoo bare bidodo ngu,
Anutdo noore ko yoyowero ko teteku, ngu kenoro
ingowanggo. Eyingo.
7 Oni simoo bare oowooyingga oorengo
Yon kandeyimo sono kundingiyi gimuwero
ombuyingo. Ngundiro ombutoyi, yeyootoni,
nowoondoye ma yowoorengootoyi, nguro ngu,

Yon sanggiri urungga tero ene mamanayeroro,
eyingo. Ye sire dingeyi gosonggini biyomidodo!
Onendo yeno etoni, ye mete Anutro sanggirini
kootuyisina tunooteweroyi ngu dagaro
sawanggo, bine?
8 Ye komo nowoondoye yowoorengootoningga
ngu, ye komo engge yeyiga tunooteni. Yengo
nowoondoyemonggo ngandiro ma ewero. Ebara-
ham ngu noorengo awanani, nguro Anutdo
nooreya ma sanggiri tewa ero, ma ingondudu
tewero. Nondo yeno eteno. Anutdo, ene mete nga
digi nga yoyeni, Ebaraham simoongo tunoote-
wanggo. Ye Anutro ko yokootenggoku ngu, asa
Anutdo mete oni gidarega yoyootoni, enengo ko
tewanggo.
9 Anutro Soboro de damonimo kuri yetoni oo-
roote. De bidodo engge gome ma enggewaku ngu,
ene doongooro, de nombono oorongootoni dewa.
Eyingo.
10 Yondo ngundiro etoni, oni simoo bare bidodo
enengo mandeni ngundiro ingoro sumoo eyingo.
Noore ndadiro tewato? Eyingo.
11 Yondo manggoye gumi eyingo. Oni gura ene
nengguro eraya moore ngu, oni gura kenootoni
ene nengguro kinitetoni, asa, ngu gura in-
owa. Oni oowarinidodo ngu, ene komo nguya
ngundiro tewa. Eyingo.
12 Gabuman Takis beye yoweroyi oni gidarega
nguya, sono kundingiyi yowero Yonno mayero
eyingo. Mande etuyeroyingo oni, noore ndawu
ooga tewato? Eyingo.
13 Yondo gumi eyingo. Ye ngu komo mera ngaro
oo sobosobo onindo etenggoku, ngundiro nangge,

beye ngu yoyi. Yengombo, yengo ingonduduno beye sanganimo gura ma yowero. Eyingo.

14 Ngu naruno, kumba ootuwoo oni gidarega nguya Yon sumoo inoro eyingo. Noore ndadiro tewato? Etoyi, Yondo mande gumi eyingo. Ye komo oni yutoro, nguro enengo digi beye kingo ma sobiyoro yowero. Ye oni songomo godange mande ero beye sitowiye ma yowero. Ye komo yengo koye nguro uriyi ngu nenengo yoya nguro oni oni teya oriyi. Eyingo.

15-16 Oni simoo bare ingonduduyemonggo, ingondandangero, Yonro eyingo. Nga ngu Krayis bine, ngundi kini, bine? Ero ingoyingo. Yondo enengo mandeye ingoro nguro gumi eyingo. Nondo ngu sonombo nangge ye sono kundingiyi gimuyunooteno. Ngundiro, oni gura no kenero ro ombuwa. Ngu oningga nguro yanggangoni, ngundo noro yanggangone, ngu hamoo oorengo dagate. Nondo enengo keyi goweyiga nguro utoyi wesiyoweroyi, ngu ereremo kini. No enengo kirikiri oni nangge. Enendo ngu Yuka Kundingiyimbo, ko debo nguya yowuruwooro, ngundo ye sono kundingiyi gimuyunowa. Ero eyingo.

17 Kootuyisina, Yisas oningga, ngundo omburo oni simoo barero nowoondoye hamoo teyingo ngu wirikoyerootoni, oni simoo bare bidodo eneno nowoondoye hamoo tetoyi ngu, enendo yoyoro eneya sambo endemo oruwanggo. Nguro ngu, oni simoo bare bidodo eneno nowoondoye hamoo ma tero, Yisas ma keyootoyi ngu, asa, Anutdo ngu oni ngu soweyerootoni, Setanro ende biyomi de nombo ma kumooweroyi, nguno uwanggo. Eyingo.

18 Yondo mande mande yanggangomonggo
ero, ngundo oni simoo bare ingonduduye yoku-
tuwooweroyimboro eyingo. Ngu muringgano
ngunonggo, Yondo mande keta mesarango ngu
oni simoo bareno wesiyoro eyingo.

Herod Mera Sobosobo Oni Ngundo Yon Yoro Ya Biyomimo Yeyingo

19 Yondo Galili mera nguro oo bidodo so-
bosobo oni urungga oowooyi Herod, ngu kenoro
ero mamanangoyingo. Herodndo muri biyomi
gura gura tero, ngunonggo koneyo Pilip bareyi
Herodiyas woosooro yoyingo, nguro nguya ma-
manangoro kenoro eyingo. Ngundiro tero, ngu
muri biyominingga nguya tetoni tunoo oorengo
teyingo.
20 Ngundiro tero, ngu muri biyomi nga,
ngunonggo muri gura soweyoro tewo. Ngu
Yon dowooro ya biyomimo yeyingo.

Yondo Yisas Sono Kundingiyi Newendemo Dowooro Uro Gimuyinoyingo

(Matiyu 3: 13-17; Mak 1: 9-11)

21-22 Yondo oni simoo bare oorootenggoku,
ngu bidodo sono kundingiyi newendemo
yodowooro uro sonoyeromukoro oodoni ngu,
Yisas nguya Yondo dowooro sono kundingiyimbo
sonowooyingo. Ngundiro tetoni, Yisas ngu
Anutno yemboongero oodoni, ngu naruno,
Sambo yamuko goosootoni, nguwoore Yuka
Kundingiyi ombuyingo. Onindo ngu Yuka
Kundingiyingga ngu kenoyingo ngu, nu
mumukondiri ngundiro teyingo. Ngundiro
tero, Yuka Kundingiyingga Yisas tabango

sanganiwoore bawooro oororo omburo, tero uyingo. Anutdo Sambononggo meno ero ngandiro eyingo. Ge noro nangone oorengo, no gengo gome ingootenoku ngu! Nowoondone ngu bidodo gengo oni oni teteno! Eyingo.

Yisasro Soweni Osi Sembeni Nguro Oowooye (Matiyu 1:1-17)

23 Yisasro dagomani ngu onibiga kande eraya tetoni, (30) ene nguno enengo koni nenengo damoni yero teyingo. Oni simoo baredo ngu Yisas kenoro ngu, ingondudu tero, ngu Yosep nangoni ero ingoyingo.
24 Hilayi ngu Matat nangoni.
Matat ngu Liwayi nangoni.
Liwayi ngu Melakayi nangoni.
Melakayi ngu Yanayi nangoni.
Yanayi ngu Yosep nangoni.
25 Yosep ngu Matatayiyas nangoni.
Matatayiyas ngu Emos nangoni.
Emos ngu Neyam, nangoni.
Neyam ngu Esalayi nangoni.
Esalayi ngu Nagayi nangoni.
26 Nagayi ngu Meyat nangoni.
Meyat ngu Matatayiyas nangoni.
Matatayiyas ngu Semen nangoni.
Semen ngu Yosek nangoni.
Yosek ngu Yoda nangoni.
27 Yoda ngu Yowanan nangoni.
Yowanan ngu Resa nangoni.
Resa ngu Serababel nangoni.
Serababel ngu Siyalitiyel nangoni.
Siyalitiyel ngu Nerayi nangoni.

28 Nerayi ngu Melakayi nangoni.
Melakayi ngu Edayi nangoni.
Edayi ngu Kosam nangoni.
Kosam ngu Elemedam nangoni.
Elemedam ngu Eya nangoni.
29 Eya ngu Yosuwa nangoni.
Yosuwa ngu Eliyesa nangoni.
Eliyesa ngu Yorim nangoni.
Yorim ngu Matat nangoni.
Matat ngu Liwayi nangoni.
30 Liwayi ngu Simiyon nangoni.
Simiyon ngu Yuda nangoni.
Yuda ngu Yosep nangoni.
Yosep ngu Yonam nangoni.
Yonam ngu Elayiyakim nangoni.
31 Elayiyakim ngu Meliya nangoni.
Meliya ngu Mena nangoni.
Mena ngu Matata nangoni.
Matata eweyi ngu Netan nangoni.
Netan ngu Dewit nangoni.
32 Dewit ngu Yesi nangoni.
Yesi ngu Obet nangoni.
Obet ngu Bowas nangoni.
Bowas ngu Salomon nangoni.
Salomon ngu Nason nangoni.
33 Nason ngu Aminadap nangoni.
Aminadap ngu Admin nangoni.
Admin ngu Anayi nangoni.
Anayi ngu Hesaron nangoni.
Hesaron ngu Peres nangoni.
Peres ngu Yuda nangoni.
34 Yuda ngu Yekob nangoni.
Yekob ngu Ayisak nangoni.

Ayisak ngu Ebaraham nangoni.
Ebaraham ngu Tera nangoni Neho nangoni.
35 Neho nangoni ngu Serak nangoni.
Serak ngu Riyu nangoni.
Riyu ngu Pelek nangoni.
Pelek ngu Iba nangoni.
Iba ngu Sila nangoni.
36 Sila ngu Kenan nangoni.
Kenan ngu Apaksat nangoni.
Apaksat ngu Sem nangoni.
Sem ngu Nowa nangoni.
Nowa ngu Lemek nangoni.
37 Lemek ngu Metusala nangoni.
Metusala ngu Inok nangoni.
Inok ngu Yeret nangoni.
Yeret ngu Mahalalil nangoni.
Mahalalil ngu Kenan nangoni.
38 Kenan ngu Inos nangoni.
Inos ngu Set nangoni.
Set ngu Adam nangoni.
Adam ngu Anut nangoni.

4

Setando Yisas Towoongoyingo
(Matiyu 4:1-11; Mak 1:12-13)

1 Yuka Kundingiyi, ngundo Yisas newendemo angetoni, Yisas ene ootoogero Yodan sono yokoro oorowutoni, ngu naruno, Yuka Kundingiyimbo yoro, oni kini kingo mera, diguno toongeyingo.
2 Yisas ene, oni kini merako oororo, nguno naru onibi eraya (40) oode, ene oo ma neyingo. Ngu

narungga ngu, kinitetoni ngu, Yisas oodoro ku-
mooyingo urungga oorengo teyingo. Ngu naruno,
Setando Yisas towoongowero ombuyingo.

3 Setando Yisasya eyingo. Ge Anutro Nangoni
tetoningga ngu, arisa, ge nga digiga ngaya etooga,
oo manongoyingo oowari teni. Eyingo.

4 Yisasdo Setanro mande gumi ero eyingo.
Anutro mande nakangoyingomo, ete. Oni ene
oowariro nangge ngu keta ma oorootenggo.
Eyingo.

5 Ngundiro tetoni, Setando sodedomangge
Yisas yoro, mera puri ndandayingonggano
oorero, mera ngaro oo gome gome nga keno
ero bidodo etungoyingo.

6 Setando Yisasya eyingo. Mera bidodomo
nondo yanggango gunootoowe sobowoowa. Oo
sitowi gome gomemu oorooteku ngu nguya
gunowano. Nga oo nga ngu bidodo noromu, no
oni gura inowero ero ngu, no mete ene inowano.

7 Ge nono bagootero nono yemboongetoyi ngu,
asa, oo nga bidodo gengomu oorengo tewa.
Eyingo.

8 Yisasdo mandeni gumi, ero eyingo. Anutro
mandeno ete.

Ge komo gengo Urungga Oo Bidodo Simburi Sim-
buge, gengo Anut nguno nangge yambo
mande teya, ene guranangge nguro koni
ngu nangge teyino. Eyingo.

9 Asa, Setando Yisas yoro Yerusalemno
(Tembel) ya urunggaku, ngu sanganimo awuno
ooreyingo. Tembel ya ungoomo awuno dikaro
ngunonggo Setando Yisasya eyingo. Ge Anut

Nangoni tetoningga ngu, asa, nganonggo pareya soreya u.
10 Anutro mande nguno ngandiro ete.
Anutdo enengo sambono Engel oni, nguno etoni, ngundo omburo sobogeroro goyoro merako goyewanggo.
11 Enengo kandeyebo godowooro goyoro utoyi, digi oo gurado kengge ma sanggawero tutuwoowa. Eyingo. (Sam 91:11-12)
12 Yisasdo Setanro mandeni gumi, ero eyingo. Ge komo gengo ingondudugemonggo oo biyomi gura tero nguro Anutdo hooroowenerоni ero ma ewero. Anutro Mande nakangoyingo oorooteku ngu ngandiro.
Gengo oo bidodo Simburi Simbuge, ngu gengo Anut, ngu ma towoongowero! Eyingo.
13 Setando Yisas ngundiro oo ngu bidodomo towootowoongoro yokoro, naru gurano ko towoongowero ingoro ene toongeyingo.

Yisas Galili Merako Ko Damoni Yero Ko Teyingo (Matiyu 4:12-17; Mak 1:14-15)

14 Yisas ngu Yuka Kundingiyi nguro yanggangoni, ngundo yoro, Galili merako ko oorowuyingo. Yisasro mandeni ngu Galili mera ngu bidodo ero endeyootoyi ingoyingo.
15 Yisasdo suwooyi sano Yudaro yowuru yano uro, oni simoo bare mande yunootoni, nguro oni simoo bare bidodo Yisas bingami, ero okooyingo.

Nasaret Ende Nguro Onindo Yisas Kootu Inoyingo (Matiyu 13:53-58; Mak 6:1-6)

16 Yisas Nasaret endemo oorowuyingo. Kuri
Yisas bodagano ngu endemo nguno oode urungga
teyingo. Yisas enengo murini ngu ngandiro.
Kando naruno (Sabat) ene suwooyi sano Yudaro
yowuru yano oruwo. Ngu naruno, ene dikaro,
Anutro mande kandangewero eyingo.
17 Ngundiro etoni, ene Anutro ingondudu
eyingo oni, Ayisayaro buk nakayangga yoro,
Yisas inoyingo. Yisasdo bukga ngu yoro wesiy-
oro, ene mande ngandiro nakangoyingomu ngu
erewero kenoyingo.
18 Ngu ngandiro, Oo Bidodo Simburi Sim-
bunani, nguro Yuka Kundingiyi nono ooroote.
Ngundo no rogonerootoni, ngunonggo no angoyi
oni simoo bare Anutro mande keta mesarango
nga wesiyoro yunowano. Ene no surene-
rootoni ombuwonoku, ngu mande ngandiro
etoowega, ye ya biyomimo oorootenggoku, ngu
yokoya sayi. Oni doongeye kiringomu ene
doongetero, mera kenowanggo. Ene no sowene-
rootoni ombuwonoku ngu, oni hoorooweyeroro,
enengo mundi oniro kowuriye yunootoyi, andan-
geweroyimboro ombuteno.
19 No mande wesiyoro ngu Oo Bidodo Simburi
Simbunani nguro, naru gome ataga ooroote. Ero
eyingo.
20 Yisasdo mande ngundiro kandangero
yokoro, ene Bukgaku ukingoro Buk simburi
inoro yokoro ene bibiteyingo. Ene oni simoo
bare yambo yano oruwonggoku, ngu bidodo
Yisas nangge kenondadangeyingo.
21 Ngundiro kenootoyi, Yisasdo mande
ngandiro, ero eyingo. Anutro mande

nakangoyingo nga ngu, ene ataga engge tunootero oorooteku nga! Eyingo.

22 Oni bidodo Yisasro oni oni tero, enengo bingami okooro ero enengo mandeni nga gomemu tunoo oorengo ewoku, nguro soriyokoro ingondudu tero eyingo. Ene nga oningga nga Yosepro nangoni nangge, bine? Eyingo.

23 Yisasdo mande gumi eyingo. Hamoo oorengo, yengo ingonduduyemonggo mande ngandiro nono ewanggo, bine? Sayi mambu yomosiyeroyingo oni (Doguta), ge komo gengo sayingge yomosiyo. Ge Kapeniyam endemo oo tewoku ngu, noore ingowooto. Ngundiro nangge, gengo ende damonimo ngano nguya ngundiya te. Eyingo.

24 Yisasdo mande ero eyingo. Hamoo oorengo yeno eteno. Anutro ingondudu eyingo oni gura, enengo ende damonimonggo mandeni ngu gome ma ingoyingo.

25 Nga ingonduduyega nga ngu, yengo osi sambayeboro oo biyomi ingoyingoku, ngundiro ingootenggo. No hamoo oorengo yeno eteno. Ilayiyaro naruno, Iserel bare wabu oowooy-ingga oruwonggo. Ngu naruno, dagoma kabusa ko kombo kandegura gidemboro guranangge sa nangge oodoni, sono ma ombuyingo. Ngundiro tetoni, oowariro kumooyingo naru urungga mera bidodomo tunooteyingo.

26 Ngundiro tetoni, Anutdo Ilayiya surey-ootoni, Iserel oniro bare wabu gurano ma oorowuyingo. Kini, Anutdo Ilayiya soweyootoni

Sarepat ende Sayidon merako, bare wabu gura
nguno oorowuyingo.
27 Ngundiro nangge, Anutro ingondudu eyingo
oni, Ilayisaro naruno nguya, Iserel oni gori
mambudodo oowooyingga oruwonggo. Ngu ke-
wooroyemo gura ma mete teyingo. Kini, Siriya
oni oowooyi, Neyamando nangge mete teyingo.
Yisasdo ngundiro eyingo.
28 Oni simoo bare Yuda oniro yambo ya newen-
demo oruwonggoku, ngu mandega ngu ingoro,
sanggiri biyomi teyingo.
29 Ngundiro sanggiri tero, oni simoo bare
ootoogero, Yisas ureyi kumoowero teyingo.
Ngu endega ngu, puri sanganimo nguro, ene
ootoogero, Yisas owero moguruwooro yoro uro
ende wengamo, kembemo wenggeremootoyiga
uni ero ngundiro teyingo.
30 Ngundiro tero utoyi ngu, Yisas ngu ke-
wooroyemonggo kini tero toongeyingo.

Yisasdo Oni Gurano Yuka Biyomingga Oweyingo

(Mak 1: 21-28)

31 Ngu naruno, Yisas ngu Galili mera nguno
ende gura oowooyi Kapeniyam, nguno uyingo.
Ngu endemo nguno kando naruno, Yisasdo
oni simoo bareno Anutro mande wesiyoro
etuyerowero damoni yeyingo.
32 Yisasro mandeni ingoro, nguro sori
yokoyingo. Ndadiro nguro, enengo mandeni
ngu yanggango oorengo.
33-34 Yambo ya nguno oni gura mbooro biy-
omimbo yoyingomu omburo, nguno oruwo. Ngu

oningga ngundo manggaru urungga tero eyingo. Ehe! Yisas Nasaret oni! Ge ndawu ooga noore teyunowero ombute? Ge bine noore yomburiyerowero ombute? No ingooteno. Ge Anutro oni kundingiyi! Eyingo.

35 Ene Yisasdo manggaruwooro eyingo. Ge manggoge ukingo! Ngu oningga ngu yokoya toonge! Eyingo. Ngundiro etoni ngu, asa, merambooro biyominggakundo oninggaku wenggeremootoni, oni songoku kewooroyemo merako wedoni mboorogaku besero toongeyingo. Ene oninggaku goweyi moondeyi ma utoro yomburiyoyingo.

36 Oni bidodo ngundiro kenoro soriyokoro enengo nangge mande, ero ingoro eyingo. Nga ndadiro mandega? Enengo yanggango oorengo etoni, merambooro yanggangododo, ngu besero oni yokoro toongeteku nga! Eyingo.

37 Yisasro mandeni ko oo tewoku nguro, mande ngguyi bingamini, ngu mera nguro ende ngu bidodo rogowooyingo.

Yisasdo Pitaro Konggeyi Yomosiyoyingo

38 Naru gurano, Yisas ootoogero, ngu yambo yangga ngu yokoro, Sayimon Pitando yano oororo uyingo. Sayimon Pita konggeyi ngu sayi urungga oorengo tero, moondeyi kookingo urungga teyingo. Ngundiro tetoni, nguro Yisasdo yomosiyoni, ero sumoo eyingo.

39 Yisasdo ngu baregakuno oororo ngu sayinggakuya etoni, sayinggaku besero toongeyingo. Arisa, ngu baregaku ootoogero mete tero, oowari kayunowero kirikiri teyingo.

Yisasdo Oni Simoo Bare Oowooyingga Yomosiyeroyingo
(Matiyu 8: 16-17; Mak 1: 32-34)

40 Sa nemimo uwero tetoni, oni enengo do-
bookuriyemo sayi damoni gura gura, yoyoro
mayeyingo. Yisasdo kandeyi ngu sayi onikuno
songo songo yetoni, ngu sayi oniku goweye
moondeye gome mete temukoyingo.
41 Ngundiro tero, mera mbooro biyomiku
nguya, oni simoo bare oowooyingga yoyokoro be-
sero satoyi, oni mete teyingo. Ngu mera mbooro
biyomi, ngundo meno manggaru tero eyingo. Ge
Anutro Nangoni! Ero etoyi, ene Yisasdo eyingo.
Ye mande ma ewero, ero roogo teyunoyingo.
Ndadiro nguro, ene ingootenggoku ngu, Yisas ngu
Krayis.

Yisas Ende Songomo Nguya Ko Tero Endey-oyingo
(Mak 1:35-39)

42 Sengetoni suwoononggo Yisas ootoogero,
endesina oorero, mera eruwoongomo oni kin-
imo toongeyingo. Ngundiro tetoni ngu, oni
simoo bare ootoogero ereweyingo. Ngundiro
pawangootooyega, ene ma yoyokoro toongeni,
ero ngundiro teyingo.
43 Ene Yisasdo eyingo. No komo endeni endeni
nga bidodomo Anut Oo Bidodo Simburi Sim-
bunani ngundo simoo bare enengo sobowooteku,
ngu ero wesiyoro etuyerowano. Ndawugaro
nguro, no Anutdo nga kongga ngaro surene-
rootoni ombuwono. Eyingo.

44 Enengo mandeni emukoro ngu, Yisas ene
oororo, Galili mera nguro ende, ngu bidodomo
Yuda oniro yambo ya newendemo uro, nguno
Anutro mande onino ero etuyeroyingo.

5

Yisasdo Etoni, Pitando Iso Oowooyingga Yoyingo
(Matiyu 4:18-22; Mak 1:16-20)

1 Naru gurano, Yisas ngu Genesaret sono
koongeyingo ngu dabemimo dikatoni, oni simoo
bare oowooyingga oorengo, Anutro mande in-
goweroyimboro mayero, musiyo bidodo ndindi
teyingo.
2 Yisas ene doongetero wanggo bobodi eraya
yeyootoni ngu, sono koongeyingo ngu tamako
nguno oriyingo. Wanggo simbukuriyi ngu sono
koongeyingo tamakono uro, isoro siri sonowooro
oriyingo.
3 Yisas ngu Sayimondo wanggoga ngu sangan-
imo oorero Sayimonya eyingo. Wanggo bodaga
woosoodoga sono kewoorokoyi oorowuni, ero
eyingo. Ngundiro ero, ene wanggono bib-
itero, oni simoo bare ngu Anutro mande ero
etuyeroyingo.
4 Yisasdo mande ero yokoro ngu,
yowoorengoro, Sayimon Pitano eyingo. Wanggo
woosoodoga sono kewooroko oorowutoningga,
ye isoro si oorongooya, iso yoyi, ero eyingo.
5 Sayimon Pitando Yisasro mandega ngu gumi
eyingo. Oni urungga, noore suwoono naru
urungga ngu si oorongoowootoku iso gura ma

yoyingo. Ene gedo etoyi nguro, asa, towoongoro
ko oorongoowano. Eyingo.
6 Ene ngundiro tetoyi ngu, iso urungga oorengo
si newendemo uyingo. Ene isombo si om-
boongewero teyingo.
7 Ngundiro tetoni, ene dobookuriye wanggo
gura sanganimo oruwonggoku, ngu negoye-
rootoyi, omburo ngudodo iso sigaku woosooro
yoro, wanggo eraya eraya angero ooretori, sono
newendemo uwero teyingo.
8 Sayimon Pitando ngundiro kenoro ingoyingo,
Yisas komo ngu oni kundingiyi. Nguro, ene Yisas
keyi damonimo bagootero eyingo. Oni urungga
Oo Bidodo Simburi Simbunani, ge no noyokoya
toonge. No weti mbumbuwa oni biyomi. Eyingo.
9-10 Pita iso oowooyingga oorengo yoro, ngu
kenoro soriyokoyingo. Oni gidarega nguya,
ngundiro nangge, soriyokoyingo. Sebedi
simoongo erayagaku ngu oowooyari Yemus,
Yon, erabasa nguya ngu Sayimon ko gobooro
oniku nguya soriyokoyingo. Soriyokootoyi; asa,
Yisasdo Sayimonya eyingo. Ge ma sosorewero!
Kootuyisina, ge oni simoo bare Anutro mande
keta mesarango nguno ngundiro yoyowa, eyingo.
11 Ngundiro tero, Pita garo enengo wanggo
woosooro sagigo yero, enengo oo bidodo yokoro,
ene Yisas keyoro endeyoyingo.

Yisasdo Oni Gura Gorimambudodomu Yomosiyoyingo

(Matiyu 8:1-4; Mak 1:40-45)

12 Naru gurano, Yisas ende gurano uyingo. Ngu
endemo nguno oni gura gorimambubo goweyi

kondibo yokoyingongga oruwo. Ngundo Yisas tanggeyimo bagootero wetoro, ngguyinggayi tero sumoo eyingo. Oni urungga Oo Bidodo Simburi Simbunani, ge ma yokowero, ge no yomosine-rootooga ngu, asa, no gowene metemi tewano. Eyingo.

13 Yisasdo kandeyi sayi oninggakuno yero eyingo. Nondo ge gowege metemi teni ero in-gooteno. Asa, ge metemi te! Ngundiro etoni, arisa, sodedomangge ngu gorimambuku tootero kiniteyingo.

14 Yisasdo ngu oningga nguya mande yang-gango, ero eyingo. Ge oni gurano ma ewero. Ene ge ooroya, gowege Anutno wooro yeyingo oni kundingiyi ngu etuyero. Ge gowege metemi teteku nguro Mosesro mamana mandeno eteku ngundiro, gowege nguro Anutno wooro yetoyi, oni simoo bare nguno ingowanggo. Ge gowege metemi tewo. Ero ingoyingo.

15 Yisasdo ko mande oo tewoku, nguro ende bidodomo ero sayingo. Ngundiro tetoyi, oni simoo bare oowooyingga oorengo Yisasro man-deni ingowero mayeyingo. Enengo sayi oni nguya yomosiyeroni, ero eyingo.

16 Ene naru guranangge nangge, nguno Yisas enesu nangge torige oni kini mera eruwooyin-gomo toongero, nguno Anutno yemboongero oruwo.

Yisasdo Oni Gura Kekandeyi Bingo Yeyingomu Yomosiyoyingo
(Matiyu 9:1-8; Mak 2:1-12)

17 Naru gurano, Yisas oni simoo bare Anutro
mande yunoro oruwo. Mamana mandero
sobosobo oni oowooye Parisi, ko mamana mande
etuyeroyingo oni gidarega nguya, ngu Yudiya
mera nguro endeni endeni bidodomonggo,
Yerusalem ende urunggano ngunonggo ko
Galili merako ende ngu bidodomonggo mayero
oruwonggo. Anut oo bidodo Simburi urungga,
ngundo yanggango Yisas inootoni, ngundo sayi
oni yoyeni metemi tero sayingo.
18 Oni gidaregado oni gura wimbuyi ko
kekandeyi bingo yeyingomu, ngu yabanidodo
sumooro koorowooro mayero, yoro ya
newendemo Yisas keyi damonimo yewero
teyingo.
19 Ene simoo bare urungga oorengo nguro ya
newendemo uweroyi kini. Ngundiro nguro, ene
koorowooro, ya sanganimo oorero, ya uyi andan-
gero, nguwoore oni simoo bare kewooroyemo
sayi oninggaku wetorodoni yawasadodo yeyi,
Yisas omukumundoongosina uyingo.

20 Yisasdo ngu oniku enengo nowoondoyemo
hamoo teyingo ngu yeyoro, sayi oninggakuya
eyingo. Doboone, gengo weti mbumbuwage an-
dangegunooteno. Eyingo.

21 Ngundiro etoni ngu, mamana mande
etuyeroyingo oniya, Parisi oni ngudodo enengo
nangge ingonduduno, ero ingoro eyingo. Nga
oningga nga onendo? Ene Anut yomooyinoro
mande ngundiro ete. Onendo weti mbumbuwa
andangeweroyi ingoote? Ngu kongga ngu
Anutromu nangge, Anut enengombo ngu weti

mbumbuwa andangeweroyi ngu ingooteku ngu!
Eyingo.
22-24 Yisasdo ngu oni nguro ingonduduye in-
goro, nguro mande gumi ero eyingo. Nondo
kowuri kini, no mete gengo weti mbumbuwa
ngu andangewano. Ndadiro nguro, ye ma in-
gootenggoku, ngu hamoo bine, ngundi kini bine?
Ene nondo ngandiro ewanoku ngu, ge mete
ootoogeya, oorowuwero etoowe, asa, ye ngu
tunoo kenoro, ngunonggo ingowanggo. No Anu-
tro Oniro Nangoni no yanggangonedodo no mete
weti mbumbuwa nguya andangewano. Asa, no
mete nga oni kekandeyi biyominggaya ewanoku
ngu, ge ootoogeya oorowu! No ngundiro etoowe
ngu, ye kenoro, ngu ye ingowanggo. No
nguya mera nga bidodoboro simoo barero weti
mbumbuwa ngu mete andangeyunowano. Ene
ngundiro ero, Yisas yowoorengoro, oni wim-
buyi bingo yeyingonggakuya eyingo. Asa, ge
ootoogeya gengo yaba yoya, koorowooya, gengo
yano oorowu! Eyingo.
25 Ngundiro etoni, asa, ngu oni simoo bare ngu
doongeyemo, ngu oni biyominggaku ootoogero,
enengo yabaga kuri ngu sanganimo wetoro
oruwokunggaku, ngu yoro koorowooro, Anut
bingami urungga ero okooro, enengo yano
oorowuyingo.
26 Ngundiro tetoni ngu, oni simoo bare bidodo
ngu kenoro, soriyokowonggo. Ngundiro tero, ene
nguya Anutro oowooyi bingami, ero okooyingo.
Nowoondoye sosorero eyingo. Ataga, noore muri
songo oorengo gura kenootetoku ngu! Eyingo.

Yisasdo Liwayi Oningga, Ngu Negongoyingo (Matiyu 9:9-13; Mak 2:13-17)

27 Kootuyisina, Yisas ootoogero, oororo, oni gura kenootoni, Gabumanro beye yoweroyi tookoododo yano bibitero oodoni kenoyingo. Ngu oningga ngu oowooyi Liwayi, (oowooyi gura Matiyu), Yisasdo kenoro eyingo. Ge ombuya, no keneroya endeyo. Eyingo.
28 Ngundiro etoni, Liwayi ootoogero, enengo oo sitowi bidodo yokootoni oodoni, ene Yisas keyoro oorowuyingo.

29 Liwayindo enengo yano oo Simbo urungga Yisasro kayingo. Gabumanro digi beye yoyingo oni oowooyingga, ko, oni simoo bare gidarega nguya eneya bibitero oo neyingo.
30 Parisi oniya, mamana mande etuyeroyingo oni, ngudodo Yisasro kirikiri onikuya boguwooro mande mande urungga eyingo. Ndawugaro ye oni muriye biyomi Gabumanro digi beye yoyingo oni, ko, weti mbumbuwadodo oniya sono oowari netenggo? Eyingo.

31-32 Yisasdo manggoye gumi eyingo. Oni goweye moondeye gome metemimu, ngu sayi oni yomosiyeroyingo onino (Doguta) ma oorowuwanggo. Kini, sayi onindo nangge ene nguno oorowuwanggo. Ngundiro nangge, no oni nenengo oorootenggoku, ngu negoyerootoowega, nowoondoye yowoorengoyi, ero ma ombuyingo. Kini, weti mbumbuwadodo oni ngu negoyerootoowega nowoondoye yowoorengoyi, ero nguro ombuwono. Eyingo.

Yisasdo Oo Kundingiyi Teweroyimboro, Nguro Eyingo
(Matiyu 9:14-17; Mak 2:18-22)

33 Ene Yisasno eyingo. Yonro kirikiri oni, ko
Parisi oniro kirikiri oni nguya, ene oowari yokoro
kundingiyi tero, naru urungga yemboongero
oorootenggoku, ndawugaro gengo kirikiri oni,
ngundo ngu muringga ma teyingo? Ene oowari
sono nguya netenggo. Eyingo.

34-35 Etoyi, Yisasdo mande adingayi gumi
eyingo. Ye bine oni gura bare yoweroyi naruno,
nguro keyimo dobookuriyi ngu oodoyi, ene
oowari mete roogo tewanggo, bine? Kini,
kootuyisina, ngu oni bare yoweroyiga ngu
yoro satoyigogo, ngu naruno, nowoondoye
kowuri yero, ene oowari roogo tero, kundingiyi
tewanggo. Eyingo. Yo, ngundiro nangge,
ngu naruno enengo kirikiri oni Yisasya
oode, ene oni oni tero oriyingo. Ene Yisas
toongeweroyi naruno, nguno ngu, enengo kirikiri
oniku, kowuri yoro, nguro oowari roogo tero
yemboongewanggo.

36 Yisasdo mande adingayi gura, ero yunoyingo.
Oni gurado kumba ketangga omboongero,
ngundo kumba kuriminggano witu ma ukingoro
wesibiyowa. Ene oni gurado ngundiro tewaku
ngu, ene kumbani ketanggaku yomburiyowa.
Ngu kumba ketangga ngu kumba kurimingga
nguya mete kini. Eyingo.

37 No mande adingayi gura yeno eteno. Oni
gurado bo nangoni keta ngu yoro, siri ngu
kurimi nguno ma siriyowa. Ene ngundiro tewaku

ngu, bo nangoni, ngundo ngu bo siga ngu oomboongero bo nangoni merako sorero yomburiyowa. Ngundiro tetoni, enengo si, bo nguya biyomi yewari.

38 Kini, oni ene komo bo nangoni ketamu si ketamu nguno siriyowa. Ngundiro tewaku ngu, enengo eraya eraya keta nguro, ene gome oruwari.

39 Ngundiro nangge, oni dogoni ngundo mande muri keta ngu keyoro endeyoro oruweroyi, ngu kowuri oorengo. Ngundo mande muri kurimi, nguro ngandiro ete. Muri gome metemi, ero ete.

6

Yisas Ngu Kando Naru, Nguro Sobosobo Simburi Urungga Oorengo
(Matiyu 12:1-8; Mak 2:23-28)

1 Kando naru gurano, Yisas, enengo kirikiri oniku nguya, nggire ko gura oore kewoorokuri endeyoyingo. Kono endeyoro, Yisas enengo kirikiri onikundo kono nggire nguro engge gidarega andangero yoro, kandeyebo besooro dangero nununggooro neyingo.

2 Parisi onindo ngundiro yeyoro eyingo. Kando naruno, ngundiro oo ngu ma teweroyi ngu roogo oorengo. Ndawugaro ye ngundiro tetenggo? Eyingo.

3-4 Yisasdo mandeye gumi eyingo. Ye Dewitdo teyingo ngu ma kandangero ingootenggo, bine? Dewitdo enengo keyimo onikuya oowariro kumooro biyomi tero, ene ndadiro teyingo? Dewitdo Anutro yano uro oo manongoyingo,

Anut doongeyimo oruwoku yoro nero, gidarega enengo keyimo oniku yunootoni neyingo. Ngu oo manongoyingo ngu kundingiyi, kingo onindo ma neweroyi, yambo yaro sobosobo oni, ngundo nangge mete newanggo. Ye bine ngu ma kandangero ingootenggo? Eyingo. Ngu Dewitdo ngundiro teyingo metemi bine, nguro noro kirikiri onikundo teyingo ngu, nguya metemi nangge. Eyingo.

5 Ngu naruno, Yisasdo mande gura ero eyingo. Oniro Nangoni ene kando naru, nguro Simburi urungga oorengo. Noso nangge mete oni oo gura Sabatno tewero ingowanggoku, no mete sobowoowano. Eyingo.

Yisasdo Oni Kandeyi Bingo Yeyingongga Kando Naruno Yomosiyoyingo
(Matiyu 12:9-14; Mak 3:1-6)

6 Kando naru gurano, Yisasdo Yuda oniro yambo ya gura nguno uro mande ero, oni simoo bare etuyeroyingo. Oni gura nguno oruwoku ngu, oningga ngu kandeyi metemisina bingo yeyingo.

7 Mamana mande etuyeroyingo oni, ko mamana mandero sobosobo oniku oowooye Parisi, ngundo Yisas ureyi kumooweroyimboro kenondadangero sobowooyingo. Yisasdo kando naruno sayi oningga ngu yomosiyowa ngundi kini, bine? Ero ingoyingo.

8 Yisasdo ngu oni nguro ingonduduye biyomi ngu ingoro, ene yowoorengoro oni kandeyi biyomingga nguya eyingo. Ge ootoogeya kewooroyemo dika. Ngundiro etoni, oni

kandeyi biyominggaku ootoogero kewooroyemo dikayingo.

9 Yisasdo ngu onikuya eyingo. No ye sumoo yunooteno. Noore kando naruno, muri metemimu tewato, bine; ngundi, muri biyomi ngu tewato binengga? Oni yomosiyoro yowato, bine; ngundi, yomburiyowato bine? Eyingo.

10 Ngundiro ero, enendo oniku yeyondandangero yokoro, yowoorengoro kandeyi biyominggakuya eyingo. Kandege yoonenengo, ero etoni, ene ngundiro tetoni, kandeyigaku metemi teyingo.

11 Ngundiro tetoni, onikundo ngundiro kenoro nguro sanggiri biyomi oorengo tero, enengo nangge mande ero ingoro eyingo. Noore ndadiro ooga ngu Yisas teyinowato? Eyingo.

Yisas Enengo Kirikiri Oni Kirarongo Kande Eraya Ke Gidemboro Eraya Yoyoyingo (Matiyu 10:1-4; Mak 3:13-19)

12 Ngu naruno, Yisas mera puri gurano kira ewero ooreyingo. Ngu suwoonggano nguno Anutno kira ero oodoni oororo sengeyingo.

13 Sengetoni suwoononggo enengo kirikiri oniku negoyerootoni, ombutoyi, kewooroyemo kande eraya kegidemboro eraya yoyoro oowooye Aposel, ero eyingo. (Aposel, ngu muri ngandiro ngu Yisasro kirikiri oni kirarongo.)

14-16 Ngu oniku, ngu oowooye nga: Sayimon, Yisasdo oowooyi Pita, ero eyingo. Oowooyi gura ngu Enduru ngu Sayimonro koneyo, Yemus, Yon, Pilip, Batolomeyu Matiyu, Tomas, Yemus, ngu Alipiyasro nangoni, Sayimon. Enengo murini

ngandiro, enengo mera ngu mera gura onindo sobowooweroyi ingonduduni kini oorengo. Yudas ngu Yemusro nangoni, Yudas Iskariyoot, nguya yoyoyingo. Yudas Isakariyoot, ngundo kootuyisina, damodamoni tero, Yisas mundi onino yootunoro yunowa.

Yisasdo Sayi Oni Oowooyingga Oorengo Yomosiyeroyingo
(Matiyu 4:23-25)

17 Yisasdo enengo kirikiri onikudodo mera purimonggo uro, mera ngguwugano dikaro oodoyi, oni simoo bare oowooyingga oorengo mayeyingo. Ene Yudiya meranonggo, Yerusalem endemonggo, ko wendeyi tamako ende Tayiya Sayidon ngunonggo, Yisasro mandeni ingowero mayeyingo.
18 Enengo sayi oni nguya Yisasdo yomosiyeroni, ero yoyoro mayeyingo. Oni gidarega ngu mbooro biyomimbo yomburiyeroyingomu, nguya Yisasdo yomosiyerootoni metemi temukoyingo.
19 Oni simoo bare urungga oorengo Yisas dowooro ingowero ingoyingo. Ndadiro nguro, enengo yanggangoni ngu goweyimonggo tunooteyingo. Ngundo sayi oni bidodo yomosiyerootoni, oni metemi tetenggo.

Oni Ene Oni Oni Teweroyi, Ko Kowuri Ingoweroyi Nguro Mande
(Matiyu 5:1-12)

20 Yisas doongetero enengo kirikiri oniku yeyoro eyingo. Ye angoyi oni, oo gidaregaro wenonoro ngu, ye oni oni teya ingoyi. Anutdo ye

ngu oo nguro hoorooweyerowa. Ataga ko kootuyisina nguya, Anut enengo endeningga sobowooro oorooteku nguno uwanggo.

21 Ye ataga Anutro mandeni murini gome nguro hahangero oorootenggoku, kawuyemboro kumootenggoku ngundiro tetenggoku, ene kootuyisina, ye samboro oowari nero kawuye ndindi tetoni, nguro oni oni tewanggo. Ye ataga weti mbumbuwa tetenggoku nguro nowoondoye ogingootoni, sendoro oorootenggoku ngu, kootuyisina Anutdo yengo kowuri ngu yowoorengootoni gome metemi tunootetoni, ye nguro oni oni tero nggonggangoro oruwanggo.

22 Ye oni oni teya oriyi, mera ngaro onindo ye yeyootoyi, Oniro Nangoni, nguro mande murini ngu keyoro oodoyi ngu, yeyoro nowoondoye biyomi kowoo oorengo ingoro, ye owero yoyokoro, mande biyomi ero, yengo oowooye nguya oo biyomimonggo ewanggo. Etoyi ngu, Anutdo ngu kowuriye ngu yoro yowoorengootoni gome metemi tunootetoni, ye komo oni oni teyi.

23 Naru gurano, yeno ngundiya teyunootoyiga ngu, ye ootoogeya Anutno oni oni teyi. Nguro yengo uriye sitowiye sambo endemo ngu urungga oorengo ooroote. Kowuri ye yunootenggoku, kurimi enengo osi sambayebo Anutro ingondudu eyingo oni, nguya ngundiro teyunoyingo.

24 Ene ye beye sitowiyedodo oni, ye ingonda teyi! Gowugowurongo! Yengo nowoondoye ngu sitowiyemboro ingonduduye nguro yetoyi, dowoomomooro ooroote. Ye nowoondoye yomosiyoyingo oo ngu ye kuri yomukowonggo.

25 Ye mera ngaro oowari, ko oo ngu oo sitowi
yomukowero hahangero endeyoote. Nguro
gowugowurongo! Anutdo oowari gomemu
yunootoni, kawuye ndindi teweroyimu ngu ye
yokootenggokuro, kootuyisina, ye komo biyomi
oorengo tewanggo. Ye ataga oni oni tero yomooro
gonggangootenggo. Ene kootuyisina, ye ngu
sendoro biyobiyomi tero oruwanggo.
26 Ene oni simoo bare bidodo ye oowooye
bingamiye okootoyiga ngu, arisa, ye ingonda teyi!
Kurimi, osi sambayebo ingondudu eyingo oni
godange, nguro onino nguya ngundiro teyingo.
Ene Anutro ingondudu eyingo oni hamoo, oni
simoo baredo enengo mandeni ma ingoro, nguro
ene mande inoro, kowuri gura gura inoyingo.

Mundi Oni Nowoondoyi Teyunoweroyi, Nguro Muri
(Matiyu 5:38-48)

27 Ye noro mandene ingootenggoku oni yeno
eteno. Yengo mundi oni ngu nowoondoyi
teyunoyi. Oni yeya nowoondoye biyomi yetoyiga
ngu, yendo ngu komo muri gome nangge eneno
teyi.
28 Oni yeya mande biyomi eya yomburiye-
rootoyiga ngu, ye nguro Anutno yemboongetoyi,
Anutdo ene hoorooweyerowa. Oni ene kingo
ye yomburiyerootoningga ngu, ye Anutno yem-
boongetoyi, Anutdo ene hoorooweyerowa.
29 Oni gurado gagiye gidaresina oorongooya
yudoningga ngu, arisa, gagiye gidare nguya
yowoorengootooga ureni. Oni gurado yengo
dogigiro nengguro sobiyoya yootoningga ngu, ye

yengo kumbaye nguya ma sorengowero. Ngu
nguya yokoyinootooga, sobiyoya yoni.
30 Oni gurado yeno oo guraro kira etoningga
ngu, ye komo ngu ooga ngu inoyi. Oni gurado
yengo oo gura sobiyoya yootoningga ngu, ye
komo ko yowero ma ewero.
31 Ye oni nowoondoye yunoro muri metemi
tetenggoku ngu ngundiro oni songombo yeno
muri metemi tetenggo, nguro yengo nowoondoye
ngundiro ingootenggo.
32 Oni ye nowoondoye yunootenggoku ngu,
ye nguya ene nowoondoyi teyunoro ngu,
asa, ngungga ngu, oo urungga kini. Weti
mbumbuwadodo oni nguya, ene oni nowoondoyi
teyunootenggoku, ene nguya nowoondoye
yunootenggo.
33 Oni gura yeno muri gome tero,
yooneneyeroro yomosiyerootenggoku, ye
gumi ngundiro nangge yomosiyoro ngu, asa,
ngungga ngu, ngu nguya urungga kini. Weti
mbumbuwadodo onindo nguya ngundiro nangge
tetenggo.
34 Ye oo gura oni yunoro ngu, ndadiro nguro
ye ingootenggoku, enebana gumi yunowa, ero
ingootenggo. Ye nguro ngu ndadiro esosongga
tewanggo? Hamoo oorengo kini. Weti mbum-
buwadodo onindo enengo dobooyi oo kingo inoro
ngu, enebana oo gumi ngundiro nunowa, ero
ingootenggo.
35 Ene nondo yeno eteno. Ingoyi! Yengo
mundi oni ngu komo nowoondoyi teyunoyi, ye
komo nenengo muri gome ngu teya, oo kingo
duwoo yunoyingo. Nguro ye ngu oo nguro gumi

wendangero, oo gura yunoyi, ero ma ingowero.
Oni Anutno esoso ma tetenggoku ko oni biy-
obiyomi nguya Anutdo ene sumange teyingoote.
Ye ngundiro tero ngu, kootuyisina, yengo uriye
urungga oorengo Anutro sambo endemo yoro,
Anut urungga nguro simoongo tero oruwanggo.
36 Yengo Awayembo yengo nowoondoyi
teyunooteku, ngundiro nangge, ye komo nguya
oni songomboro nowoondoyi teyunoyi.

Oni Wirikoyeroweroyi, Nguro Muri (Matiyu 7:1-5)

37 Ye oni gidarega goweye sanggawero mande
ero ma wirikoyerootenggoku ngu, asa, Anutdo
nguya ye ma wirikoyerowa. Oniro kowuriye,
wirikoyunoro, nguro kowuriyengga tewonggoku,
nguro yengo ingonduduyemo sugi sugi ma in-
gondudu tero oruwero. Ye ngundiro tetoyi
ngu, Anutdo yengo kowuriye nguya ma in-
gonduduwooro oruwa. Ye oni guminggaro
weti mbumbuwaye andangero kabetewanggoku
ngu, Anutdo yengomu nguya andangeyunoro ka-
betewa.
38 Ye komo oni oo gidarega yunowanggoku ngu,
enebana ye yunowa. Yo, yengo oo wirikoyingo
gome nenengo onindo nguya ngundiro oo gome
nenengo oorengo wirikoro, urungga oorengo
si wongondidiboro siriyootoyi, manggowoomo
oorero, wendoni uweroyi tetoni, nguro kowuri
okooweroyi kinitetoni, ye yunowanggo. Yendo
oni yunowonggoku, ngundiro nangge, Anutdo ye
nguya ngundiro yunowa. Ero eyingo.

39 Yisasdo mande adingayi gura nguya ero
eyingo. Oni gura doongeyi kiringo, ngundo oni
gura nguya doongeyi kiringomu oore etungowa,
bine? Kini, enengo eraya eraya mereno yoyoro
sorewari.
40 Skul simooye ngu oo etuyeroyingo oni ngu
ma dagayerowanggo. Kini, ene uru tero in-
goyingo gome yorogogo ene etungoyingo oning-
gakundo ko tetenggoku ngundiro ko tewanggo.
Eyingo.
41 Ene mande adingayi gura ngandiro eyingo.
Ndawugaro dobooge doongeyimo oo kakawu
bodaga oorooteku ngu kenoro ete, ko gengo doon-
genggemo de sosi urungga oorooteku ngu ma
ingowo?
42 Ge ndatero nguro doboogeboya eteku, do-
boone, doongenggemo oo kakawu bodaga oo-
rooteku ngu, yewega toongeni, ero ete, ene gengo
doongenggemo de sosi urungga oorooteku, ngu
ge ma kenoyingo? Ge mebuge tegedodo oni!
Ge koreteya komo gengo doongenggemo de sos-
ingga oorooteku ngu, ngu yega toongetoningga,
arisa, kootuyisina, ge dobooge doongeyimo oo
kakawu oorooteku, nguro gome doongetero yeyi
toongewa. Ero eyingo.

De Biyomi Ngu Engge Biyomi Enggewa (Matiyu 7:17-20; 12:33-35)

43 De metemi, ngundo engge biyomi ma
enggete. Ngundiro nangge, de biyomi ngundo
engge metemimu ma enggewa.
44 Onindo ngu de engge nguno kenoro in-
gootenggoku, ngu de metemi ngundi de biyomi.

Onindo bata dega nguro engge ngu utoo sanggiri-
dodo oowooyi dimoo utoo, ngu bungomonggo ma
dangero yootenggo. Ngundiro nangge, bo nggire
ngundo nggire oorengo engge ma enggewa.
45 Oni gome metemingga ngu, ene newen-
demo ingoyingoni gome metemimu newendemo
ooroote. Nguro ingonduduni mandeni gome
gome nangge ingoro, enengo ootoo ootoo murini,
nguya gome metemi ngu yeni tunootete. Oni
biyomi ngu enengo ootoo ootoo murini nguya
biyomi, ko ingonduduni biyomi ingooteku, ngu
nguya yeni tunootete. Enengo newendemo muri
oorooteku, ngundiro nangge ene koyi tero, mang-
gowoomo nguya yeni tunootete.

Ya Yeweroyi Muri Eraya
(Matiyu 7:24-27)

46 Ndawugaro ye noya ngandiro etenggo,
Urungga, Urungga oo bidodo Simburi Simbunani,
ero etenggo, nguro ye noro manggone ma key-
ootenggo? Ene ye noro mandene murine ma key-
ootenggoku ngu, asa, ye noya Oo Bidodo Simburi
Simbunani, ero ma ewero.
47 Oni gura gura no tanggenemo omburo noro
mandene ingoro keyooteku ngu, no enengo
murini nenengo etuyerowano.
48 Ngu oni ngu ngandiro. Oni gura ene ya
yewero ingooteku ngandiro. Oni ya yewero
ngu, ene mera sero gasiyoro mera yanggangong-
gakuno mere sero de nongginingga ngu nguno
yetenggo. Ngundiro tero ngu, asa, ngu sangan-
imo ya yewa. Kootuyisina, sono doogo urungga

tero mewuyi omburo ya samango damoni se-
toni, yanggaku onggi anggi ma tewa. Yanggango
dikaro oruwa. Ndadiro nguro, ene koretero ya
nonggini ngu mera yanggangomuno mere sero
nguno ya yewoku nguro.
49 Ene oni gura noro mandene ingoro yokoro,
ngu ma keyooteku ngu, ene oni gura mera
mbumbuwango sanganimo mere bodaga nangge
sero, nguno nonggini pararo ya nonggini ma
samangoyingo. Ngundiro tero, ene kingo mera
bodagado damoni wiriyoro nguno ya yeyingo.
Ngundiro yetoni, kootuyisina, sono mewuyi tuwi
uro yanggaku bungomo oorongootoni, yanggaku
onggi anggi tero, ukero uwa. Oni ene noro
mandene ingoro yokoro, enengo ingonduduni
keyooteku ngu, ngundiro tewa. Ero eyingo.

7

Yisasdo Me Oniro Tabangongga Nguro Kirikiri Oningga Yomosiyoyingo
(Matiyu 8:5-13)

1 Asa, Yisasdo oni simoo bare doongeyemo
mande ngu yootunoro ero etuyeroro yokoro, ene
Kapeniyam endemo uyingo.
2 Me oniro tabango gura nguno oruwoku, ngu
oningga ngu Rom Gabuman (Yuda oni kini)
ngunonggo mayero, ene me oni ngu onibi kan-
degura (100), nguro sobosobo oningga oruwo.
Ngu oningga nguro kirikiri oningga nguro gome
ingooteku, ngu sayi urungga yoro kumoowero
teyingo.

3 Ngu me oniro tabangongga ngu mande
ingoworomu ngu, Yisas Kapeniyamno ooroote.
Ngu ingoro, ene Yuda oni tabango gidarega
soweyeroro eneno etoyiga ombuya enengo
kirikiri oningga ngu yomosiyoni, ero eyingo.
4-5 Ngundiro etoni, ene Yisasno omburo ng-
guyinggayi tero, Yisasno eyingo. Ge komo ma
yokowero, ene oni gome, enengo kirikiri oni,
ngundo sayi urungga kumoowero tetoni, nguro
ge mete ene hooroowe! Enendo, noorengo Yuda
oniniro yambo ya gura yeyunoyingo. Ene Yuda
oni simoo bare noorengo gome ingoro, newende
yunoote. Ero eyingo.
6 Yisas enengo mande ingoro, arisa, ene
ootoogero ngu Yuda oniro tabango onikuya
oorowuyingo. Yade oororo, ya tanggeyimo
oorowutoyi, ngu me oniro tabangongga, ngundo
dobookuriyi gidarega sureyeroro eyingo. Ye
ende ooreya ngandiya eyi. Urungga Oo Bidodo
Simburi, ge ngaro ko urungga ma tewero. No
oni nenengo kini, ngundiro nguro, ge noro ya
newendemo ma ombuwero.
7 Nguro ngu, no nenengombo ge tanggegemo
ma oorowuyingo. Nguro ge mande gura nangge
etooga, noro kirikiri oninengga nga ko metemi
teni.
8 Ngu ngandiro; no ngu oni ko no nunootenggoku, nguro kirikiri oni. Nondo nguya ngu me oni gidarega sobosobo oorooteno. Ene nondo ngu me oni ngu guraya eteno. Ge oorowu, ero etoowe ngu, ene oorowute. Guraya eteno. Ge ombu ero etoowe ngu, ene ombute. No kirikiri oni guraya eteno. Oo ngu yomosiyo, ero etoowe ngu, ene oo

yomosiyoote. Eyingo.

9 Ngundiro ero yokootoni ngu, Yisasdo ngu
mandega ngu ingoro, nguro ingondudu urungga
ingoro, yowoorengoro, oni simoo bare urungga
ene keyoro endeyootenggoku, nguno eyingo. No
yeno eteno. Iserel oni kewooroyemo oni gura,
nga oningga newendemo hamoo teyingongga,
ngandiro ma kenooteno. Eyingo.
10 Me oni tabangongga ngundo oni sureye-
rootoni, Yisasno oorewonggoku ngu, ya newen-
desina uro, sayidodo oninggaku kenoyingomu,
ene kuri metemi oorengo teyingo.

Yisasdo Nayin Endemo Simoo Oore Gura Kumootoni Yokutuwooyingo

11 Kootuyisina, Yisas ootoogero, Nayin
endegano nguno oorowuyingo. Yisas enengo
kirikiri oni ngu bidodo, ko oni simoo
bare oowooyingga oorengo nguya enedodo
oorowuyingo.
12 Yisas garo yade oororo, endesoono
oorowuyingo. Ngu endega nguro onindo, oni
gura kumootoni, bingo sumooro koorowooro
uyingo. Ngu simoongga kumoowoku nguro nemi
ngu, nangoni komo gurananggemu kumooteku
ngu! Ngu endega nguro oni simoo bare
urunggaku ngu bare wabugakundo sendoro
utoyi, nguro ene keyoro uyingo.
13 Urungga oo bidodo Simburi, Yisas, ngundo
ngu bare wabuga ngu kenoro, nowoondoyi
urungga tero, eneno eyingo. Ge ma sendowero.
Eyingo.

14 Yisas ene onibi sumooro ombuyingomu
tanggeyimo oororo, onibigakuro Pawusdodo
dowooyingo. Oni onibi koorowooyingo oniku
dikaro nenetero oodoyi, Yisasdo eyingo. Simoo
oore, no geya eteno. Ge ootooge! Ero eyingo.
15 Ngu oni kumooyingonggaku ootoogero bib-
itero, mande etoni, Yisasdo dowooro, oororo
nemi ko inoyingo.
16 Ngundiro tetoni ngu, oni simoo bare bidodo
soriyokoro, Anutro bingami okooro eyingo.
Anutro ingondudu eyingo oni urungga, noore
kewooronanimo ataga tunootete, ero eyingo.
Ngundiro ero, Anut kuri ombuwoku, ngundo
enengo oni simoo bare hoorooweyerowero!
Eyingo.
17 Yisasdo ngu kongga tewoku, nguro mandeni
ero endeyootoyi, Yuda mera ngu rogowootoni,
oororo mera songomo nguya, ero soweyoro
sayingo.

Sonoyeroyingo Yondo Enengo Kirikiri Oni Eraya Yisasno Mande Yoro Oorowuyingo (Matiyu 11:2-19)

18-19 Sonoyeroyingo Yondo, enengo kirikiri
onindo Yisas ko tewoku, ngu bidodoboro murini,
Yonno etoyi ingoyingo. Ngundiro tetoyi, ene
ingoro, Yondo enengo kirikiri oni eraya ne-
goyerootoni ombutori, sureyerootoni, Oo Bidodo
Simburi urungga, nguno mande yoro oorowu-
woriyo. Yari Yisasno ooroya, ngandiya sumoo
eri. Ge Anutdo surenggerootoni, noore yoy-
oweroyi oninggaku, ngundi, noore komo oni gu-
raro doongetero sobowoowato, bine? Eyingo.

20 Ngu oni erayaga ngu Yisasno omburo
eworiyo. Sonoyeroyingo Yon, ngundo noore
ngandiro ero sureyerootoni ombutero. Ge nga
oningga nga, Anutdo surenggerootoni noore
yoyowero, binengga, ngundi, noore oni gura
sobowoowato, bine? Eyingo.
21 Ngu narunggano nguno, Yisasdo oni
simoo bare urungga oorengo, sayi muri
gura gura yomosiyeroro, oni merambooro
biyomidodomu oowooyingga oweyeroro, oni
doongeye kiringomu yooneneyerootoni, ene
doongetero oo kenoyingo.
22 Ngundiro tero yokoro, Yisasdo Yonro kirikiri
oni erayagakuya eyingo. Asa, yari ooroya, Yonno
eri. Oo ataga yarindo kenoro ingooteriku nga!
Oni doongeye kiringomu ene doongetetenggo.
Oni kekandeye bingo yero biyomi yeyingomu,
ene mete tero, metemi endeyootenggo. Oni gori-
mambudodomu ngu goweye metemi tetenggo.
Oni sodeye tuwoomu, mera mande ingootenggo.
Oni kumooyingomu, ko keta ootoogetenggo. An-
goyi oni, ene Anutro mande keta mesarango nga
ingootenggo.
23 Oni ene noro newendemo hamoo tero burib-
ari ma teyingo ngu, asa, ngu oni ngu, ene mete
oni oni tero oruwa. Eyingo.
24 Sonoyeroyingo Yonro kirikiri oni erayagaku
mande ngundiro ingoro, ene Yon tanggeyimo ko
oorowuworiyo. Ngu naruno, Yisasdo oni simoo
bareno Yonro eyingo. Kuri oni kini kingo mer-
ako nguno, ye oororo ndawu ooga kenoyingo?
Ye nggusi duwoo doogobo yowooraringootoni,
kenowero oorowuyingo, bine; ngundi ye oororo

oningga oo buribari tetoni kenoro oorowuyingo, bine? Kini, Yon ngu ngundiro oni kini.

25 Ngundi ye ndawu ooga kenowero oorowuyingo? Oni gura towikumba gome gomemu tero oodoni kenowero, bine? Kini, ingoyi! Oni towikumba gome gomemu tero ngu, ene sitowiyedodo tero, enengo ya gome oruwanggo. Kini, Yon ngundiro kini.

26 Ene ye ndawu ooga kenowero oorowuyingo? Ye Anutro ingondudu eyingo oningga kenowero, bine? Yo, no yeno hamoo eteno. Yon ngu Anutro ingondudu eyingo oni. Enendo Anutro ingondudu eyingo oniku, ngu dagayeroro, enendo nangge urungga oorengo.

27 Ngu Yonngga, nguro Anutro mandeno Anutdo enengo Nangonimboya ngandiro eyingo.

Ingo, no oni gura sureyootoowe, ngundo noro mandene yoro, ge koretegunoro oororo, gengo oore yomosiyonggunowa. Eyingo. (Malakayi 3:1)

28 No yeno eteno. Yondo Anutro ko teteku ngu, ngu oni merako ngano ko tero oorootenggoku, ngu bidodo dagayeroote. Ene oni Anutro nowoondoye hamoo teyingo, ko noro mandene keyootenggoku ngu muringga ngundo Yon ko yanggango tewoku ngu dagaro urungga. Eyingo.

29 Yisasdo Yonro mande etoni, oni simoo bare bidodo ingoro yokoro, asa, simoo baredoya, digi beye yoyingo oniya eyingo. Yo, Anutro mande murini ngu gome oorengo. Eyingo. Ngu oni ngu, ene Yon kandeyimo sono kundingiyi gimuyingo.

30 Ene Parisi oni, ko mamana mande kandangero etuyeroyingo oni nguya, ene Yondo ma

sonoyeroyingo. Ene ngu Anutdo oore gomemu
etuyerootoni, ene kootu inoro yokoyingo.
31 Yisasdo eyingo. Nondo nga naruno, oni
simoo bare endeyootenggoku ngaro muriye
wirikootoowe, ndadiro oningga ngundiro?
32 Ene ngu simooye iriritero ngandiro teyingo.
Ene ende kewooroko bibitero, enengo nangge
meno manggaru tero ewanggo. Noorendo sumbi
uwootooye, ye yambo ma utoro kunoyingo.
Noorendo oni kumootoni ngguyinggayi tero
nowoondoyi teweroyi yambo urewootoku, ye ma
sendoyingo. Eyingo. Simooye gidega oo tetoyi ko
nguro simooye guminggado sureye kiniteyingo.
33 Ene sonoyeroyingo Yondo omburo, ene oo
manongoyingo ma nero, Wayin sonoyi nguya ma
neyingo. Yendo ngu ewonggo. Mbooro biyomi
eneno ooroote, ero eyingo.
34 Ene Oniro Nangoni Kirarongo omburo, ene
oowari nero, sono nguya netoni, yendo ngu
kenoro etenggo. Kenoyi, nga oningga nga, ngu
oo bidodo nemukoro, Wayin sonoyi nguya gome
gome neteku nga! Nga oningga nga, ngu beye
yoyingo oni, weti mbumbuwadodo oni nguro
dobooye, ero etenggo. Noorendo oo gura tetoowe
ngu, ngu bidodo ye nguro ma ingootenggo.
35 Oni simoo bare Anutno nowoondoye hamoo
teyingo ngu, enengo keta oruweroyi ngu engge-
dodo. Oni gidarega keta oruweroyi gomemu ngu
kenoro ngundiro ingootenggo. Anutro mande
ngu hamoo oorengo, ero ingootenggo.

Weti Mbumbuwadodo Baregado Yisas Keyi Bo Urumimbo Sonowooyingo

36 Naru gurano, Parisi oninggado Yisas ne-
gongootoni, enengo yano ombutoni, eneya gob-
ooro oo neweroyimboro eyingo. Ngundiro etoni,
asa, Yisasdo omburo, eneya oo neweroyimboro
oororo, Parisi oningga ngundo yano uro, oo
neweroyi yabano bibiteyingo.
37 Ngu endemo nguno, bare gura oruwo. Ngu
barega ngu, ene buribari sebo barese muri biy-
omi keyooteku, ngundo ingoworomu, Yisas Parisi
oningga nguro yano uro, oowari netenggo. Nguro
ngu, barega ngu ene ootoogero, digi nggusiyi
gomenggano bo urumi ndindingo gomengga yoro
ombuyingo.
38 Ngu barega ngu omburo, Yisas kootuyisi-
nanggo omburo, Yisas keyi damonimo dikaro
sendootoni, doongeyi sonoyimbo uro Yisas keyi
sonowootoni ngu, enengo tabango uyimbo yong-
gurumooyingo. Ngundiro tero, Yisas keyinggaku
dureyoro, nguno bo urumi gomengga ngu wen-
doro, ngundo Yisas keyi sonowooyingo.
39 Parisi oninggado Yisasno etoni, enengo yano
ombuwokungga, ngundo ngundiro tetoni ngu,
kenoro, ene ngandiro ero ingoyingo. Nga oningga
nga, ngu Anutro ingondudu eyingo oni tetoni
ngu, asa, ene barega ngaro murini biyomini ngu
kenoro ingoro asa, nga bare biyomingga ngando
omburo tanggeyimo roogo yetoni, ma ombuwa,
ero ingoyingo.
40 Ngundiro ingootoni, Yisasdo ngu oning-
gakuro ingondudu ningga ngu gumi ero eyingo.
Sayimon, no geno mande gura ewero. Etoni,
Sayimondo eyingo. Oo etuyeroyingo oni, mete
mandega ngu e. Eyingo.

41 Yisasdo mande adingayi gura eyingo. Beye-
dodo oninggado oni eraya beye gumimboro
yunoyingo. Oni gurano doobe onibi eraya kande
eraya (500 Kina) inoro, ko oni gurano doobe
kandegura (50 Kina) nangge inoyingo.
42 Kootuyisina, beyeku wendangero gumi
ngundiro inoweroyi nguya ereremo kini. Nguro
beye simburiga, ngundo nguno yokori, ero
eyingo. Arisa, ngu oni erayaga ngu, onendo
beye simburiga nguro gome oorengo ingoro
eroruwa? Eyingo.
43 Sayimondo ngundiro ingoro, gumi eyingo.
Ngu oningga beye urungga kingo inoyingongga
ngundo. Ngundiro etoni, Yisasdo ko eyingo. Ge
hamoo nenengo ingoro ete. Eyingo.
44-45 Yisasdo baregakusina yowoorengoro,
kenoro Sayimonya eyingo. Nga barega nga keno.
No gengo ya newendemo ombutoowe, kene
sonowooweroyi sono gura ge ma nunoyingo. Ene
nga barega ngando enengo doongeyi sonoyimbo
kene sonowoote. Ngundiro tero, enengo tabango
uyimbo yonggurumooro yomosiyoote. Ge no ma
yenggonaneroro dureneroyingo, kuri gengo yano
ombuwonoku, ngunonggo omburo anangu nga!
Ene nga bare weti mbumbuwadodoga ngando,
ngu ene kenengga ame dureyowero gome ingoro,
hahangero yade mayero dureyoote.
46 Ge noro tabane bo urumimbo ma sonowooro
dowooyingo, nguro ngu, ene barega ngando
moondeye dowooweroyi kumu bo urumi gome,
ngundo kene sonowooro yoonenengoote.
47 Ngundiro nguro, no geno eteno. Nga barega
ngando, ene noro nowoondoyi urungga oorengo

teteku, nguro nondo enengo weti mbumbuwani urunggaku andangetoowe ute. Ene oni guraro weti mbumbuwani bodaga tewoku ngu, Anutdo ngu andangero inootoni uwa. Ngu oningga ngundo newende bodaga nangge Anutno es-osootewa. Eyingo.

48 Yisasdo ngu barega nguya eyingo. Gengo weti mbumbuwage nondo kuri andangeteno. Eyingo.

49 Oni Yisasya oo newero bibitewonggoku, ngundo ngu ingoro, enengo nangge mande ero ingoro eyingo. Nga oningga nga, ngu oone, ene mete weti mbumbuwa andangero yokowa? Eyingo.

50 Yisasdo ngu barega nguya eyingo. Ge Anutro nowoondogemo hamoo teyingongga ngunonggo Anutdo ge ko goyoote. Ge mete sumangedodo toongeya nowoondoge imakeyingomo ootoo. Eyingo.

8

Bare Gidarega Ene Yisas Keyoro Endeyoyingo

1-3 Kootuyisina naru gidaregano, Yisasdo enengo kirikiri oni kande eraya kegidemboro erayaga nguya, Anut oo bidodo Simburi Simbunani, ngundo enengo narungga sobowooteku nguro mande mandeni murini, ngu ende ururu, ende bobodi ngu bidodomo, oni simoo bareno wesiyoro ero etuyeroro, oororo omburo teyingo. Bare gura gura nguya, ngu bare ngu Yisasdo kuri mera mboorododomu owero andangeyingoku ngu,

ko sayidodomu yomosiyeroyingoku, ngundo
Yisas keyoro endeyoyingo. Nguromu, bare gura
oowooyi Mariya nguya ngandiro etenggoku,
Mariya Magadala bare, ero etenggo. Ngu
baregano nguno merambooro kandegura
gidemboro eraya (7) oweyeroyingo. Bare gura
oowooyi Yowana, ngu Herodro yanimo ko
sobosobo oningga, oowooyi Kusa, nguro bareyi;
Susana, ko bare gidarega nguya Yisas keyoro,
mandeni ingoro yariyingo. Ngu bare ngundo
enengo beyebo Yisas, ko enengo kirikiri oniya
hoorooweyerootoyi, ngundo oowari oo uriyoro
nero endeyoyingo.

Oni Oowari Yuwooyi Kono Kuriyoyingo Nguro Mande Adingayi
(Matiyu 13:1-9; Mak 4:1-9)

4 Endeni endeni oni simoo bare oowooyingga
oorengo ende bidodomonggo mewoosooro Yisas
tanggeyimo mayero yowuruwooro dikayingo.
Ngu naruno, Yisasdo mande adingayi gura ngu
oni simoo barekuno ero eyingo.
5 Oni gurado Rayis yuwooyi kono yoro oororo
kuriyoyingo. Ngundiro kuriyootoni Rayis yu-
wooyi gumingga oorekono soretoni, onindo won-
goomukootoyi, numbo mayero newonggo.
6 Oo yuwooyi gidarega mera digi gorogorono
soreyingo. Ngu oo yuwooyiku ngu gome ooreyin-
gomu, ene mera nguno urumi kini. Ngundiro
nguro, oorero ari yero bidodo kumoomukoyingo.
7 Gidarega huru sodabo, kakari so oo ke-
woorokono soreyingo. Ngu huru so kakari ooku-

dodo oorero ngundo doobeyerootoni siyagongo
yeyingo.
8 Rayis yuwooyi gidarega mera gome
metemimo soreyingo. Ngu nangge gome oorero
engge oowooyingga oorengo enggeyingo. Yisasdo
ngundiro ero yokoro, manggaru tero eyingo. Oni
gura mande ingoweroyi sodeyidodoga tetoningga
ngu, ene komo mande nga gome oorengo ingoni!
Eyingo.

Yisasro Mande Adingayi Nguro Damoni Eyingo (Matiyu 13:10-17; Mak 4:10-12)

9 Yisas enengo kirikiri onindo, Yisas sumoo
inoro eyingo. Ge mande muri wiriyoro, ge mande
adingayi nangge eteku nguro damoni ndadiro?
10 Etoyi, Yisasdo gumi eyingo. Ye ngu, Anut oo
bidodo Simburi Simbunani ngundo simoo bare
enengo sobowooteku, ngu mande kombiteyin-
gongga ngu ye kuri Anutdo etuyerowo. Ene
simoo bare gidaregado ngu, ene mande adingayi
nangge ingootenggo. Ene kenowero doongete-
wanggoku, ene ma kenowanggo. Ene mande
ingowanggoku, ene nowoondoyemo mande ngu
ma ingoyingo.
11 Mande adingayi ewonoku, ngu muri
ngandiro. Ngu oo yuwooyiga ngu Anutro
mandeni.
12 Oo yuwooyi gidarega oorekono sorete, ero
ewonoku ngu, oni simoo bare Anutro mande
ingootoyi; kootuyisina, Setando omburo ngu
mandeku, oni nowoondoyemonggo andangero
yootoni, nguno ene Anutro nowoondoyemo

hamoo ma teyingo. Nguro ngu, Anutdo ene ma yoyowa.

13 Digi sanganimo ero ewonoku ngu, oni simoo bare koretero Anutro mande ingoro, nguro gome ingoro, oni oni tero ngu koyi teyingo. Ene ngu nowoondoyemo hamoo teyingo ngu bodaga nangge tetoyi, ngu naruno kowuringga kenoro, nguno enengo hamoo ingowonggoku ngu yokowo.

14 Oo yuwooyi so dabo sanggiridodo oorooteku kewooroko, ero ewonoku ngu ngandiro. Simoo bare Anutro mande ingootenggoku, kootuyisina, mera ngaro kowuri gura gura, beye oo sitowi, oo nguro hahangero ingondudu teyingo. Oo nguro nowoondoyemo mande oo ngu dobengoro wiriyootoni, ari yero, enggeye moore kini.

15 Mera gomemo oo yuwooyi sorero oorete, ero ewonoku ngu, simoo bare Anutro mande ingoro, ene nowoondoye gome yomosiyoro, hamoo ingoro yoro yanggango dowooro keyootenggo. Anutro nangge ingondandangero endeyootenggoku ngu, ene gome enggetenggo. Ero eyingo.

Soru Kumbe Newendemo Oongooyingo (Matiyu 4:21-25)

16 Oni soru karo kumbe oo newendemo ma yero wiriyoro, ko yaba newendemo nguya ma yetenggo. Kini, yaba sanganimo yetoyi, ngundo oni gumingga nguya himi yunoote. Oni gidarega ya newendemo omburo ngu, ene soru ngu kenowanggo.

17 Nga mande Anut oo bidodo Simbunani ngundo simoo bare enengo sobowooteku, ngu

oo bidodo kombiteyingo ngu, kootuyisina oo ngu tunootewanggo. Oo bidodo onindo oongooyingo ngu, kootuyisina, Anutdo yeni tunootemukowa. Oni oo ngu doongeyembo tunoo kenomukowanggo.

18 Ye komo ingonda teyi! Ye komo ndadiro mandega ngu gome ingoyi! Oni ene Anut oo bidodo Simburi Simbunani ngundo simoo bare enengo sobowooteku ngu, nguro ingoyingo bodaga ingoro oorootenggoku ngu, ene newende bidodo hahangero enengo mande ingoro keyootenggoku, asa, Anutdo enengo ingoyingongga ngu yeni urungga yewa. Ene oni ene Anut oo bidodo Simburi Simbunani ngundo simoo bare enengo sobowooteku ngu, nguro muri bodaga ingooteku ngu, asa ngu ingoyingongga soweyoro gumi ma ingootoni ngu, asa, Anutdo enengo ingoyingo bodaga ngu yoro oongoowa. Ero eyingo.

Yisas Enengo Nemi Ko Konedoboongo (Matiyu 13:18-23; Mak 4:13-20)

19 Ngu naruno nguno, Yisas enengo nemi, ko enengo konedobooge ngundo Yisasno mayeyingo. Ene oni simoo bare urungga oorengo nguro, ene Yisas tanggeyimo ombuweroyi nguya kini.

20 Oni gidaregado Yisasno eyingo. Gengo nanggeboya konedobooge ge geyowero mayero endesina dikatenggoku awe. Eyingo.

21 Ngundiro etoni, Yisasdo mande gumi eyingo. Oni ene Anutro mande ingoro ngu keyootenggoku, ngu noro namone, ko noro konedoboone. Ngundiro ero eyingo.

Yisasdo Doogo Ko Sono Koongeyingo Nguya Mande Yunootoni Imakeworiyo
(Matiyu 8:23-27; Mak 4:35-41)

22 Naru gurano, Yisasdo enengo kirikiri oniya
wanggo gura sanganimo oorero eyingo. Ye
wanggo woosootoyiga noore sono koongeyingo
anduroko uroorewato. Yisasdo ngundiro etoni,
wanggo woosooro wenggeremooro urooreyingo.
23 Wanggo sono koongeyingo sanganiwoore
uroruwootoni, Yisas wanggo sanganimo we-
toro kabeteyingo. Ngu naruno, doogoga sono
koongeyingo kewoorokono tunooteyingo. Ngu
doogo urungga, ngundo wanggo yowoorarin-
gootoni, wanggo nguya sono koongetoni, ene
oonootewero teyingo.

24 Ngundiro tetoni, kirikiri oniku oororo, Yisas
yokutuwooro eyingo. Awa, Awa! Noore
oonootewero tetetoku nga! Eyingo.

Etoyi, Yisasdo ootoogero, doogogakuya sono
koongeyingo nguya yeyoro etoni, imakero kinite-
woriyo. Doogogaku ko sono koongeyingonggaku
ma dokero ikakooteyingo, kondibo imakeyingo.
25 Ngundiro tetoni, Yisasdo kirikiri oniku ma-
manayeroro eyingo. Yengo nowoondoye hamoo
ngu ndano? Eyingo.

Kirikiri oniku goweye mboorombooro tero,
sosorero ngunonggo, enengo nangge ero ingoro
eyingo. Nga oningga nga onendo? Doogoya ero,
ko sono koongeyingomboya etoni, enengo eraya
eraya ene manggowo ingooteriku ngu! Eyingo.

Yisasdo Gegesa Oningga Mboorombo Yoyingongga Oweyingo
(Matiyu 8:28-34; Mak 5:1-20)

26 Kootuyisina, ene Gegesa merasina nguno oorowuyingo. Ngu mera ngu, Galili sono koongeyingo ngu gidaresina ooroote.*
27 Yisas ene kirikiri oniya wanggo yokoro wendeyi tamako uyingo. Nguno ende gura oruwoku, nguno oni gura oo mbooro biyomimbo yoyingomu, ngundo Yisasno ombuyingo. Ngu oni meramboorombo yoyingongga ngu, ene naru pirungga towikumba ma yemuyingo, ene mbirimbiri endeyoro ootooro, ene ya gurano nguya ma oriyingo. Kini, ene naru bidodomo oni yoyeyingo merewoore nangge wetoro oruwo.
28-29 Kuri ngu, mbooro biyomingga nguro yanggangoni ngundo oningga ngu gome dowooro oodoni, nguno enengo onindo ene dowooro kekandeyi gome gome gosiyoyingo. Gosiyoro ya biyomimo oni ngundiro sobowooro oriyingo. Ene mbooro biyomi nguro yanggangoni, ngundo ngu sen uto bidodo oomboomboongero ootooro, ene oni yeni oni kini merasina nguno toongero endeyoro oruwo. Ngu oningga, ngundo Yisas kenoro meno manggaru tero, Yisas keyi damonimo ukero merako wereyingo. Ngu oni mboorombo yoyingongga, ngundo manggaru urungga oorengo tero eyingo. Ge Yisas, Anut awuno oorengo nguro Nangoni! Ge nono ndawu ooga tewa? No geno ngguyinggayi tero, kira etenoku, ge no ogingo ma nunowero! Eyingo.

---

* **8:26:** (oowooyi gura ngu Gadara, ko oowooyi nguya Gerasin).

Yisasdo ngu mbooro biyomingga nguya kuri, ene
ngu oningga ngu yokoya toongeni ero ewo.

30 Arisa, Yisasdo sumoo inoro eyingo. Ge
oowoongge ngu ndawuga? Etoni, mbooro biy-
omingga ngundo gumi eyingo. No oowoone Ami
ewo. Ndadiro nguro, mbooro biyomi oowooy-
ingga oorengo, ngu oningga ngu newendemo uro
oorootenggo.
31 Ngu mbooro biyomi, ngundo mande yang-
gango oorengo Yisasno ngguyinggayi tero sumoo
sumoo eyingo. Ge noore soweyerootoyi mere
ooriroyi oorengo wenga kini nguno ma uwero!
Eyingo.

32 Ngundiro etoyi, ngu mera puri bodaga
namokono, nguno bo oowooyingga nguno so
erewero neroruwonggo. Ene ngundiro kenoro
Yisasno ngguyinggayi tero sumoo sumoo eyingo.
Mete noore bo ngu nowoondoyemo uwato, bine?
Etoyi, Yisasdo gumi eyingo. Yo, ye ngundiya teyi.
Ero eyingo.
33 Arisa, ngu mbooroku oninggaku yokoro,
sodedomangge ene oororo boku nowoondoyemo
utoyi, asa, ngu boku yanggango oorengo
kendutero oororo, mera biyomi kembemo
sorero sono koongeyingomo uro sono nero
kumoomukoyingo.

34 Ngundiro tetoni, bo sobosobo oniku
ngundiro kenoro, sodedomangge endemo
saro, ene oo tunootewoku ngu mandega ngu
wesiyoyingo. Ngu mandega ngu ende urunggano
onino, ko diguno ende bobodikuno onino nguya
ero endeyoyingo.

35 Ngundiro etoyi, simoo bare ngu ooga ngu
kenowero Yisas tanggeyimo mayero mayero
oni mboorombo yoyingongga ngu kenoyingo.
Mbooroku ene kuri yokoro besero satoyi, ene
towikumba yemuro ingonduduni nguya himi
yetoni, ene nenengo Yisas tanggeyimo bibitero
ooroote. Oni simoo baredo ngundiro kenoro ene
soriyokoyingo.
36 Oni Yisas kenootoyi, oni mboorombo yoyin-
gonggano oo tewoku nguro mandeni, simoo bare
ngu kenowero kootu mayetenggokuno eyingo.
Kuri ngu mbooro biyomimbo nga oningga nga,
dowooro oruwo. Ene ataga ngu, ene metemi
teteku nga! Eyingo.
37 Gegesa merasina oni simoo bare bidodo
ngu oningga ngu kenoro, ko bo nguro nguya
ingoro, nguro ene sosoreyingo urungga tero,
Yisasya eyingo. Ge komo noore yoyokoya
toonge! Ngundiro etoyi, nguro Yisas ene kirikiri
oniya wanggo sanganimo oorero, ene sono
koongeyingo gidaresinanggo ko oorowuyingo.
38-39 Ngu oningga ngu mbooro biyomi ngundo
yokowonggoku, ngundo Yisasya toongewero
Yisas sumoo sumoo inoro, eyingo. No komo geya
oorowuwero. Etoni, Yisasdo sureyoro eyingo.
Kini, ge gengo endemo ooroya, Anutdo geno oo
tetoni tunootewoku, nguro mandeni yootunoya
e. Eyingo. Ngundiro nguro, ngu oningga ngu
ko yowoorengoro oorowuyingo. Ene Yisasdo
oo tetoni tunootewoku, nguro mandeni enengo
endemo oni simoo bare bidodomo yootunoro
eyingo.

Yisasdo Tabango Oni Gura Oowooyi Yayiras Namboni Yokutuwooro, Ko Bare Gura Nguya Yomosiyoyingo

(Matiyu 9:18-26; Mak 5:21-43)

40 Yisas ko yowoorengoro ombuworomu ngu, simoo bare urungga oorengo wendeyi tamako yowuruwooro Yisasro doongetero oriyingo.

41-42 Ngu naruno, oni gura oowooyi Yayiras ngu, ene Yuda oniro yowuru ya nguro tabango oruwoku, ngundo Yisas tanggeyimo omburo, keyi damonimo bagootero, sumoo sumoo eyingo. Ge komo noro yano u. Eyingo. Ene ngundiro ewoku ngu ndawugaro, Yayiras ngu namboni gurananggemu enengo dagomani ngu kande eraya kegidemboro eraya, (12) ene komo kumoowero namokono teyingo.

Asa, Yisas ene Yayirasdo yano oorowuwero oorowutoni, ene simoo bare urunggakundo oore doongooyingo.

43 Nguno bare gura nguya oruwoku, ene komboro sayi yoro, yambiyootero, dagoma kande eraya kegidemboro eraya (12) oruwo. Sayi mambu yomosiyoweroyi oni gurado enengo sayiningga ngu yomosiyoyinoweroyi nguya kini.

44 Ngu barega, ngundo Yisas kootuyisina, kendungomo omburo, torige kandedibiyi, Yisasdo nenggurono yeyingo. Ngundiro tetoni ngu, sodedomangge enengo sidudaroniku sori yetoni, ko ma ombuyingo.

45 Ngundiro tetoni, Yisasdo eyingo. Onendo kandeyi nono yete?

Etoni, oni bidodo mandeni gumi eyingo. No kini, no kini eyingo. Etoyi, Pita garodo eyingo.

Oo etuyeroyingo oni, simoo bare urunggado
pawanggeroro ngundo woorogogerootenggo.
Ndawugaro, ge ngundiro sumoo ete? Eyingo.
46 Ene Yisasdo eyingo. Oni gurado kandeyi
nono yetoni, no ingootoowe, yanggangone gidega
noyokoro, eneno oorowute. Eyingo.
47 Asa, ngu barega ngu ingoyingo, ene kom-
biteweroyi nguya kini. Ngundiro nguro, ene
sosorero mboorombooro tero, ene omburo, Yisas
keyi damonimo bagootero, enengo sayini nguro
muri wesiyoro simoo bare doongeyemo eyingo.
No sayi, ngundiro nguro, omburo kandene
Yisasro nenggurono yetenoku ngu, ndawugaro
nguro, no nowoondone hamoo tetoowe, Yisasdo
mete yomosinerowa. Ngundiro tetoowe, ne-
nengo sayine sodedomangge kinitete. Ero eyingo.
48 Ngundiro etoni, Yisasdo gumi eyingo.
Nambone, gengo nowoondogemo hamoo teteku,
nguro Anutdo goyeni mete tete. Ngundiro nguro,
ge mete ooroya, nowoondoge imakeyingomo
ootoo. Eyingo.
49 Yisas ngu mande ngu ewoodoni, Yayirasro
yanonggo oni gura omburo, tabango oning-
gakuno eyingo. Gengo namboge ngu kuri ku-
moote. Ge oo etuyeroyingo oni ngu keyi ma
ogingoro oorowuwero. Eyingo.
50 Yisasdo ngu mandega ngu ingoro, tabango
oninggakuya eyingo. Ge ma soriyowero. Ge
komo nowoondogemo hamoo teni. Namboge ngu
ko mete tewa. Eyingo.
51 Arisa, Yisas tabango oninggakundo yano
oorowuyingo. Yisasdo simoo bare eneya
ya newendemo ma uwero, ero, nguro ene

oweyeroyingo. Yisasdo Pita, Yon, Yemus, ko
eweyi nemi ngudodo yoyoro, ya newendemo
uyingo.
52 Oni simoo bare urungga ngu simooyengga
nguro sendo moguru teroruwonggo. Nguro ngu,
Yisasdo eyingo. Ye ma sendowero, ero eyingo.
Nga ngu ma kumooyingo. Ene ngu wetoro oo-
roote. Eyingo.

53 Yisasdo ngundiro etoni, nguro ene urungga
yomooyinoyingo. Ene ingoyingomu ngu hamoo
oorengo kumooyingo.
54 Ene Yisasdo bare bodaga ngu kandeyi
dowooro, meno ero eyingo. Bare buniyo, ge
ootooge! Eyingo.
55 Arisa, ngu bare bodaga nguro gaboyi
omburo woorogongootoni, ene sodedomangge
ootoogeyingo. Ngundiro tetoni, Yisasdo mande
yunoro eyingo. Ye oowari inootoyiga neni, ero
eyingo.
56 Ngundiro etoni, bare bodaga nguro eweyi
nemi ngundo urungga oorengo soriyokoro, oni
oni tetori. Arisa, Yisasdo mande yanggango
oorengo eweyi nemimo eyingo. Yari ngaro man-
deni oni gurano hamoo oorengo ma ewero, ero
eyingo.

9

Yisasdo Enengo Kirikiri Oni Kande Eraya Kegidemboro Erayaga Ngu Ko Yunoyingo
(Matiyu 10:5-15; Mak 6:7-13)

1 Yisasdo enengo keyimo kirikiri oni kande eraya kegidemboro eraya ngu negoyerootoni, omburo yowuruwooyingo. Ngundiro tetoyi, Yisasdo mbooro biyomi ko sayi muri gura gura nguya yomosiyoweroyi yanggango urungga yunoro rogoyeroyingo.
2 Ngundiro sureyerootoni, saro, Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani, ngundo enengo simoo bare sobowooteku muri nguro mandeni ngu ero etuyeroro, ko sayiye nguya yomosiyerootoyi, mete teyingo.
3 Yisasdo ene eyingo. Ye sawero ngu, oo sitowi gura gura ma yowero. Ye usudogo, kasi, oowari, oo uriyowero digi beye, towi nengguro eraya eraya ma yowero.
4 Oni gurado yoyoya, enengo yano utoningga ngu, ye komo ngu yanggano nguno nangge oriyi. Ye ootoogero saweroyi narunggano, nguno nangge, ngu yangga ngu yokoya sayi.
5 Ye yoyoro yano ma utoyiga ngu, asa, ye ngu endega ngu yokoya sayi. Yengo keyemo ende nguro gugukakawu nogoru keyemo damoowoku, ngu enengo endemo nguno ko gasiyootoyiga uni. Ngundiro tetoni ngu, endemo oni ngu enengo muriye biyomi nguro nangge ingondudu tero oruwanggo. Eyingo.
6 Ngundiro etoni ingoro ngu, asa, ene sayingo. Ene ende bidodomo saro, Anutro mande gome mesarango ngu wesiyoro ero etuyeroro, sayi oni oowooyingga ende bidodomo yomosiyerootoyi, metemi temukoyingo.

Herodndo Yisasro Mandeni Ingoro Nguro Ingondudu Urungga Teyingo
(Matiyu 14:1-2; Mak 6:14-16)

7 Yuda mera nguro oo bidodo sobowooyingo
oni koreteyingo oowooyi Herod, ngundo Yisasro
kirikiri onindo oo tetenggoku, nguro mandeni
ingoro, nguro ingonduduni buribari ingoyingo.
Ndadiro nguro, gidaregado sonoyeroyingo Yondo
kumoononggo, ko ootoogete, ero eyingo.
8 Gidaregado eyingo. Ilayiya ko omburo
tunootete, ero etoyi, gidaregado, ero eyingo. Oni
gidaregado etenggo. Anutro ingondudu eyingo
oni gura ko ootoogewo, eyingo.
9 Ngundiro nguro, Herodndo eyingo. Nondo
Yon bungeyi toongootoowe kumooyingo. Ngundo
binengga ngundiro ko muri gura gura tetoni,
nguro mandeni etoyi ingooteno, bine? Eyingo.
Herod nguya Yisas kenoro ingoweroyimboro
doongetero sobowooyingo.

Yisasdo (5,000) Oni Simoo Bare Oowari Yunoyingo
(Matiyu 14:13-21; Mak 6:30-44; Yon 6:1-13)

10 Aposel oni ko mayero, Yisasno ko
tewonggoku, nguro mandeni eyingo. Yisas
enengo kirikiri oni nangge yoyoro, oni simoo
bare gidarega yoyokoro enesu nangge, ende
gura oowooyi Betisayida ngu tanggeyimo
oorowuyingo.
11 Ene simoo bare ngundiro yeyoro ingoro,
enebana keyeroro oorowuyingo. Ene ngu simoo
bare keyeroro mayetenggoku ngu yeyoro, sureye
ma kini yeyingo. Kini, ene oni oni tero, Anut Oo

Bidodo Simburi Simbunani, ngundo simoo bare enengo sobowooteku muringga, nguro mande ngu wesiyoro ero etuyeroyingo. Gidarega sayidodomu yomosiyeroyingo.

12 Ngu sangga ngu suwootetoni, Yisas enengo kirikiri oni kande eraya kegidemboro erayaga, ngundo Yisasno omburo eyingo. Ge simoo bare nga yoyokootooga, enengo endemo songo songo saya oowari kenoya neya wereyi. Ndawugaro nguro, noore ngano kingo merako ngano oorootetoku, nga merako ngano oni kini. Ero eyingo.

13 Ene Yisasdo mande gumi eyingo. Yendo nangge oowari yunootoyi newanggo.

Ngundiro etoni, enebana eyingo. Noore oowari kini. Noorengo oomanongoyingo ngu kandegura, ko iso eraya nangge nguya ooroote. Noorendo bine saya oowari uriyoya mayeya nga simoo bare nga bidodo yunootooye, mete newanggo, bine? Eyingo.

14 Simoo nangge kandangetoyi, 5,000 teyingo.

Arisa, Yisasdo kirikiri onino eyingo. Ye ooroya oni ngu kandayeroya onibi eraya kande eraya, (50), wata gura gura bibitetoyiga ngundiya tambuga tambuga bibiteyi. Eyingo.

15 Yisasro kirikiri onikundo ngu tetoyi, oni simoo bareku ngundiro bibitemukoyingo.

16 Ngundiro tero, oo manongoyingo kandeguragaku, ko iso erayagaku yoro yowuruwooro dowooro, sambono randoro doongetero, Anutno esosootero yokoro, oo manongoyingoku iso erayagaku nguya oosososowooyingo. Ngundiro tero,

enengo kirikiri oniku yunootoni, ngundo oni simoo bareku bayetero yunoyingo.
17 Ngundiro tetoyi, oni simoo bare oowari netoyi, kawuye pakini yemukoyingo. Ene oowari gugumi oodoni ngu yowuruwooro si kande eraya kegidemboro eraya (12) siriyootoyi, manggowoomo ooreyingo.

Pitando Yisasro Damoni Yootunoro Eyingo (Matiyu 16:13-19; Mak 8:27-29)

18 Naru gurano, Yisas enesu nangge songo ootooro, ene yemboongero oruwo. Enengo kirikiri onindo nangge tanggeyimo oorowuyingo. Ngu naruno, Yisasdo kirikiri oniku sumoo yunoro eyingo. Oni simoo baredo noya ndadiro etenggo. No ndawu oningga, ero etenggo? Eyingo.
19 Kirikiri onindo gumi eyingo. Ene ngandiro etenggo. Ge ngu sonoyeroyingo Yon; gidaregado etenggo. Ge Ilayiya; ko gidaregado etenggo. Ge Anutro ingondudu eyingo oni kurimiku gura ko ootoogewo, ero etenggo.
20 Yisasdo yowoorengoro, kirikiri oniya eyingo. Ene yendo ngu noya ndawu oningga, ero etenggo? Ngundiro etoni, Pitando mandeni gumi eyingo. Ge ngu Krayis Anutdo noore yoyoweroyi nguro sunggi yeyingo oni. Eyingo.

Yisasdo Kumooro Ko Ootoogeweroyi Nguro Eyingo (Matiyu 16:20-28; Mak 8:30-9:1)

21 Yisasdo mande yanggango oorengo kirikiri onino ero eyingo. Ye komo oni gidaregano nga mandega nga ma ewero ero soreyeroyingo.

22 Naru gurano, Yisasdo eyingo. Anutro Nangoni Oni Kirarongo ene ogingo urungga oorengo ingowa. Yudaro tabango oni, ko Anutno wooro yeyingo oni kundingiyi nguro sobosobo oni, ko mamana mande etuyeroyingo oni, ngundo kootu inoro, ureyi kumoowa. Ene naru kabusa yokoro ko yokutuwootoni ootoogewa. Eyingo.

23 Ngundiro ero, enengo kirikiri oni mande gura yunoro eyingo. Oni gura no kenerowero ngu, ene komo enengo ingonduduni murini biyomingga ngu komo yokoya meyeya oodoni, nguro simoo bare nowoondoye hamoo ma teyingo, ngundo kowuri inowanggoku, ngu koorowoowa. Ene komo ngundiro tero, ngu keneroro endeyowa.

24 Oni gura enengo ingondudunimonggo nangge enengo oo teweroyi ko keta oruweroyi ingooteku ngu, asa, kootuyisina naru wengamo, ene oonootewa. Ene oni newende ngu bidodo Anutno yeteku ngu, ngu oningga ngu enengo ingonduduni oororo omburo teteku, ngu komo yokowa. Ngundiro tero ngu, asa, ene kootuyisina suwooyi sano Anutya keta oruwa.

25 Oni gura mera ngaro digi beye oo sitowi nguno ingonduduni bidodo yero endeyooteku ngu, kootuyisina, ene Setanro ende biyomimo oororo oruwaku, nguno ndadiro tero oo ngundo ene hooroowewa?

26 Oni gura noro mandene, ngaro oyimo yowaku ngu, asa, kootuyisina, no Oni Nangoni noro duridarine ko awane nguro Engel oni kundingiyi ombutetoku naruno, no enengo oyimo yowano. Ero eyingo.

27 No hamoo oorengo yeno eteno. Oni nga
dikatenggoku nga ngu, gidarega ma kumooyin-
gomo, ene oni oowooyingga oorengo Anutro
nowoondoyemo hamoo teyingo murimo nguno
uro kenowanggo. Eyingo.

Yisasro Moondeyi Yowoorengoro Guradiro Tunooteyingo
(Matiyu 17:1-13; Mak 9:2-13)

28 Yisasdo ngu mandega ngu ero yokoro, oode
naru kandegura gidemboro kabusa yokoro, ene
Pita, Yon, Yemus, oni kabusaga ngu yoyoro, mera
puri gurano awuno, Anutno yemboongewero
ooreyingo.
29 Yisas nguno yemboongero oodoni, enengo
omukumundoongo yowoorengoro guradiro
oorengo tunooteyingo. Enengo towikumbani
nguya sarayi oorengo soru ngundiro wadori
oorengo yeyingo.
30-31 Ngu naruno, Moses, Ilayiya oni erayaga,
ngundo Anutro duridarinidodo tunootero
Yisasya mande ero ingoyingo. Ngu oni erayaga,
ngundo kootuyisina Yerusalem endemo nguno
Yisas goweyimo oo tunooteweroyiku nguro
mande mandeni ero ingoyingo.
32 Pita ko enengo dobookuriyi erayagakuya
kubooyerootoni, werewero teyingo. Ene ma
wereyingo, Yisasro moondeyimo oo wadori
kenoro, ko oni songo erayaga nguromu nguya
kenoyingo.
33 Ngu oni erayagaku yoyokoro sawero tetori,
Pitando Yisasno eyingo. Oni urungga, noore
ngano oruweroyi ngu gome. Ge etoyi ngu,

noorendo mete tookoododo kabusa yewato. Tookoododo gura gengo, gura Mosesro, gura Ilayiyaro yewato. Eyingo. Ene Pitando ngu ma ingoro nguro ngundiro mande eyingo.

34 Pitando ngu mande ngu ewoodoni, sodedomangge goboore gura omburo, tabaye sanganimo ombutoni, ngundo ene bidodo doobeyerootoni nguro ene sosoreyingo.

35 Goboore newendemonggo Anutdo meno ero eyingo. Nga noro nangone nga! Nondo ene rogo tewonoku ngu! Ye komo enengo manggowo ngu ingoyi! Eyingo.

36 Ene mandeni ngu ingoro yokoro, ene doongetero Yisas enesu nangge kenootoyi oriyingo. Ene mande gura ma ero, ene nenetero oriyingo. Ngu naruno nguno, oo kenowonggoku ngu, oni gidaregano ma eyingo.

Yisasdo Simoo Oore Gurano Oombooro Biyomi Gura Yomosiyoyingo

(Matiyu 17:14-21; Mak 9:14-29)

37 Yangeni ngundiro purimonggo utoyi, simoo bare oowooyingga oorengo mewoosooro omburo Yisas garo ooreko yeyoyingo.

38-39 Ngu oni simoo bare urungga ngu kewooroyemonggo, oni gurado ngguyinggayi tero eyingo. Oo etuyeroyingo oni, no geno kira eteno. Ge noro nangone nga keno. No komo nangone guranangge nga. Oombooro biyomi gurado ene woorogongoro ngundiro dowootoni, ene sodedomangge, kiyero biyobiyomi tero ooroote. Ngu oombooro biyomingga, ngundo yanggango oorengo merako wenggeremootoni, uro

sagaga tero nosiriri udoni kumootoni mang-
gowoomo kooto sarayimu oorero ooroote. Ngu
oombooro biyomingga, ngundo ene gome gome
utoro goweyi urungga yomburiyoro ene sodedo
ma yokoro toongete.
40 No kuri gengo kirikiri onino etoowe, ene
ngu oombooroga ngu owetoyi toongeweroyi, ene
ereremo kini. Eyingo.
41 Ngundiro etoni, Yisasdo mandeni gumi ero
eyingo. Ye simoo bare, nga naruno ngano oo-
rootenggoku, ye nowoondoyemo hamoo teyingo
ngu kini. Yengo nowoondoye ngu nenengo
oorengo kini. Naru ndadiro noyeya ootooro
yengo kowuriye koorowooro oruwano? Ero, ene
yowoorengoro oninggaku kenoro eyingo. Ge
nangongge yoya omburi. Eyingo.
42 Ene nangoni yoro ombuwootori, ngu oom-
booro biyomingga, ngundo simooyenggaku yang-
gango oorengo wenggeremootoni merako wetoro
sagaga tero yowooraringoro gome gome ure-
yingo. Yisasdo kandesisi tero ngu mboorogaku
kenoro ero ene simooyenggaku yomosiyoro, yoro
eweyi ko inoyingo.
43-44 Ngu simoo bare, ngu bidodo Anutro
yanggangoni urungga ngu kenoro, ene urungga
oorengo soriyokoyingo.
Ngu oo Yisasdo tewoku nguro, simoo bare
ngu kenoro sosorero, nguro ingondudu urungga
teyingo. Ngundiro tetoyi, ene Yisasdo enengo
kirikiri onino ero eyingo. Ye mande nga gome
sodeyeya, gome oorengo ingoyi! Naru bodaga
nangge yokoro, Oni Nangoni ngu yoro oni songo
kandeyemo yero yunowanggo. Eyingo.

45 Ene kirikiri onindo ngu mandega ngu gome
ma ingoro, yoro dowooyingo. Mande ngu muri
kombiteyingo, ene nguro nowoondoyemo gome
ma ingoyingo. Nguro ene Yisasro sosorero nguro
ma sumoo tero ingoyingo.

Kirikiri Oni Onendo Urungga Oruwa? (Matiyu 18:1-5; Mak 9:33-37)

46 Yisasro kirikiri oniku enengo nangge mande
ero, onendo songo bidodo dagayeroro urungga
oruwa? Ero mande gumi gumi ero ronggey-
oyingo.
47-48 Yisasdo enengo kirikiri oni nowoon-
doyemo ngu mandega ngu oodoni kenoro
ingoro, ngundiro nguro, ene simooye bodaga
yoro enengo tanggeyimo yero eyingo. Oni gura
ene no oowoonemboro simooye ngandiro gura
yoro yomosiyoro yoonenengowaku ngu, ene no
hooroowenerorо yomosinerooteku ngundiro.
Oni gura no hooroowenerooteku ngu, ene oni no
awane sureneroоtoni, ngano ombuwonomungga
ngu hooroowero yomosiyoote. Oni gura ye
kewooroyemo nguno enengo oowooyi bingami
ero ma okooro, ene Anutro ko nenengo tewaku
ngu, hamoo oorengo, ngu oningga ngu, ene oni
gidarega dagayeroro urungga tewa. Eyingo.

Oni Yeya Mundi Kini Ngu Yengo Dobookuriye (Mak 9:38-40)

49 Ngu naruno, Yondo mandeni gumi eyingo.
Oni urungga, noore oni gura kenootooye, ene ge
oowoonggemo oombooro biyomi oweyerootoni

kenowooto. Ene ngu noore ma keyeroro endeyootenggoku, nguro noorendo ene roogo teyinowooto. Eyingo.

50 Ene Yisasdo Yonya eyingo. Ye ene ma roogo teyinowero. Oni yeya mundiyi kini, ngu oningga ngu yengo dobooye. Eyingo.

Sameriya Oni Gidaregado Enengo Ende Sorengoro, Yisas Oweyingo

51 Yisas ngu sambo endemo ooreweroyi naru namoko tetoni ingoro nguro ene ingonduduni gosiyoro Yerusalem oorowuyingo.

52 Yisasdo oni gidarega sureyerootoni, enengo mandeni yoro oorowuyingo. Ngu oni ngu koretero Sameriya nguro ende gurano uro nguno Yisas oruweroyimboro oo yomosiyowero.

53 Ene ngu endemo oni, ngundo Yisas yoro, enengo yano oorowuwero yokoyingo. Ndadiro nguro, ene ingoyingo, Yisas ngu ene Yerusalem oorowute, ero ingoyingo.

54 Yisasro kirikiri oni eraya Yemus, Yon eragado enengo muriye biyomi kenoro sanggiri tero eworiyo. Oo Bidodo Simburi Simbunani, ge etooga, sambononggo de ombuya nga oni nga yodemukoni. Ngundiro eyingo.

55-56 Ene Yisasdo yowoorengoro yeyoro mamanayeroro yokootoni, asa, ene ende gurano sayingo.

Oni Yisas Keyoweroyimboro Nguro Mande (Matiyu 8:19-22)

57 Yisasdo enengo kirikiri oniya yade ooreko oorowutoyi, oni gurado Yisasno omburo eyingo.

Ge ende bidodomo toongeteku ngu no nguya kenggeroro no nguya toongewano. Eyingo.

58 Yisasdo ngu oningga nguro mandeni gumi eyingo. Mando ngu, ene mera newendemo takiyododo, ko nu nguya de sanganimo takiyododo, ene Oniro Nangoni ngu, ene bibitero wereweroyi musiyoni nguya kini. Eyingo.

59 Yisasdo oni guraya eyingo. Ge ombuya no keneroya oorowu. Eyingo.

Ene ngu oningga ngundo eyingo. Oo Bidodo Simburi Simbunani, ge mete noyokootoyi no oororo awane kumootoni kenoro, merengoorogo eme ko ombuwano. Eyingo.

60 Yisasdo nguro mande gumi eyingo. Nguno yoko, oni noro nowoondoyemo hamoo ma teyingo, ngundo ene sobowooya oodega kumootoningga ngu, enengo bingo merengooyi. Ene ge ngu ooroya, Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani ngundo simoo bare enengo sobowooteku, ngu wesiyoya oni simoo bare etuyero. Eyingo.

61 Oni gurado eyingo. Oo bidodo Simburi Simbunani, no nguya ge kenggeroro endeyowano. Ene gedo mete ero etoyi ngu, asa, no oororo nenengo oni kandeye dowoorogogo. Eyingo.

62 Ngundiro etoni, Yisasdo oningga nguro mandeni gumi eyingo. Anutdo oni gura enengo koni rogo teweroyimboro negongootoni nguno oodoni, ene ko gura gurano endeyoro oode ngu, asa, ngu oningga ngundo Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani, ngundo enengo endega oni simoo sobowooteku, nguno ma uwa. Ero eyingo.

10

Yisasdo Oni Onibi Kabusa Ko Kande Eraya (72) Yoyoro Anutro Kono Soweyeroyingo

1 Kootuyisina, Oo Bidodo Simburi Simbunani,
ngundo oni onibi kabusa kande eraya
kegidemboro eraya (72) rogoyeroro enengo
ko teweroyimboro eraya eraya sureyerootoni
sayingo. Ngundiro saro ngu, ene ende bobodi,
ende ururu ngu bidodomo nguya koretero
satoyi, asa, kootuyisina Yisas enebana keyeroro
toongeyingo.
2 Yisasdo ngu oniku mande adingayi
gura yunoro eyingo. Oowari kono gome
enggemukoote. Ene ko oni oowooyingga
kini. Ngundiro nguro, ye ooroya ko simburi
Anutno kira etoyiga, ngundo ene mete ko oni
sureyerootoni, oororo, kono oowari engge ngu
yoro yowuruwoowanggo. Oowari ngu oni simoo
bare ene Anutro mandeni ingowero ingootenggo.
3 Ye oorowuyi! Ingoyi, nondo ye sureye-
rootoowe, satenggoku ngu, bo Sipsip nangoni
imakeyingo muriningga ngundiromu ngu bo koki
kewooroyemo sureyerootoowe satenggo.
4 Ye beye siri, kasi, ko keye goweyi nguya ma
yowero. Saro ooreko oni simoo bare yeyoro
nguya, mande mande ma ewero kini ye komo
dagayeroya sayi.

5 Ye saro ya gura newendemo uya ngu,
ngandiya eyi. Nga ya newendemo simoo bare nga
Anutnonggo sumange ayibidodo ombuteku ngu
yeya oriyi. Eyingo.

6 Ene ngu yano nguno oni simoo bare gura
ene nowoondoye muri imakeyingo ngu oodoyi
ngu, asa, yendo Anutro sumange ayibiningga
yunootenggoku ngu, oororo ngu oningga nguya
oruwa. Ene kinitetoni ngu, yengo sumange ay-
ibiga ngu ko yowoorengoro yengomo ko omburo
oruwa.
7 Ye komo ngu ya gurananggega nguno nangge
oriyi. Ye enendo oowari sono oo yunootenggoku,
ngu nero oodoyi, nguno yengo ko tetenggoku,
nguro uriyi mete yowanggo. Ye komo ngu yangga
nguno nangge wetoya ngunonggo saya ko teyi.

8 Ene ende gurano saya utoyiga, ngu endemo
oni, ngundo ye yoyoya enengo yano utoyiga
nguno oowari yunootoyiga, ngu nangge neyi.
9 Ye mete ngu endemo sayi oni yomosiyeroya,
ye ngandiya eyi. Anut Oo Bidodo Simburi
Simbunani, ngundo simoo bare soboyeroweroyi
naruni, ngu kuri ye tanggeyemo ombuteku nga,
eya eyi. Eyingo.
10-11 Ye ende gurano oorowutoyiga, ngu oni,
ngundo ye ma yoyoya yano uya yoyokootoyiga
ngu, asa, ye ooroya, endesoono nguno dikaya ye
ngandiya eyi. Yengo ende ngaro gugu nogoru
noore kenanimo damoowoku ngu gasiyootooye,
yengo endemo ko uteku nga, eya Anutro sumbuyi
andangeya yunootoyiga orini. Ene ye gome in-
gondudu teyi! Ndadiro nguro, Anut Oo Bidodo
Simburi Simbunani, ngundo naru enengo simoo
bare sobowooteku, ngu kuri namokono omburo
sobowooyerooteku nga! Eyingo.
12 No yeno hamoo eteno. Anutdo
wirikoyeroweroyi naru wenga urunggano,

nguno ngu ende gurado Anutro ko oni ma yoyoro kawararayeroro ngu, asa, ene nguro ngu naruno kowuri urungga oorengo yowanggo. Ngu ogingo urungga ngu Sodom endemo oni muri biyomi teyingongga nguro ogingo yowanggoku ngu endemo oni muri biyomi tewonggoku ngu dagayeroro ogingo urungga oorengo yowanggo. Ero eyingo.

Ende Gidaregaro Oni Nowoondoye Ma Yowoorengoyingo Ngu Oni Oniyooge!
(Matiyu 11:20-24)

13 Ye Korasin ende oni, ye Betisayida ende oni ye gowugowurongo! Tayiya Sayidon ende eraya nguno muri songo oorengo gura onindo ma teweroyimu ngu, yeno tewonoku ngundiro nguro tetoowe ngu, ene mete nowoondoye yowoorengootoyi, nguro ngguyinggayi tero, de nombo dabemimo bibitero oriyingo ngundiro.
14 Hamoo oorengo Anutdo wirikoyeroyingo naruno, yendo kowuringga yoweroyiga ngu, ngu Sayidon Tayiya ende erayaga ngundo kowuri yoweroyi ngu dagayeroro urungga oorengo yowanggo.
15 Ye Kapeniyam endemo oni ngundo yengo oowooye bingamiye okootoyi sambono oorero oorootenggo, bine? Hamoo oorengo kini. Ye Anutro nowoondoyemo hamoo ma teyingo nguro Anutdo yoyoro de nombono nguno oorongooyerootoni uwanggo. Eyingo.
16 Yisasdo enengo kirikiri onino eyingo. Oni ene ye manggoye ingootenggoku, ngu ene no manggone nguya ingoowe. Oni ene

kootuyunootenggoku ngu, asa, ene no nguya kootu nunoote. Ene no kootu nunooteku ngu, ene Anutdo sowenerootoni ombuwonomu nguya kootu inoote. Eyingo.

Ko Oni (72) Ko Yowoorengoro Mayeyingo

17 Enengo ko oni onibi kabusa kande eraya kegidemboro eraya ngundo kono sayingoku ko mayero oni oni urungga tero Oo Bidodo Simburi Simbunani nguno eyingo. Urungga Oo Bidodo Simburi, noore saro ko tero nguno, gengo oowoongge etooye oombooro biyomi ngu noorengo manggonani nguya, gome keyoro sawonggo. Eyingo.

18 Yisasdo gumi eyingo. Kurimi, no Setan kenootoowe, sambononggo himi, yowari ngundiro sorewo.

19 Ye ingoyi! Ngu hamoo oorengo. Nondo yanggango ye kuri yunowono. Nguro ngu, ye sire biyomi, putegooro dogingo ko oo biyomi gura wongoowanggoku nguno, ko ye mundi oni oo biyomi nguro yanggangoye ngu, ko oo biyomi gurado ye ma yomburiyerowa.

20 Oombooro biyomimbo yengo manggoye ingoro keyowonggoku nguro, ye ma oni oni tewero. Kini, Anutdo yengo weti biyomi ngu andangeyunowokuro nguro yengo oowooye ngu sambo endemo kuri nakangoyunowoku, nguro ye Anutro oni oni teyi. Eyingo.

Yisasdo Oni Oni Tero, Eweyi Anutno Esosooteyingo

(Matiyu 11:25-27; 13:16-17)

21 Ngu naruno nguno, Yuka Kundingiyi, ngundo Yisas yeni oni oni tero, ero eyingo. Awa, ge sambo ende nguro, ko mera ngaro nguya oo ngu bidodoboro simburi urungga oorengo ooroote. Nguro no geno esosootero yemboongeteno. Gedo kuri oo ngu oni ingonduduye mande mandeyedodo onino ngu oongooyingo. Ene ge simooye bobodi nangge tunoo etuyeroote. Yo, Awa gengo ingonduduge ngundiro.

22 Nenengo Awanembo oo bidodo no kandenemo yemukowo. Oni gurado enengo Nangoni nguro ma ingootoni ngu, Awa enengombo nangge Nangonimboro ingoote. Oni gurado Awa ma ingooteku, enengo Nangonimbo nangge Eweyi ingoote. Ene oni ngu Nangonimbo Eweyi etuyerootoni ngu, ene nguya Eweyimboro muri ingowanggo. Eyingo.

23 Yisas enengo kirikiri oni nangge oodoyi ngusina yowoorengoro eyingo. Oni ene oo yendo kenootenggoku nga, ene nguya ngu kenoro ngu, ene oni oni tero oruwanggo. Eyingo.

24 No yeno hamoo eteno. Kurimi, Anutro ingondudu eyingo oni, ko mera ngaro oo sobosobo oni Koreteyingo nguya ene oo nga kenowero ero ene ma kenoyingo. Yendo ataga oo kenootenggoku, ngandiro ene ma kenoyingo. Ene nga mandega yendo ingootenggoku nga ingowero eyingo. Ene ma ingoyingo. Eyingo.

Sameriya Oninggado Mundi Oningga Nowoondoyi Teyinoyingo

25 Naru gurano, mamana mande etuyeroyingo
oninggado Yisas towoongowero eyingo. Oo
etuyeroyingo oni, no ndadiro terogogo, no su-
wooyi sano keta gome oruwano? Eyingo.
26 Ngundiro etoni, Yisasdo mande gumi eyingo.
Mamana mandeno ngu ndadiro nakangoyingo?
Ge ndadiro kandangero ingoote? Eyingo.
27 Ngu oningga ngundo gumi eyingo. Anut
ngu gengo Urungga Oo Bidodo Simburi Simbuge.
Gengo nowoondoge bidodo, gaboge bidodo, in-
gonduduge bidodo yanggangongge ngu bidodo
ene ino. Gengomboro ingooteku ngundiya
nangge oni dobooge tanggegemo oorootenggoku
nguro nguya gome ingo. Eyingo.
28 Yisasdo ngu oningga nguya eyingo. Ge
hamoo nenengo ete. Ge ngundiro nangge tero
endeyoro oruwaku ngu, ge keta suwooyi sano
oruwa. Eyingo.
29 Ngu mamana mandero oningga ngu newen-
demonggo Yisasdo mandega ewoku ngu in-
gowero yokoro, enengo ingondduningga wesiy-
oro ewero no oni nenengo ero, ene nguro sumoo
gura eyingo. Oni no tanggenemo oorooteku ngu,
oone ngu noro doboone?
30 Etoni, arisa, Yisasdo mande adingayi gura
ngandiro eyingo. Oni gura Yerusalemnonggo
Yeriko uwero uyingo. Ngundiro uwootoni,
yakaka oni biyomi, ngundo ooreko kenoro,
dowooro ureyi kumoowero tetoni yokoro,
enengo sitowini sobibiyoro yomukoro satoyi,
oninggaku kumoowero namoko teyingo.
31 Ngu naruno, Anutno wooro yeyingo oni gura,
oore ngu keyoro uro, ngu oningga ngu kenoro,

ene oore dabemisinanggo torige torige uro da-
garo toongeyingo.
32 Ngu naruno nangge, yambo yaro kirikiri oni
ngu oorega ngu keyoro uyingo. Ngu oningga ngu
kenoro yokoro, ene oore dabemisinanggo dagaro
uro toongeyingo. Liwayi ngu Yekob nangoni
gura, nguro soweni. Anutdo ene wooro yeweroyi
nguro oo kirikiri teweroyi ko yunoyingo
33 Kootu oorengo Sameriya oni gura, ngu
oorega ngu nangge keyoro ombuyingo. Yuda oni
ngu Sameriya oni ngu ko gobooro ma tetenggo.
Ngundiromu ene Sameriya oningga ngu omburo,
ngu oningga ngu kenoro, nowoondoyi urungga
teyingo.
34 Tanggeyimo omburo kenoro, Wayin sonoyi
ko bo urumimbo nguya mambuni sonowooro
yomosiyoro Marasinmbo mambuniku gosiyoro
yokoro, okooro, enengo Hos bodaga oowooyi
Donggi, ngu sanganimo yero endemo toongero,
nguno ooreko oni mayero wereweroyi yano uro,
nguno yomosiyoro gome sobowooro oruwo.
35 Sengetoni, ene toongewero ootoogero, sa
guranangge nguro ko uri beye ngu ya simburi-
gaku inoro eyingo. Ge nga oningga nga gome
sobowooya ootoo. Gengo beye gura nga oningga
ngaro yokowaku ngu, nobana ko omburo, wen-
dangero gumi gunowano. Eyingo.
36 Ge ndadiro ingoote? Oni kabusa ngu oorega
ngu keyoro ombuyingo. Onendo ngu oningga
ogingo biyomi yoro oruwoku, nguro dobooyi
oorengo? Eyingo.
37 Ngundiro ero yokootoni, mamana mande
etuyeroyingo oningga ngundo mande gumi

eyingo. Ngu oningga nguro nowoondoyi tero hoorooweyingongga nguro dobooyi. Etoni, Yisasdo gumi eyingo. Ge ooroya, ngundiya, nangge te. Eyingo.

Mata, Mariya Erayaga Nguro Mande

38 Naru gura, Yisasdo enengo kirikiri onidodo, yade yade oororo, ende bodagano tunooteyingo. Nguno bare gura oowooyi Mata, ngundo Yisas garo yoyowero enengo yano oorowuyingo.

39 Mata nguro koneyo oowooyi Mariya. Mariya ngu omburo Yisas tanggeyimo bibitero, mande etoni ngu ingoro oruwo.

40 Ene Matando ngu oowari, ko oo urungga tero, yomosiyoweroyi nguro oororo omburo teyingo. Ngundiro tero, nguno Mataro ingonduduni ngu oowari oo ngu yomosiyoro, nguro ingondudu urungga teyingo. Ngundiro tero, Matando Yisasno oororo eyingo. Oo Bidodo Simburi, konegene Mariya ngu ene no noyokootoni, noso nangge oo yomosiyootoowe, ene ngu kingo bibitero ooroote. Gedo ene sureyootooga, no hoorooweneroni. Ge nguro ma ingondudu tete, eyingo.

41-42 Yisasdo manggowo gumi eyingo. Mata, Mata, gengo ingonduduge ngu ge oo oowooyinggaro ingondudu buribari tero, ge nguro gome ingoote. Ene ge oo guranangge nguro ge ma ingoote. Mariyando ngu ene oo gomengga nguro ingoote. Noore ngu oo gomengga Mariyando ingoro yootekungga, ngu ma sobiyoro yoyinowato. Eyingo.

11

Yemboongeweroyi Nguro Muri (Matiyu 6:9-15; 7:7-11)

1 Naru gurano, Yisas enesu nangge songo oriroko oororo, nguno yemboongero oode, yokootoni, kootuyisina enengo kirikiri oni gurado omburo eyingo. Urungga Oo Bidodo Simburi Simbunani, ge noore nguya yemboongeweroyi muri ngu etuyero, Yondo enengo kirikiri oni etuyeroyingo ngundiro. Eyingo.

2-4 Ngundiro etoyi, Yisasdo gumi eyingo. Ye yemboongewero naruno ngu, ye mete ngandiya eyi. Awa, noorendo gengo oowoongge ngu komo kundingiyi orini, nguro ewero eteto. Noorendo gengombo naru oni simoo bare enengo soboyerooteku ngu komo ombuyarini, noore ewero eteto. Noorengo oowari engge nga narungga ngaromu, ko naru bidodoboromu nguya yunororuwa. Oni gidaregado nooreno weti mbumbuwa teyunootenggoku nguro noore kowuriye andangero kabeteyunowato. Ngundiro nangge, mete ye nguya noorengo kowurinani andangeyunoya kabete. Gedo oo biyomi noore towooyeroweroyimo, nguno ma yowoosooro oorowuwero. Ero eyingo.

5-6 Yisasdo ko eyingo. Ye kewooroyemo nguno oni gura enengo dobooyibo, suwoo kewoorokono oororo ewa. Doboone, ge oomanongoyingo kabusa nuno, ero ewa. Noro doboone gura orirokononggo mayetoni, nguro no oowari gura ene inoweroyi nguya kini. Eyingo.

7 Ya newendemo oningga, ngundo mande
gumi ewa. Ge ndatero nguro suwoo ke-
wooroko omburo no yokutuneroote? Yamuko
kuri goodoowono. No nenengo simoonedodo
yabano kuri werewooto. No ootoogero oo ge
gunoweroyi, ereremo kini. Eyingo.
8 No yeya eteno. Ene ngu oningga ngu enengo
dobooyi oorengo nguro ma ingoro, nguro ene
ootoogero oo ma inowa. Ene ngu oningga kira ero
eriritero oorooteku nguro ingoro, ene ootoogero,
oo bidodo eneno kinimu nguro ewoku, ngu
bidodo yoro inowa.
9 Ngu no yeno eteno. Ye Anutro nowoondoye
hamoomonggo ooro wenonoro, nguro Anutno
kira etoyigogo, enendo oo ye yunowa. Ye oo
erewero ngu, ye oo kenowanggo. Ye oo ereweya
ngu Anutno yemboongetoyi, enendo etuyeroro
goosooyunowa.
10 Oni bidodo Anutno kira erogogo oo
yootenggo. Oni ene oo erewero ngu, ene oo
kenootenggo. Oni yamuko udoni ngu, Anutdo
yamuko goosooyunoote.
11 Ye kewooroyemo nguno oni gura nango-
nimbo isoro etoni, ngu eweyimbo yowoorengoro,
sire biyomingga yoro, nangoni inowa, binengga?
Kini.
12 Ene nangonimbo nu mindiyoboro
etoni, eweyimbo yowoorengoro, oo biyomi
putegooroga inowa, bine? Kini, ngundiro nguya
ma tewa.
13 Arisa, ye oni biyomi merako oorooteng-
goku, ngundo yengo simooye ngu oo gomemu
yunootoyi ngu, asa, yengo Awaye sambono

oorooteku nguno kira etoyi, enendo enengo
Yuka Kundingiyi ngundo oo urungga oorengo
yengo merako oniro muriye, ngu bidodo dagaro
yunowa. Eyingo.

Yisasdo Goremboorododo Ko Tete Ero Eyingo (Matiyu 12:22-30; Mak 3:20-27)

14 Yisasdo oombooro biyomi gura manggowo
kininggado oni gura woorogongoyingomu owe-
toni toongetoni, oninggaku manggowo tango
yetoni, mande eyingo. Ngundiro tetoni, simoo
baredo ngu kenoro, ene soriyokoro ingondudu
urungga teyingo.
15 Ene oni gidaregado eyingo. Ene oombooro
biyomi oweteku, ngu oombooro tabango urungga
oowooyi Beyelesebab (Setan) nguro yanggan-
goni, ngunonggo ko tete ero eyingo.
16 Oni gidaregado Yisas towoongowero, ero
ewonggo. Samboro onindo ma teweroyi gura
teya etuyerootooga kenowato. Ngundiro kenoro
ingowato, ge Anutdo rogogerowo.
17 Ene Yisasdo enengo ingonduduye ngu in-
goro, nguro ero eyingo. Ene mera oo so-
bosobo oni guranangge nguro oni simoo bare
wesoowootoni, wata eraya tetoni ngu, ngundo
enengo nangge ebe utoro, ngu oningga nguro
koni ngu biyomi yewa. Ya gurananggemo oni
simoonggoro gura nowoondoye guranangge kini
wesoowootoyi eraya tetoni ngu, ko gura gobooro
teweroyi, ene ereremo kini. Asa, nondo Setan
yanggangonimbo oombooro biyomi owewonoku,
ngu ngandiro nondo nenengo kone yomburiy-
owano. Ngu hamoo oorengo ngundiro kini.

18 Ngundiro nguro, Setando enengo keyimo oni
wesoowooyerootoni eraya tetoni, ngundo enengo
nangge ebe utoro ngu, enengo koni mandeni
ngu ndadiro terogogo, yanggango oruwa? Ene
ereremo kini. Yendo noya etenggo. Nondo Beye-
lesebab (oowooyi Setan) oowooyimonggo oom-
booro gidarega owete, ero etenggo. Kini, no Se-
tan yanggangonimonggo oombooro biyomi ngu
ma oweteno. Kini, no Anutro yanggangonimbo
oweteno. No nguro eteno.
19 Ene nondo Beyelesebab oowooyimo ko
ngundo no hooroowenerootoni, oombooro biy-
omi gidarega owewanoku ngu, onendo yengo ko
gobooro ngu hoorooweyerootoni, ene oombooro
biyomi ngu owetenggo? Ye ngundiro ingootenggoku ngu, asa yengo ko gobooro oombooro biyomi owetenggoku ngu Setanro yanggangonimbo nguya tetenggo? Hamoo oorengo kini.
20 Ene Anutro yanggangoni, ngundo no
hoorooweneroot oni, ngunonggo no oombooro
biyomi ngu owetoowe ngu, ye ingowanggoku
ngu, Anutdo narungga enengombo sobowooteku,
ngu yeno omburo tunooteteku nga!
21 Ene oni yanggango gurado (Setan) enengo
yani gome sobowooro, sangga dowooro oodoni
ngu, enengo yanimo oo ngu bidodo gome oorengo
oruwa.
22 Ene oni gura yanggango oorengo, ngundo
mayero ngu oni yanggangongga nguya ebe utoro,
duge, sangga ooni ngu sobiyoro yoro ngu, asa,
ene mete ureni kumootoni, yanimo uro, oo
sitowini nguro musiyo, ene watayi ingooteku
nguro wiyakoro, bayetero dobookuriyi yunowa.

23 Oni no doboone kini ngu, ene noya mundi
tete. Oni ene noro kone nguro newende gu-
ranangge kini ngu, asa, ene kingo buribari tero
endeyooteku ngu, ene noro doboone kini. Eyingo.

Oombooro Biyomi Ko Ombuyingo (Matiyu 12:43-45)

24 Yisasdo mande gura eyingo. Oombooro
biyomi, ngundo oni gura yokoro toongewa.
Toongero mera ariwoore endeyoro yade nguno
musiyo ene kengero oruweroyi musiyo gura ma
kenoro ngu, ene ewa. No ko oororo nenengo
yangga kuri oruwonoku, nguno uro oruwano, ero
ewa.
25 Ene ngundiro ero, oororo yanggaku
kenootoni, ngu yangga ngu onindo kitikata
gasiyoro yomosiyootoyi, kingo oodoni, gome
teyingo.
26 Ngundiro tero, ene oororo oombooro kan-
degura gidemboro eraya nguya yoyoro, ngu
yanggano nguno ombuyingo. Enengo yanggan-
goye ngu koreteroga ngu dagaro biyomi oorengo.
Ene ngu oningga ngu koretero bodaga biyomiyi
oruwo. Ene ataga ngu, ene biyomi oorengo tero
ooroote. Eyingo.

Oni Oni Teweroyi Ngu Yoweroyi Murini

27 Yisasdo ngu mandega ngu etoni, simoo bare
oowooyingga oorengo oriyingo. Nguno bare gura
ngu oni ngu kewooroyemo oruwoku, ngundo
meno ero eyingo. Ngu barega ge bisigeroro nono
gunoyingongga, ngundo enesu nangge kumana
urungga tewa. Eyingo.

28 Ene Yisasdo mande gumi eyingo. Yo, ngundiro oni ngu, ene mande ingoro, nowoon-doyemo hamoo tero, Anutro mande ngu gome yoro dowooro, keyootenggoku nguro ene oni oni urungga tewanggo. Eyingo.

Oni Gidarega Muri Songo Oorengo Onindo Ma Teweroyimu Ngu Kenowero Eyingo
(Matiyu 12:38-42; Mak 8:12)

29 Oni simoo bare urungga mayero yowuru-wootoyi, Yisasdo mande yunoro eyingo. Nga naruno oni simoo bare nga biyobiyomi. Ene muri songo oorengo onindo ma teweroyimu kenowero etenggo. Ene nondo ngu ooga ngu gura tero ma etuyerowano. Yonando mande oo teyingo ngu nangge etuyerowano.
30 Kurimi, Yona ngu Anutro sunggi ngundiro tero, Niniwa oni simoo bare etuyeroyingo. Ngundiro nangge, Anutro Nangoni Oni Kirarongo nguya Anutro sunggi ngundiro, ataga nga oni simoo bare nga etuyeroote.
31 Kootuyisina, Anutdo simoo bare wirikoyeroweroyi naruno nguno, mera ngaro oo sobosobo bare koreteyingo gura oriroko oorengomonggo, nga naruno simoo bare nga kondibo ootoogero; enengo muriye biyomi ngu yootunoyerowa. Ndadiro nguro, ngu barega mera wengamo oo bidodo sobosoboga, ngundo omburo, Solomonro ingonduduni gome ngu etoni ingoyingo. Ene ataga nga oningga nga oorooteku, ngando Solomonro ingoyingoni ngu dagaro oorooteku nga! Bare sobosobo koreteyingongga, ngundo Solomonro mandeni gome ingootoni,

ene ye simoo bare ngano oorootenggoku, ngu
noro mandene ingowero yokootenggo.
32 Anutdo simoo bare wirikoweroyi naruno
nguno, Niniwa oni nguya nga naruno oni simoo
bare ngaya ootoogero, enengo muriye biyomi
ngu ewanggo. Ndadiro nguro, Niniwa oni
ngu Yonaro mandeni ingoro, ene nowoondoye
yowoorengootoni, ene hamoo Anutro ingoyingo.
Ene ataga nga oningga oorooteku, ngando ngu
Yona dagate. (Yisas enengomboro eyingo). Ene
ye oni simoo bare ataga oorootenggoku ngu
noro mande ma ingoro nowoondoye ngu ma
yowoorengoote. Ero eyingo.

Goweyeboro Soru
(Matiyu 5:15; 6:22-23)

33 Oni gurado soru (Lam) karo yoro ya gosin-
gomo ngundi kumbe oo gura newendemo ma
oongoowa. Kini, oni soru karo ngu, ene
tunoo oorengo mindingootoyi, oni ya newen-
demo utenggoku, ngu nguya soru ngu gome
kenowanggo.
34 Doongengge ngu gowegeboro soru ngundiro.
Gengo doongengge ngu gome metemi, ngundo
gengo gowege moondege ngu bidodo yeni soru-
dodo tete. Ene gengo doongengge ngu biyomi
yetoni ngu, ngu gowege moondege ngu ooreri-
dodo tero oruwa.
35 Nguro ngu, ge ingonda te! Gengo sorungga
nowoondogemo oorooteku ngu gome sobowo.
Kinitetoni ngu, gengo sorungga ngu ooreri tewa.
36 Asa, gengo gowege ngu bidodo himi oodoni
ngu, asa, gumisina ooreri kini. Gengo gowege

moondege ngu bidodo himi, ngu soru (Lam) himi
ngundiro oruwa. Eyingo.

Parisi Oniya Mamana Mande Etuyeroyingo Oniya Muri Biyomi Teyingo
(Matiyu 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

37 Yisasdo mande ngu ero yokootoni, Parisi
oni gurado Yisas eneya oowari neweroyimboro
negongoyingo. Ngundiro tetoni, Yisas ene ngu
Parisi oningga, ngundo yano uro oo neweroyi
yabano bibiteyingo.
38 Bibitero oo netoni, Parisi oningga ngundo
Yisas kenootoni ngu, ene kandeyi ma sonowooro
ngundo oo dowooro netoni, nguro ene in-
gondudu urungga teyingo. (Mosesro mamana
mandeno eteku ngu ma keyootoni nguro gome
gome kenoyingo.)
39 Yisas Oo Bidodo Simburi, ngundo ngu Parisi
oningga nguro ingonduduni ingoro eyingo.
Ye Parisi oni ngu koondo toba ngu goweyi
nangge sonowooro yomosiyootenggo. Ene
yengo nowoondoye ngu yakaka, ko muri biyomi,
ngundo nangge angero ooroote.
40 Ye wenonoyingo oni! Anutdo ene oo goweyi
sangani nangge bine yero, ene newendededodo
nguya ma yeyingo, bine?
41 Ene Anutdo nowoondoye yomosiyooteku
ngu, nguro ye nguya oni gura nowoondoye
teyunoya hooroowe. Onindo ngundiro kenoro
ngu, ene ingowanggo. Gengo nowoondoge ngu
gome sarayi.
42 Ene ye Parisi oni, ye ingonda teyi! Ye ngu
oo soodida, suwe oo bidodo kono oorooteku,

ngu kewooro wesoowooro kande eraya nguromu
gura Anut inootenggo. Ene ye mande muri gome
nenengo ngu dagaro yokoro, nowoondoye Anut
inoweroyi muri ngu yokootenggo. Ye oo ngu
yunoweroyi muringga ngu mete tetenggo. Ene
ye nowoondoye bidodo oorengo Anut inoweroyi
muringga ngu ma yokowero.
43 Ye Parisi oni, ye gowugowurongo ye in-
gonda teyi! Yengo yambo yano ye koretero oni
doongeyemo bibitewero gome ingootenggo. Ye
oowari uriyoweroyi musiyomo, simoo baredo
yeyoya bingaminani eya okooyi ero gome in-
gootenggo.
44 Ye ingonda teyi! Yengo nowoondoye ngu
oni mereyi garongooro uteku musiyo ngundiro.
Mere sanganimo ngu so irosara oo gomemu oo-
roote. Ene mere newendemo ngu buwoo biyomi
tero, ndindingo biyomi ooroote. Ero eyingo.
45 Ngundiro etoni, mamana mande
etuyeroyingo oni gurado Yisasro mande gumi,
ero eyingo. Oo etuyeroyingo oni, ge ngu mandega
ngu nooreya mande kootunanisina ero yimitooro
eteku ngu! Eyingo.
46 Yisasdo mande gumi eyingo. Ye ma-
mana mande etuyeroyingo oni, ye ingonda teyi!
Yendo mamana mande urungga oorengo oni
simoo bare yunootenggoku, nguro ene oo kowuri
urungga oorengo ene koorowooweroyi ereremo
kini. Ene yendo kandedibiye bodaga nguno
yero boda ma hoorooweyeroro kowuri ngu ma
koorowootenggo.
47 Ye ingonda teyi! Yengo osi sambayebo
Anutro ingondudu eyingo oni, gidarega kingo

yureyi kumooyingo. Ene yengo muriye ngu osisambayeboro muriye ngundiro. Nguro ngu, ye mereye ngu irosarayi teyunootenggo.

48 Nguro ngu, ye nguya enedodo muriye guranangge. Nguro ye osisambayeboro mande muriye biyomi ngu, ero etenggo. Yengo nowoondoye ngu muringga teyingongga nguro gome ingootenggo. Ene Anutro ingondudu eyingo oni yureyi kumooyingo. Ye nguro mereye komoongoro irosara teyunootenggo.

49 Nguro ngu, Anutro ingondudunі gomemo ene kuri ero ewo. Nondo noro ingondudu eyingo oni, ko nenengo kirikiri kirarongo oni sureyerootoowe, eneno oorowuwanggo. Enendo ngu yutoro, mandeye biyomi ero yomooyunoro, gidarega yureyi kumoomukowanggo.

50-51 Nguro ngu naruno, oni simoo bare nga osisambayebo kowuriye yowanggo. Ene kuri Anutro ingondudu eyingo oni yurewonggoku omburo, nga naruno ngano nguya yurootenggo. Kurimi, Ebel ureyi kumooyingo, ngunonggo yade yade omburo Sekarayiya nguya ureyingo. Sekarayiya ngu Tembel, yambo ya newendemo Anutno wooro yeyingo musiyomo ureyi kumooyingo. Nguro kowuri ngu, ataga nga oni simoo bare oorootenggoku ngano, nguro kowurini weti gumi ngu bidodo ataga yowanggo.

52 Ye mamana mande etuyeroyingo oni, ye ingonda teyi! Yendo Anutro hamoo mande ngu oni bidodo ingoweroyingga ngu oongootenggo. Yengombo ngu ma keyoro nguro ye oni gidaregado ingoro keyoweroyinggaku nguya oore goodooyunootenggo. Ero eyingo.

53 Ngundiro ero yokoro, Yisas ngu yangga ngu
yokoro, ene endesina ooretoni, mamana mande
etuyeroyingo oniya, Parisi onidodo ngu mandega
nguro nowoondoye biyomi oorengo ingoro oru-
wonggo. Ngu naruno, ene damoni yero Yisas
ureyi kumooweroyi nguro suwooyi sano oore
erewero oo bidodoboro Yisas sumoo sumoo inoro
oruwonggo.
54 Ene ngundiro tero, Yisas kenondadangero
sobowooro endeyoro oruwonggo. Yisasdo
mande biyomi guradiro gura mang-
gowoomonggo etoni ngu, ingoro, ene ngunonggo
dowooro mande ero ureyi kumooweroyimboro.

12

Mande Godange Nguro Ingonda Teyi (Matiyu 10:26-27)

1 Naru gurano, oni simoo bare urungga
oorengo, endeni endeni bidodo mayero
yowuruwooro, ebe wongoowoonggo tero tero
ombuyingo. Yisasdo ootoogero enengo kirikiri
oni mande yunoro eyingo. Ye Parisi oniro
ebe ganagana mande nguro ingonda teyi!
Ene oni doongeyemo ngu oni muri nenengo
keyootenggoku ngundiro tewanggoku, nguno
ngu godange tetenggo. Kootuyisina, ngu muri
erayaga tetenggoku, ngu endesina tunootewa.
2 Oo bidodo oongooro wiriyootoni oorooteku
ngu, kootuyisina, ngu tunoo temukowa. Oo
doobengootoni oorooteku ngu, kootuyisina, dobe
wesiyootoni tunootetoni, oni nguya kenoro in-
gowanggo.

3 Ngundiro nguro, mande bidodo suwoo
oorerikono ewonggoku ngu, oni simoo baredo
sano tunoo ero ingowanggo. Mande bidodo
yendo ya newendemo torige gisigosononggo ero
ingowonggoku ngu, onindo ende kewoorokono
dikaro, ngunonggo wesiyoro meno manggaru
tero ewanggo. Eyingo.

Oni Ene Anutro Nangge Sosorewanggo (Matiyu 10:28-31)

4 Yisas mande gura eyingo. Ye noro do-
bookurine, nondo yeno ngandiro eteno. Ye
onindo goweyega nga ureyi kumootekungga
nguro ma sosorewero. Ndadiro nguro, ene
kootuyisina, oo gura yeno teweroyi, ereremo kini.
5 Oni ye nguro sosoreweroyi ngu etuyerowano.
Ye komo Anutro sosoreyi, ngundo oni ureyi
kumoowa. Kootuyisina, ene yanggangonidodo,
ngundo oni yoro, de nombo ma kumooteku
nguno oorongooni uwa. Yo, no yeno eteno. Ye
komo Anutro nangge sosoreyi.
6 Ye ingoyi! Nu sibe bobodi kandegura ngu uriyi
bodaga nangge (2 Toya 2 Toya). Ene Anutdo nu
bobodi ngundiro ngu ma kabetete.
7 Anutdo ye tabaye uye ngu bidodo kandange-
mukoote. Ye nguro ma sosorewero. Anutdo nu
bobodi nguro ingoro sobowooro oo yunooteku
ngu, asa, ye ingootenggoku, ene ye nguya gome
soboyerowa. Eyingo.

Yisas Oowooyi Yootunoro Eweroyi Nguro Muri (Matiyu 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 Yisasdo eyingo. No mande gura nguya yeno
eteno. Oni gurado simoo bare doongeyemo no

oowoone yootunoro ewaku ngu, no Oniro Nangoni nguya ngu oningga nguro oowooyi Anutro Engel onino yootunoro ewano.

9 Ene oni gura simoo bare doongeyemo, noya mande biyomi ero, no kootu nunowaku ngu, no nguya Anutro oni Engel doongeyemo eneya mandeni biyomi ero kootu inowano.

10 Oni gurado no Oniro Nangoni yomooyinoro mandega ewoku, ngu andangeweroyimboro yemboongewaku ngu, asa, Anutdo ngu oningga nguro weti mbumbuwani andangeyinowa. Ene oni gura Yuka Kundingiyi yomooyinoro mandega ewaku ngu, Anutdo ngu oningga nguro weti mbumbuwani hamoo oorengo ngu ma andangeyinowa.

11-12 Ene oni gidarega ye yoyoro yambo ya newendemo yoyero, ngundi, Gabuman oni doongeyemo yoyero, ngunonggo yoyoro oni oowooyedodomu nguno nguya yoyewanggoku ngu, asa, ye ma sosorero ngandiro ma ingowero. Noore ndadiro mandega ero nguno enengo mande ngu wongoowe utoni sawato? Noore mande ndadiro ewato? Ero ma ingowero eyingo. Yuka Kundingiyimbo ngu naruno nguno nangge, ye mande eweroyi ngu ingonduduyemo tunootetoni, ye ngu yoro eneno ewanggo. Eyingo.

Oni Sitowiyedodo Teweroyimboro Nangge Ingootenggoku Nguro Mande Adingayi

13 Naru gurano, ngu oni simoo bare urungga kewooroyemonggo oni gurado Yisasno ero eyingo. Oo etuyeroyingo oni, no ngandiro ingooteno. Gedo banemo etooga noorengo awanarimboro

oo sitowiku wesoowooya gumi gidare no nunoni. Eyingo.

14 Ngundiro etoni, Yisasdo ngu oningga nguya eyingo. Onendo no roogonerootoni, no yengo oo wirikoro ngu wesoowooro bayetero, ye yunoweroyi tabango noyewo? Eyingo.

15 Ngundiro tero, Yisasdo simoo bare bidodomo eyingo. Ye ingonda teyi! Ye oo sitowi urungga yowero ko oo gidaregaro nguya doongeye ma urutewero. Anutdo keta oruweroyiga ngu yunoote. Oo sitowi ngundo keta oruweroyi ngu uriyoweroyi, ereremo kini. Kini, oo sitowi ngu gowenani nga hoorooweyeroyimboro nangge yunoote.

16 Yisasdo mande adingayi gura ero eyingo. Sitowidodo oni guraro konimo oo urungga enggemukowo.

17 Ngu sitowidodo oningga ngundo newendemonggo ingondudu tero ewa. No ndadiro tewano? Oowarine nga yeweroyi yane nguya kini.

18 Ngu oningga ngundo enengo ingondudunо ingoro eyingo. Yo, no nenengo oowariro ya nga toongooro ya ururumu nangge yero, nguno oowari bidodo yoro, nguno wata yewano. Nggire ko nenengo oo gome gomemu ngu yano nguno yetoowe oruwa.

19 No ataga mete ero ingondudunemo ingowano. Nenengo oo gome gome urungga oorooteku, ngaro ngu dagoma oowooyingga oorengo yoro netoowe, ma kini tewa. No yoro nero, sonoyi nguya yoro nero, kengero, oni oni tero, oruwano. Ero ingoyingo.

20 Ene Anutdo kenoro eneya eyingo. Ge
wenonoyingo oni! Ataga suwoono ge kumoowa.
Ngundiro tetoyi, gengo oo yomosiyoro yewoku
ngu onendo yowa? Anutdo eyingo.
21 Oo ngundiro yeno nguya tunootewa. Oni ene
oo sitowi urungga yoro enengo wata yetenggoku
ngu, ene Anut nowoondoyemo hamoo teyin-
gongga ngu kini. Anut doongeyimo ngu, ene
angoyi oorengo yetenggo. Eyingo.

Mera Ngaro Oo Sitowi Oowariro Ingondudu Urungga Tero Nguro Ingowatu Teweroyi (Matiyu 6:25-34)

22 Yisasdo ngundiro ero, enengo kirikiri
onikuno, ero eyingo. Ngundiro nguro, no yeno
eteno. Ye goweyeboro oo nguro ye ma ingondudu
urungga tewero. Noore ndawu ooga newato?
Ngundi noore ndawu ooga kutuwoowato?
Ngundiro ero, ye goweyega ngaro ma ingondudu
urungga tewero.
23 Ketangga Anutdo yunoyingo ngu urungga
oorengo. Ngu oowari ngundi towikumba oo
nguro ingootenggoku ngu oo bobodimu nangge.
24 Ye nu yeyoya ingoyi. Ene ko tero oowari
ma mitenggo. Ene oowari engge ma yoro yowu-
ruwooro wata yetenggo. Ene Anutdo suwooyi
sano oowari oo yunoro muwooyeroote. Ye oni
simoo bare ngando Anut doongeyimo ngu, nu oo
ngu dagayerootenggo! Anutdo kuri watayi, ye
towikumba, oo neweroyi, ya wereweroyi oo ngu
yunowero ingoote.
25 Ye kewooroyemo nguno oni gurado enengo
ingondudu tero, enengo keta oruweroyi nguro

naruni, ene mete soweyowa, bine? Kini, ye
ereremo kini.
26 Nguro ngu, yendo oo bobodi ngundiromu
ngu ma tetenggoku, ndawugaro ye gidaregado
ngundiro ingondudu urungga tetenggo?
27 Ye so irosara nga yeyoya ingoyi. Ene
bungge koyi tero towikumba ma tetenggo. Nguro,
no yeno eteno. Ye ooro ma ingondudu tero,
ma hahangewero. Kurimi Solomon ngu, ene
towikumbani gome mesarangomu ngu bidodo
teyingo. Ene ataga nga irosarangga kenootenggoku, enengo irosarani ngu Solomonro ngu dagate.
28 Yo, uru so oo kono ooretenggoku ngu, ataga
nangge oorero dikatenggo. Yangeni ngu gumooro de nombono oorongootoyi dewa. Kingo so
uru ngundiromu ngu, Anutdo ngu gome nakangoyeroote. Ngundiro nguro, ye komo gome
ingoyi! Ye simoo bare yengo nowoondoyemo
hamoo teyingo ngu bodaga nangge. Anutdo
yengo nowoondoyi urungga oorengo tero gome
soboyeroote.
29 Ngundiro nguro, ye ndawu ooga ko sonongga
neweroyi ngundiro ingondudu urungga ma
tewero.
30 Oni endeni endeni ngu, ene oo ngaro
erewetenggo. Ene yengo Awaye sambono oorootekungga, ngundo ngu yengo oo nguro ingootenggoku ngu, oo ngu enendo hoorooweyerootoni yowanggo.
31 Ene ye Anutro nowoondoyemo
hamoo teyingo nguno nowoondoye yero,
ngunonggo dobookuriye nguya mande nguno

hoorooweyeroro ero yunoro ngu, asa, Anutdo oo
songo nguno hoorooweyerowa. Ero eyingo.

Sambo Endemo Oo Gome Yowuruwooweroyi, Nguro Murini
(Matiyu 6:19-21)

32 Ye noro nowoondoye hamoo teyingo oni
wata bodaga nangge, ye ma sosorewero. Yengo
awayembo ene kuri enengo endega enengo
simoo bare sobowooteku, ngu yunowero
yomosiyoyingo.
33 Yengo oo bidodo oni yunootoyiga uriy-
oyi, nguro beyeni ngu yoya, angoyi oni ooro
wenonootenggoku, ngu hoorooweyeroya yunoyi.
Ngu muri gomengga merako ngano tetenggoku
ngu, sambo endemo ngu duwoo ma yokowa.
Sambo endemo yakaka onindo oo gomemu
ma yowanggo. Nguno googoose ma tetoni,
toowumbo nguya ngu ma netoni biyomi yewa.
34 Yengo oo gome oorooteku musiyongga
nguno, yengo nowoondoye nguya nguno yetoyi
oruwa. Ye oo gome gome ngano oorooteku,
nguro hahangero ingoro ngu, asa, nowoondoye
ngu bidodo nguno damooro oruwa. Ngundiro
nguya ye Anutro ko tewero nguro hahangero
ingootenggoku ngu, asa, yengo nowoondoyemo
ngu bidodo sambono oruwanggo. Yo, hamoo,
Anutdo sambo endemo musiyo metemimu nguno
noorengo oo gome yoonenengootoni ooroote.
Eyingo.

Doongedoongoodoongo Tero Sobowooro Oruweroyi

35-36 Ye oo yomosiyoya doongedoongoodoongo
teya noorengo Simbunani urungga ngu
sobowooya oodoyi, ene omburo ko yoyoweroyi,
ngu ko onindo enengo sobosobo oni urungga
sobowootenggoku ngundiro. Ene towikumba
ingonda tero, yemuro, wanggayemo utombo
gome gosiyoro, enengo soruye karo dowooro
oorootenggo. Ngundiro tero, oodoyi, enengo oni
urunggaku bare kameyoweroyi oo simbo ngu
kinitetoni suwoo kewooroko omburo, enengo
ko onikuno yamuko udoni, ya goosootoyi,
nguno yeyootoni, doongedoongoodoongo tero
ootooro, nguro ene sodedomangge yamuko
goosooyinootenggo.
37 Oni urungga ngu omburo, enengo kirikiri
oniku yeyootoni, ma wereyingo doongetero
oodoyi yeyoro ngu, kirikiri oni ngu, ene oni
oni tewanggo. No hamoo oorengo yeno eteno.
Kirikiri oni enengombo kumba yemuro kim-
bonambo wanggaye gosiyoro, ya simburibo
sobowooro oodoni, omburo oo neweroyi yabano
bibitetoyi, enengombo oowari yunowa.
38 Ngu oni urunggaku suwoo kewooro oorengomo ombuwa, bine, ngundi, sengeweroyi tero, nu kootoori koretero etoni nguno, bine, omburo, enengo kirikiri oni yeyootoni, ma wereyingo. Nguro ngu, kirikiri oni ngu, ene mete oni oni tewanggo.
39 Ye nga mande oo nga gome ingoyi! Ya simburi ngu, ene yakaka oni ombuweroyi naruwo ingoro, ene nguro doongedoongoodoongo tero oruwa. Ndadiro nguro, yakaka oni enengo yano ma ombuwero ero nguro.

40 Ye komo nguro suwooyi sano doongeteya,
doongedoongoodoongo teya oriyi! Oniro Nan-
goni ngu naru gurano ombuweroyi ngu, ye ma
ingootoyi nguno ene ko ombuwa. Eyingo.

Kirikiri Oni Gome ko Kirikiri Oni Biyomi Nguro Mande Adingayi
(Matiyu 24:45-51)

41 Pitando eyingo. Urungga oo bidodo Sim-
buri Simbunani, ge ngu mande adingayingga ngu
nooreya nangge ete, bine; ngundi simoo bare
bidodoboro ete? Eyingo.
42 Etoni, Urungga oo bidodo Simburi Yisas,
ngundo mande gumi eyingo. Oone ngu newende
gomemo sobosobo ootooro enengo ko gome tete?
Enengo oni urungga, ngundo ngu oningga ngu
yetoni, ngundo enengo ko oni ngu soboyeroro,
naru nenengo oorengo roogoyimo ingoro oowari
yunowa.
43 Kootuyisina, oni urunggaku ko yowooren-
goro omburo, ngu ko sobosobogaku kenootoni,
ko kuri teroruwoku ngundiro tero oodoni kenoro
ngu, asa, ngu sobosobo oninggaku ngu, ene oni
oni urungga teyinowa.
44 Hamoo oorengo no yeno eteno. Oni urungga,
ngundo ko oni gome ngundiro kenoro, asa,
enengo beye sitowi bidodo ngu sobosobo oningga
ngu kandeyimo yetoni ngundo gome sobowoowa.
45 Ene ngu ko oningga nguro ingondudunimonggo ingowaku ngu, nenengo oni urungga ngu sodedo ma ombuwa, ero ingoro, nguro ene damoni yero, ko oni simoo bareku yutoro, ene sono kowoo nero, ngundo yeni wenonoro oruwa.

46 Ene ngundiro tero ngu, enengo oni urungga
ngu ma sobowooro oodoni, naru gurano, enengo
oni urunggaku ko omburo ngu, ko sobosobo on-
inggaku gome gome utoro yomburiyoro yoro oni
enedodo ko gome ma sobowooro oorootenggoku
nguno yetoni oruwa.
47 Ko sobosobo oninggakundo enengo oni
urungga nguro ingonduduni koni murini
ngu gome oorengo ingooteku ngu, ene oo
ma yomosiyoro enengo oni urungga nguro
ingonduduni ma keyoyingo. Ngundiro nguro,
enengo oni urungga, ngundo gome gome utoro,
ureni biyomi yeyingo.
48 Ene ko sobosobo oningga ngu enengo
oni urungga nguro ingonduduni ngu, ene
ma ingoro, ngundiro ko biyomi tero, nguro
enengombo kowuri bodaga ngu yowa. Oni ene
oo oowooyingga yowoku ngu, ene ngundiro
nangge gumi oowooyingga wendangero
hoorooweyerowa. Simoo baredo oo urungga
oni gura kandeyimo yetoyi, gome sobowoowaku
ngu, asa, ingootenggoku ngu oningga ngu, ene
mete ko oo urungga oorengo tero ngu gome
sobowoowa. Eyingo.

Yisas Ngu Oni Simoo Bare Wesoowooyerowero Ombuyingo
(Matiyu 10:34-36)

49 No de kawero merako ngano ombuwono.
Noro nowoondonemo ngu de soru dero sodedo
gidooreya deni ero gome ingooteno. (Ene Anutro
mande keta gome mesarango nguro eyingo.)

50 Ene koretero no oniro weti mbumbuwaro
de omukondi koorowooro ogingo ingoro
kumoowano. Kumoowero, nguro nowoondone
kowuri oorengo yetoni, ene ngu ma
tunooteyingo.
51 Ye bine ngandiro ingootenggo? No merako
ngano ombuwonomu ngu, imakeyingo muri ngu
yunowero ero ma ombuyingo. Kini, no yeno
eteno. No mera ngano oni simoo bare we-
soowooyerowero ombuwono. Gidarega Anutno
nowoondoye hamoo tetoyi, gidarega nowoon-
doye hamoo ma tewonggo.
52 Ataga nga naruno ngano, nga
wesoowooyeroweroyi muringga nga, ngu
ngandiro. Oni gidarega noro nowoondoyemo
hamoo teweroyi nguro ataga ko kootuyisina,
oni simoonggoro kandegura ya gurananggemo
oodoyi, oni kabusa, ngundo oni erayaga nguya
ero boguwootoyi, ko oni erayaga ngundo
kabusayiga nguya boguwooro ronggeyoro songo
songo oruwanggo.
53 Eweyimbo nangonimboya sanggiri tetoni,
nangonimbo eweyimboya sanggiri tewa. Ne-
mimbo nambonimboya sanggiri tetoni, nam-
bonimbo nemimboya sanggiri tewa. Oni gura
bareyibo, neboyiboya sanggiri tetoni, ko nangoni
bareyi enebana ootoogero neboyiboya sanggiri
tewa. Eyingo.

Oo Tunooteweroyi, Nguro Sunggi
(Matiyu 16:2-3; Mak 8:11-13)

54 Yisasdo simoo bareno ero eyingo. Ye
sambono goboore sa utekusina kenoro sodedo

ingootenggo, sono ombuwa, ero ingootenggo.
Ngundiro ingootoyi ngu, hamoo oorengo sono
ombute.
55 Sono midugu naru kinitetoni, doogo urungga
mayetoni ngu, ye ingoro etenggo. Sa kookingo
urungga tewa, ero etoyi, ngundiro nangge tete.
56 Ye mebuye tegedodo oni! Ye mera ngaro naru
sunggi oo ko samboga awero naru sunggi, oo
ngu gome kenoro ingootenggo. Ene ndawugaro
nguro, ye naru ngaro oo nga gome ma wirikoro
kenoro ingootenggo? Eyingo.

Oni Yeya Sanggiri Mande Etenggoku, Nguya Mande Yoonenengowanggo
(Matiyu 5:25-26)

57 Ndawugaro yengombo ingondudu gome
ma tero, ngunonggo muri nenengo ngu
wirikootenggo?
58 Ye oni gurado yoyoro mande wirikoyingo
onino oorowutoningga ngu, asa, ooreko
nguno yengo nangge mandeye sodedomangge
yomosiyoyi. Kinitetoni, enendo ye yoyoro
mande wirikoyingo oni urungga ngu kandeyemo
yoyetoni, ngu oningga ngu enebana yoyoro,
kumba ootuwoo oni kandeyemo yoyetoyi,
enendo yoyoro, oororo ya biyomimo
yoyewanggo.
59 No ye eteno. Ye ya biyomi ngu sodedo ma
yokoro sawanggo. Ye komo koretero yengo weti
ururu ko weti bobodi ngu bidodo wendange-
mukoya yokoyi! Ero eyingo.

13

Oni Gura Ene Newende Ma Yowoorengoro, Ngu Ene Oonootewa

1 Ngu narunggano nguno, oni gidarega Yisasno mayero eyingo. Galili oni gidaregado wooro yewero yetoyi, ngu naruno, Rom Gabuman tabango oni oowooyi Payilat, ngundo omburo, wooro yeyingo oniku gidare yutoro, nguro sidudaroye nguya wendoni merako uyingo. Nguro eyingo.

2 Yisasdo enengo mandeye gumi eyingo. Ye ndadiro ingootenggo? Ngu Galili oni nguro muriye biyomiye ngu, Galili oni gidarega dagayeroro, nguro ene weti mbumbuwa urungga tero nguro kumootenggo, bine?

3 Ngundiro ingonduduga ngu nenengo kini. No yeno hamoo nenengo eteno. Ye bidodo nowoondoye hamoo oorengo ma yowoorengowanggoku ngu, ye bidodo ngundiro nangge hamoo oonootewanggo.

4 Kurimi ngu, oni kande eraya kengga gidemboro kabusa (18) ngu Sayilom endemo nguno ya pirungga tookero, ngundo yureni kumooyingo. Nguro ye ndadiro ingootenggo? Enengo weti mbumbuwaye, ngundo Yerusalem oni oorootenggoku, nguro wetiye ngu dagayeroro, ene kumooyingo, bine?

5 Ngundiro ingonduduga nguya metemi kini. No yeno hamoo oorengo eteno. Ye nowoondoyemo hamoo oorengo ma yowoorengoro ngu, asa, ye nguya bidodo ngundiro oonootewanggo. Eyingo.

De Ma Enggeteku, Nguro Mande Adingayi

6 Yisasdo mande adingayi gura ero eyingo. Oni
gurado enengo kono de gura miyingo. Kootuy-
isina, engge yowero omburo kenoyingomu, ngu
engge kini.
7 Ngundiro kenoro, ngu kongga nguro so-
bosobono eyingo. Ingo. Dagoma kabusa (3) no
nga dega nga enggeboro omburo kenootoowe,
engge kini tewo. Ngundiro nguro, ge doongooya
oorongooga uni. Oode ngundo ko ngaro mera
urumi kingo yeni kinitewa. Eyingo.
8 Ko oninggakundo mande gumi ero eyingo.
Oni urungga, nguno yokootooga nga dagomangga
nguya kono dikaya orini. Nondo damonimo mera
ngu komoongoro nguno Bulmakawu boga, nguro
use yoro mayero yewano.
9 Anduno, dagomanggano nguno enggetoni
ngu, asa, ngu gome. Nguno ma enggetoningga
ngu, arisa, ge mete doongo. Eyingo.

Kando Naruno Yisasdo Bare Gura Yomosiy-oyingo

10 Kando naruno, Yisasdo Yuda oniro yambo
ya gurano oni simoo bare mande yunoro
etuyeroyingo.
11 Bare gura nguno oruwo. Ngu barega ngu
oomboorobo tooburi wimbuyimo woorogongoro
oruwo. Ene nenengo randoro nguya ma endey-
oyingo. Kini, ene penggo penggo nangge tero
endeyoro oruwo. Nguro dagomani ngu (18)
kande eraya kengga ke gidemboro kabusa, oom-
booro ngundo yeni biyomi yeyingo.

12 Yisasdo barega ngu kenoro negongootoni,
tanggeyimo ombutoni eyingo. Ge nga barega
nga gengo sayingge kinitete. Oombooro biyomi
beseya sayi. Eyingo.
13 Ngundiro tero, Yisasdo kandeyi ngu
barega ngu tabangomo yetoni, ngu barega ngu
sodedomangge ootoogero, nenengo oorengo
dikaro, Anutro bingamini urungga oorengo ero
okooyingo.
14 Yuda oniro yambo ya, nguro tabango,
ngundo Yisasya sanggiri tero, oni simoo bareno
eyingo. Ko teweroyi naru ngu kandegura gidem-
boro guranangge, (6) yengo sayiye goweyemo
ngu onindo yomosiyoyi, ero ngu ye ko teweroyi
naruno mayeyi. Ye ngu oo ngu yoro, Sabat
naruno ma mayewero. Eyingo.
15 Urungga Oo Bidodo Simburi Simbunani,
Yisas, ngundo mandeni gumi eyingo. Ye nowoon-
doye godange oni! Yengombo ngu kando
naruno, Bulmakawu bo Donggi yoyoro saro, sono
yunootenggo.
16 Ene nga barega nga, ngu Ebarahamro
soweni. Setando dagoma kande eraya kengga
kegidemboro kabusa, gosiyoro oruwo. Ngundiro
nguro, Sabatno, no ngu utongga ene gosiyoyin-
gongga, ngu wesiyooteno. Ngundiro muringga
ngu metemi. Eyingo.
17 Yisasdo ngundiro etoni ngu, enengo mundi
oniku oyimo yeroyingo. Simoo bare bidodo
Yisasdo ngu oo amana onindo ma teweroyimu
ngu tetoni kenoro, nguro ene oni oni urungga
oorengo teyingo.

Yisasdo Masitet, Yis Oo Nguro Mande Adingayi Eyingo
(Matiyu 13:31-33; Mak 4:30-32)

18 Arisa, Yisasdo ko eyingo. Anut Oo Bidodo
Simburi Simbunani ngundo simoo bare enengo
sobowooteku, ngu ndawu ooga ngundiro? Nondo
ndawu ooga bungomo etoowe ngu mete ingowa?
19 Ngu ngandiro. Oowari yuwooyi gura
oowooyi Masitet. Nguro tanggori ngu bobodi
oorengo. Ngu oni gurado yuwooyi yoro enengo
kono mitoni, kootuyisina oorero, de urungga
ke kambinidodo tetoni, numbo nguno mayero
bibitero nguno tagiyo tero mindiyo yewanggo.
Eyingo.
20 Yisasdo ko eyingo. Anut Oo Bidodo Sim-
buri Simbunani, ngundo simoo bare enengo
sobowooteku, ngu ndawu ooga ngundiro?
21 Ngu ngandiro. Ngu oo manongoyingo
koongeweroyi oowooyi Yis. Bare gurado ngu
Yisga ngu yoro ngundo oo kikidoyingo koondo
kabusa ngu yoro, Yis nguno yetoni, yowooren-
goro, asa, kootuyisina, Yis ngundo ngu bidodo
yeni koongemukowa. Eyingo.

Anutro Yoyo Pawano Uweroyi Ngu Ooreyi Witu Bodaga
(Matiyu 7:13-14; 21-23)

22 Ngu naruno, ene ende bobodimo uru-
rumo nguya saro, oni simoo bare mande ero
etuyeroro, yade yade oororo, Yerusalem endemo
tunooteyingo.

23 Ngu naruno, oni gurado Yisasno eyingo.
Urungga Oo Bidodo Simburi Simbunani, oni gu-
ranangge nangge bine Anutdo yoyowa? Etoni,
Yisasdo enengo mande ingoro gumi ngandiro
eyingo.
24 Ye yanggango oorengo yerogogo, ye komo
yamuko bodaga nguwoore uwanggo. No yeno
eteno. Oni oowooyingga nguno uwero ingootenggoku, ene uweroyi ereremo kini. Eyingo.
25 Kootuyisina, ya Simburibo ootoogero,
yamuko goodootoni, ye ngu naruno omburo,
endesina dikaro, ngunonggo yamuko utoro
ewanggo. Urungga Oo Bidodo Simburi
Simbunani yamuko goosooyuno, ero ewonggo.
Ngundiro etoyi, enebana manggoye gumi
ngandiro ewa. Ye ndawu oningga? No ye watayi
kini! Ye ndanonggo mayetenggo? Eyingo.
26 Yendo eneno ngandiro ewanggo. Noore
geya oowari sono oo gobooro nero, ge noorengo
ende kewoorokono dikaro, ngunonggo mande
nooreno ero etuyeroyingo, ngundo mayeteku
nga.
27 Etoni, enebana manggoye gumi ngandiro
ewa. Ye ndanonggo oni? No ye ma ingooteno!
Ye noro nowoondoyemo hamoo kini! Ngunonggo
ko sayi, ye oo biyomimu tero yaratenggoku oni
biyobiyomi, ye yokoya sayi! Eyingo.
28 Kootuyisina ye osisambaye Ebaraham, Ayisak, Yekob, ko Anutro ingondudu eyingo oniku
sambo endemo oorootenggoku, ngu yeyoro ngu,
ye sendoro biyobiyomi tero metooye kini ndindi
tero oruwanggo. Ndadiro nguro, ye Anutro
mande ingoro ma keyowonggoku, nguro ene ye

yoyokootoni, sambo endemo nguno ma uwanggo.
29 Oni simoo bare ene Anutro nowoondoyemo
hamoo tetenggoku ngu, mera bidodomonggo om-
buro, Anutro endenimo nguno oo simbo urungga
katoyi, ngu newanggo.
30 Ye komo gome ingoyi! Oni gidarega
kootu ombutenggoku, ngundo oororo korete-
wanggo. Oni koreteyingo ngu, ene omburo, kootu
tewanggo. Eyingo.

Yisasdo Yerusalem Endeboro Sendoyingo (Matiyu 23:37-39)

31 Ngu naruno nangge, Parisi oni gidarega
mayero, Yisasno eyingo. Ge nga endega nga sode-
domangge yokoya, ende gurano toonge. Ndawu-
garo nguro, Herodndo ge gureni kumoowero ete.
Eyingo.
32 Ngundiro etoyi, Yisasdo ngu onikuya mande
gumi eyingo. Ye ooroya, ngu se kokingga nguno
ngandiya eyi! Ingo! Ataga ngu no simoo bareno
oombooro biyomi owero, sayi mambudodo oni
yomosiyeroro, ngu no ko temukowano.
33 Ene ataga, yangeni, yangenggoodo nguya,
no yade yade oororo, Yerusalem ende yootoowe-
gago; ndadiro nguro, Anutro ingondudu eyingo
oni gura, ende songomo ma ureyi kumoowa.
Kini, ene komo Yerusalemno ureyi kumoowa.
34 Ye Yerusalem oni simoo bare,
gowugowurongo, ye komo Anutro ingondudu
eyingo oni, yureyi kumoowonggo. Anutdo
oni ye etuyerowero soweyootoni, yendo digi
yoro, ngundo yurewonggo. Naru oowooyingga
no yengo simooye yowuruyerowero teteno.

Kootooribo simoongo yoyeni wireyo newendemo
yowuruyerooteku ngundiro. Ene ye ngu
yokoyingo.
35 Ye gowugowurongo ingoyi! Anutdo ye
hoorooweyerowero teni teni kinitetoni, nguro
ene yengo ende ngu kuri yokowo. No yeno
eteno. Ye no ko ma neyoro oodoyi, oororo
ngu narungga ngu tunootetoni ngunonggo, ye
ngandiro ewanggo. Ene oowooyi bingami
okoowato. Ene Urungga Oo Bidodo Simburi, ngu
oowooyimo ombute. Ngundiro ero, ngu naruno,
ye no neyowanggo. Eyingo.

14

Yisasdo Oni Gura Moondeyi Bidodo Koongeyingongga Yomosiyoyingo

1 Sabat naru gurano, Yisas oororo, Parisi oniro
tabangonggaro yano enedodo oowari neyingo.
Ngu yano oni ngu bidodo Yisas kenondadangero
oriyingo.
2 Nguno oni gura kekandeyi koongeyingongga
Yisas tanggeyimo ombuworo.
3 Yisasdo ngundiro kenoro, yowoorengoro ma-
mana mandero ingondudu onikuya, Parisi oniya
sumoo yunoro eyingo. Noore mete sayi oni
naru kundingiyimo ngano yomosiyowato, bine,
ngundi kini, bine? Eyingo.
4 Ene mande gumi ma ero, neneteyingo.
Ngundiro tetoyi, Yisasdo ngu oni moondeyi
koongeyingonggaku ngu yoro yomosiyoro surey-
ootoni toongeyingo.

5 Yisasdo ene bidodo sumoo yunoyingo. Oni
gura ye kewooroyemo ngano, enengo nangoni
bine ngundi Bulmakawu boningga sono mereno
soretoni ngu, ene naru kundingiyimo sodedo ma
woosooro yowa, bine? Eyingo.
6 Ene ngu mandega ngu gumi ma eyingo.
7 Yisasdo yeyootoni, ngu oowaringga nguno
mayero ene yaba koreteyingomo bibitewero in-
goyingo. Ngundiro tetoyi, nguro Yisasdo mande
adingayi gura ero eyingo.
8 Oni gurado bare kameyowero oo simbo gu-
rano ge negogerootoni ngu, ge yaba koreteroga
nguno ma bibitewa. Ngu oningga, ngundo ene
oni gura oowooyi urungga ge dagageroro ene
urungga, nguro nguya ombuwa, bine?
9 Ngundiro tero, oo simbo kayingo Simburiga,
ngundo omburo geya ewa. Ge woosooya oorowu-
tooga nga oningga ngando ngu yabaga nguno
bibiteni, ero ewa. Ge ngu yaba koreteyingongga
ngu yokoro, ene inootoyi bibitetoni, ge nguro
oyimo urungga oorengo yoro, ge oororo uro,
kootuyisina amuno bibitewa.
10 Ye ingoyi! Ge oni gurado oo simbo kaya,
ge negogerootoningga ngu, ge ombuya, yaba
wengamo amuno oni kootuyesina bibite. Kootu
oo simbo kayingo simburi, ngundo omburo gey-
oro ewa. Doboone, ge ombuya ooroya, awuno
bibite, ero etoni, ge oni mayewonggoku ngu
doongeyemo koretero bibitero, ge bingaminggé-
dodo tewa.
11 Oni gura enengombo enengo oowooyi
bingami okooteku ngu, Anutdo oowooyi yeni
merako uwa. Ene oni gura, ene oni songo

nowoondoyemo ameno oorootekungga ngu,
Anutdo yoro oowooyi bingamidodo awuno
oorengo yewa. Eyingo.
12 Yisasdo Parisi oningga oo kayingo simburiga
nguya eyingo. Ge oowari gura kaya ngu, ge gengo
dobookurige, konebage, ko gengo kenggemo oni,
ko ende gobooro oni ngu, ene beye digidodo
oni ngu nangge ma negoyerowero. Ge ngundiro
tewaku ngu, enebana gengo oo kawoku nguro
gumi oo karo gunootoyi, ge enengo yano oororo,
oowari gumi newa. Gengo nowoondoge nguro
nangge ma ingowero.
13 Kini, ge oo simbo urungga ko kaya ngu, arisa,
ge komo oni simoo bare angoyi, sayi mambu-
dodo goweye biyomi ngu, kekandeye biyomi ko
doongeye kiringo oni ngu negoyerootoyi, ngundo
mayero newanggo.
14 Ge muri ngundiro ngu tetoyi, nguro Anutdo
geyoro oni oni tewa. Ngundiro oni, ngundo ene
gengo oo simboga karo yunowoku, ngu gumi ma
karo gunoweroyi, ene ereremo kini. Kootuyisina,
Anutdo gengo oo simboga kawoku nguro ngu
Anutro oni nenengomu merenonggo ko ootooge-
wanggoku naruno, ngundo gumi oo gunowa.
Eyingo.

Oo Simbo Urungga Nguro Mande Adingayi (Matiyu 22:1-10)

15 Ngu naruno, oni Yisasdodo oowari neyin-
gomu ngu gurado Yisasro mandeni ngu ingoro,
ootoogero Yisasno eyingo. Oni ene Anutro ende
musiyonimo simbo kayingo ngu newaku ngu, ene
mete oni oni tero oruwa. Eyingo.

16 Ene Yisasdo ngu oningga nguya mande
adingayi eyingo. Oni gura ene oo simbo
urungga kawero ngu, ene koretero oni simoo
bare oowooyinggano kuri ero endeyootoni in-
gowanggo. Nguro naruni nguya ero yunowa.
17 Oode oowari kaweroyi naruno, oni oo sim-
burigakundo enengo kirikiri oni sureyeroro ewa.
Ge toongeya, nondo kuri onino ewonoku nguno
ngandiya e. Ye mete ataga mayeyi, no oo kuri
karo yomosiyooteno. Eyingo.
18 Ene ngu oniku bidodo enengo ko songo
songo, ero ewonggo. Noore ma oorowuwato,
ewonggo. Oni gurado ewo. No mera gura
keta uriyowonoku, no toongero ngu kenowano.
Oniyooge, no ma oororo kenowano. Gedo ooroya
ngundiya e.
19 Ngundiro etoni, oni gurado ero ewo. No Bul-
makawu bo keta kande eraya (10) uriyowonoku,
nguro no oororo ngu towoongoro kenowero
nguro ooroya awanggemo e. Oniyooge, noro ma
ingowero. Eyingo.
20 Oni gurado ewo. No ataga bare yoro, nguro
no ma oorowuwano. Eyingo.
21 Ngundiro nguro, kirikiri oni ko oororo,
enengo oni urunggakuno ngu bidodoboro ewo.
Ya simburigaku ngundiro ingoro, ene sanggiri
tero, enengo kirikiri oniya ewo. Ge sodedo
ooroya, nga endega ngaro oore urungga nguno
ko oore bobodimo nguno, angoyi oni, oni goweye
biyomi, doongeye kiringo, ko oni kekandeye biy-
obiyomi ngu bidodo yoyoya mayetooga, ngundo
noro yano ngano ombuyi. Eyingo.
22 Kootuyisina, kirikiri oninggakundo, oni

urunggakuya ewo. Urungga, gedo ewoku ngundiro tewono. Ene yaba gidarega kingo ooroote. Eyingo.

23 Oni urungga ngundo enengo kirikiri oninggakuya ewo. Ge ooroya, oore ururu bidodomo endeyoya, ko kanggakuri endeyoya ngunonggo, oni simoo bare yoyoya mayetooga, ngundo noro yangga nga ndindi teni, ero ingooteno.

24 No geno hamoo eteno! Nondo oni kuri ero endeyowonomu oni ngu bidodo ene nondo oowari simboga katenoku, nga gurado bodaga ma nero ingowa. Eyingo.

Oni Ene Ingondudu Gome Teyago Yisas Keyoya Endeyoni
(Matiyu 10:37-38)

25 Oni simoo bare urungga Yisas keyoro endeyoyingomu ngusina yowoorengoro eyingo.

26 Oni gura no tanggenemo omburo ngu, ene komo Anutro ingooteku ingonduduga, ngundo eweyi, nemi, simoongo, konebeyi, kuwookuwooyi, ko enengo goweyi keta oruweroyi, ingonduduga ngu Anutro ingootekuga, ngundo oo bidodo dagayeroote. Ene ngundiro ma tero ngu, asa, ene noro kirikiri oni tero ma oruwa.

27 Oni gura noro ingoro no keneroro endeyootoni, nguro ene komo meyero kowuri gura gura onindo inowanggoku ngu no oowoonemboro ngu koorowoo. Ene oni gura kowuri ngundiro koorowooweroyi ereremo kini ngu, ene noro kirikiri oni ma tewa.

28 Ye kewooroyemo oni gura ya pirungga sambono yewero ngu, ene komo koreteya bibiteya

ya ngu yemukoweroyi nguro urini ngu gome kandangero ingowa.

29-30 Ene ngundiro ma tero ngu, ya nguro urini ma ingoro nguno damoni yero, ene Simen yemukoro yokootoni, asa, oni bidodo kenoro yomooyinoro ewanggo. Nga oningga nga oniyooge ene, ya yeweroyi, ereremo kini. Oniyooge! Eyingo.

31 Ngundiro ero, asa, mande adingayi gura eyingo. Mera ngaro oo sobosobo tabango oni gura, ene toongero tabango guraya ebe urewero ngu, asa, koretero, ene bibitero ingondudu gome terogogo, enengo me oni (10,000) ngundo ene mete tabango gurado me oni (20,000) ngu yutoro oweyerowa, bine, ngundi kini, bine? Ene komo gome ingondudu terogogo.

32 Ene ebe ureweroyi yanggangoni ereremo kini nguro, asa, enengo me oniku oriroko oodoyi, ene sodedomangge mande soweyoro ewa. Noore ebe sodedo ma urewato. Kini, noore komo koreteya bibiteya, imakeyingo murimo doboo yeyiga. Eyingo.

33 Ene koretero ye komo nowoondoye, ingonduduye ngu bidodo Anutno yero, enengo ko tewanggo. Ngundiro nangge, oni gura ye kewooroyemo nguno, ene enengo oo bidodo ma kootu inoro ngu, asa, ene noro kirikiri oni kirarongo ma tero oruwa. Eyingo.

Sayi Nembo Ngu Yanggangoni Kini (Matiyu 5:13; Mak 9:50)

34 Ene mande adingayi gura eyingo. Sayi nembo (Sol) ngu oo gome. Ene sayi nembo

ningguri kinitetoni ngu, asa, noore ndadiro tetooye, ngu ningguriga ngu ko mete tewa? Kini, noorendo ngu yomosiyoweroyi, ereremo kini.
35 Sayi nembo (Sol) ngundiro ngu, mera oo miweroyi kono nguno yeweroyi nguya kini. Noore Bulmakawu usedodo yowuruwooro ngundo mera tetooye, urumidodo teweroyi nguya kini. Noore ngundiromu ngu kingo tarangooteto. Oni sodeyi mande ingoweroyi gome metemi ngu, ene komo mande nga gome ingoni! Eyingo.

15

Bo Sipsip Oonootete, Ero Nguro Mande Adingayi
(Matiyu 18:12-14)

1 Gabuman beye yoweroyi (Takis) oni, ko weti mbumbuwadodo onindo Yisasro mandeni ingowero tanggeyimo mayeyingo.
2 Parisi oniya, ko mamana mande etuyeroyingo oniya ngundiro kenoro, nguro boguwooro eyingo. Nga oningga nga, ngu ene weti mbumbuwadodo oni yoyoro, nguya oowari netenggoku eke! Ene nguya dobooyero endeyootenggo. Eyingo.
3-4 Ngundiro etoyi, Yisasdo mande adingayi gura ero eyingo. Ye kewooroyemo nguno oni gura ene Sipsip onibi kandegura (100) oruwo. Nguromu gura oonootetoni, ene enengo Sipsip gidarega mera gurasina yokootoni oo

newoodoyi, ene Sipsip nangoni gura oonootewokungga ngu erewero yade kenoro yorogogo, asa, ene kengewa.
5 Ene ngu Sipsipgaku kenoro yoro koorowooro, oni oni tero oorowuwa.
6 Ngu oninggaku enengo Sipsipku yoyoro ende mayero, enengo dobookuriyimo ero ete. Ye noya oni oni tewato! Noro Sipsip gura oonootewoku, ene no erewero ko yowono. Eyingo.
7 No yeno hamoo eteno. Oni gura ene weti mbumbuwa muri yokoro newende yowoorengootoni ngu, sambono oni ngu bidodo oni oni urungga oorengo tetenggo. Oni oowooyingga ene ngundiro ingootenggo. Noore nenengo ero ingootooye, nguro ene Anutdo nowoondoye ma yowoorengootoni, ngu, asa, Engel oni sambono oorootenggokundo ngu enengo ma oni oni tewanggo. Kondibo kini, oni gura Anutno newende yowoorengootoni ngu, nguro ene oni oni oorengo tewanggo. Eyingo.

Digi Beye Toongeyingo Nguro Mande Adingayi

8 Yisas ene mande adingayi gura yunoro eyingo. Yengo bare gura ene beye tanggori kande eraya (10) enengo siko oruwo. Kootuyisina, guranangge toongewo. Ene soru karo ngu himimo ya newendekuri, gugu so oo ememangge gasiyoro, nguwoore erewero oode yorogogo ene kengewa.
9 Ene yoro yokoro ngu, asa, enengo dobookuriyi negoyerootoni, omburo, yowuruwooro bibitetoyi ewa. Ye noya oni oni tewato. Nguro,, noro

beye gura toongetoni erewero oode, ko yooteno. Eyingo.
10 No yeno hamoo eteno. Anutro oni Engel, ngundo weti mbumbuwadodo oni gura newende Anutno hamoo tero yowoorengootoningga, nguro oni oni urungga oorengo ngundiro tewanggo. Eyingo.

Simoo Oorega Eweyi Yokoro Toongeyingo, Nguro Mande Adingayi

11 Yisasdo mande adingayi ngu soweyoro eyingo. Oni gura ene nango sumoongo eraya.
12 Naru gurano, nangoni kootungga ngundo eweyimo eyingo. Awa, gengo beye oo sitowi ngu wesoowooya noromu nuno, eyingo. Ene ngundiro etoni, ingoro, beye sitowiku wesoowooro, enengomo enengomo yunoyingo.
13 Ene naru bodaga oode, ngu naruno, nangoni kootungga, ngundo enengo oo sitowi bidodo tero tewooro ende urungga orirokomu, nguno toongero nguno oruwo. Ngu simoongga ngu endega nguno oode, nguno beye sitowiniku ngu, buribari endeyoyingo muri biyomi nguno oorongooni umukootoni kingo oruwo.
14 Ngundiro oode, enengo beye oo sitowiku oorongooni umukootoni, kootuyisina, ngu endega nguno oowariro kumooyingo naru urungga tunooteyingo. Ngu simoongga ngu, ene oowari gura yoro neweroyi oo gura kini.
15 Ngundiro nguro, ngu simoongga ngu, ene ende dabemiwoore oo sosorango erewero yade mayero, ngu mera nguro oni sitowinidodo oni urunggano ko tewero sumoo eyingo. Ngundiro

sumoo etoni, ngu oni urungga, ngundo yoro
sureyootoni, enengo bodoro yano bo sobowooni
ero, etoni oorowuyingo.
16 Ngundiro tero, ene bodoro de tanggori ngu
yunootoni, nero kawuye pakini yetoyi, yeyoro
ingoyingo. No nguya gura netoowega kawune
ndindi teni, ero ingoworomu nguya kini. Oni
gurado kenonggowurongoro oo gura ma inootoyi
neyingo.
17-18 Ngundiro tero, newende himi yetoni, in-
gondudu tero ingoyingo. Nenengo awanem-
boro ko oni ngu ene oowariye urungga tero
netenggo. Nondo ngano ootooro oowariro ku-
mooteno. Ngundiro nguro, no ko awano oororo
ewano. Awa, no Anut doongeyimo, ge doon-
genggemo nguya weti mbumbuwa tero, endey-
oro oode, ngunonggo ko mayeteno.
19 No oni biyomi, nguro noya nenengo nan-
gone, ero ma ewero. Kini, noyoya gengo kirikiri
oni eya noye, ero ewano. Ero eyingo.
20 Ngundiro ero ingoro, ene ootoogero eweyi
tanggeyimo oorowuweroyimboro oorowuyingo.
Ngundiro tero, yade yade mayetoni, eweyimbo
oriroko anduno doongetero, nangoni kenoro,
nowoondoyi tero, ootoogero kendutero
oorowuyingo. Oororo nangoni dowooro
dureyoro yenggonangoyingo.
21 Nangonimbo eweyimo oyimo urungga yoro
eyingo. Awa, no Anut, doongeyimo ko ge doon-
genggemo nguya weti mbumbuwa tero endeyoro
yade ngunonggo mayeteno. Ngundiro nguro,
naru gurano, nenengo nangone ero ma ewero.
Eyingo.

22 Ngundiro etoni, eweyimbo enengo kirikiri
onino eyingo. Sodedomangge, ye ooroya, ye ne-
nengo kumba gome pirungga ngu yoya ombuya
yemuyinoyi! Kandeyimo toombo yeya ko keyi
goweyi nguya yoya yeyinoyi.
23 Ye bo Bulmakawu nangoni moondeyi ndin-
diteyingo urumidodoga yoya utoya katoyiga ngu
nero oni oni tewato.
24 Ndadiro nguro, nga nangonengga nga kuri
kumooyingo ero ingoro oodoowe, ene keta oode
ataga mayete. Ene kuri oonooteyingomu, ene
noore ataga kenoro ko yooteto. Ngundiro nguro,
ene damoni yero, oni oni teyingo.
25 Ngundiro tewootoyi, asa, enengo nangoni
koreterogaku ngu kono ko tero oruwoku,
ngunonggo kootu mayero, ya tanggeyimonggo
ingoworomu ngu, yambo sumbimbooro tero,
kunoburo tetoyi, ngguyi ingoyingo.
26 Ngundiro ingoro, ene kirikiri oni gura etoni
tanggeyimo ombutoni eyingo. Ame ndawu ooga
tetenggo?
27 Ngundiro etoni, ngu kirikiri oningga ngundo
gumi eyingo. Gengo konege yade yade keta
mayetoni, nguro awanggebo bo Bulmakawu uru-
midodoga utoro katoni, ngu nero nguro oni
oni tetenggo. Ndadiro nguro, enengo nangoni
kootungga ngu ma kumooyingo. Eyingo.
28 Ngundiro etoni, nangoni koreterogaku ngu
ingoro, sanggiri tero ya newendemo uyingo.
Ngundiro tetoni, eweyimbo ya newendemonggo
oorero ememangge ememangge nangonimo
mande ero eyingo.
29 Ngundiro tetoni, ene nangonimbo eweyim-

boro mande gumi eyingo. Ge ingo! Dagoma oowooyingga no gengo ko kingo tero oorooteno. No naru gurano gengo mandege manggoge ma toongooyingo. Ge nguro Meme bo nangoningga kingo nunootoyi, utoro karo dobookurinemboya nero, ma oni oni teyingo. Hamoo oorengo kini!

30 Ene nangongge ngu gengo beye sitowi ngu buribari ooreko ooreko se tero endeyoro, nguno beye bareno yokomukoro yade mayetoni, nguro ge bo Bulmakawu urumidodomu utoro kateku ngu! Ero eyingo.

31 Ngundiro etoni, eweyimbo mande gumi eyingo. Nangone, suwooyi sano noore gome gobooro oorootero. Noro oo sitowi ngu gengomu nangge.

32 Ene ataga ngu noore komo oni oni tero, nowoondonani gome imakeyingomo oruwato. Ndawugaro nguro, ene nga konegega nga kuri kumooyingomu, ene ataga ko keta ooroote. Ene toongero kombiteyingomu, ene noore ko kenooteto.

16

Ko Sobosobo Oni Metemi, Nguro Mande Adingayi

1 Yisasdo enengo kirikiri oniku mande adingayi gura eyingo. Beye sitowidodo oni gura ene enengo ko sobosobo oni ooroote. Oni beye sitowinidodo oningga, ngu enengo ko sobosobo oningga ngu goweyi sanggawero mande ewonggo. Gengo ko sobosoboga ngundo gengo beye oo sitowige kingo yomburiyowo. Eyingo.

2 Ngundiro etoyi, arisa, ngu oni urungga,
ngundo ngu ko sobosobo oningga ngu ne-
gongootoni ombutoni eyingo. Geya etoyi in-
gowonoku, ngu ndadiro? Oo tewoku nguro muri
wesiyoya e. Ge noro ko sobosobo oni ko ma
oruwa. Eyingo.
3 Asa, ngu ko sobosobo oninggaku newende-
monggo ingondudu tero ingoyingo. No ndadiro
tewano? Nenengo oni urungga oo bidodo Sim-
buri, ngundo ooni no kandenemo oorooteku
ngu ko yoro, no sobosobo kono oweneroote.
Ngundiro nguro, no ndadiro tewano? No ko
urungga yanggango teweroyi oni, ereremo kini.
No oni gidaregano oowari ooro kira ewero no
oyimo moore.
4 Ene kowuri ingoro, ingondudunimonggo no
oo gura ingooteno. Urunggado sobosobo kono,
owenerooteku naru nguno, no ndawu kongga
tetoowe, ngundo dobookurinembo nowoondoyi
tetoyi, no eneya ko doboo yewato? Ero eyingo.
5 Ngundiro ingoro, oni enengo oni urungga,
nguro oo weti tero oo yoyingoku ngu, guranangge
nangge songo songo sumoo yunoro eyingo. Ge
ko simburi urungga nguro wetini ndadiro inowa?
Eyingo.
6 Ngu oni koreteroga, ngundo gumi eyingo.
no Daram 100 de oo urumi ngundiro inowano.
Etoni ngu, asa, ko sobosobo tabangonggakundo
eyingo. Geno weti oorooteku nguro, ge bibiteya
sodedomangge ngu weti tewoku Pepangga ngu
yoya (50) nangge nakango. Eyingo.
7 Ngundiro tero, oni gura sumoo inoro eyingo.
Gedo ngu gumi ndadiro inowa? Etoni, ngu

oningga ngundo eyingo. Nondo ngu Rayis si 100
(onibi eraya 25 Kilo Bek Rayis) inowano. Etoni,
ko sobosobogakundo eyingo. Ge gowegemo
wetidodo nguro, ge sodedo bibiteya 80 Bek
(onibiga kande eraya gidemboro eraya 25 Kilo
Bek) nangge nakango.
8 Ngundiro tero, ngu ko sobosobo oningga ngu,
ene ingondudunimonggo nowoondokara tero, ko
teweroyi oni nguro ko simburi urungga, ngundo
enengo ko sobosobo oningga nguro murini biy-
omi ngu kenoro yokowero ingoyingo. Ene
ko ingondududodo oni. Ngu hamoo oorengo,
nga naruno nguya oni ingonduduyedodomu
ngundiro urungga oorootenggo. Oni simoo bare
Anutno nowoondoye hamoo teyingo murimo oo-
rootenggoku ngu, ene godange teweroyi nguno
ingoyingo metemi nguya kini.
9 Yisasdo eyingo. No yeno hamoo eteno. Oni
Anutno newende hamoo teyingo, ene nguya
enengo beye ngu gome sobowooya simoo bare
gidega hoorooweya doboo yeyi. Kootuyisina ngu
oningga ngu oo tewero wenonootoni, asa, ngu
naruno dobookuringombo hooroowewanggo.
Kootuyisina ngu oningga ngu oorero Anutya sugi
sugi oruwa.
10 Ene oni gura oo bidodogano newendemo
hamoomonggo gome sobowoowaku ngu,
ene oo urungga nguya ngundiro newende
hamoomonggo sobowoowa. Oni ene ko
bodagano ko gome ma tewaku ngu, ene ko
urunggano nguya ngundiro ko gome ma
sobowooro tewa.
11 Ene yengo beye kandeyemo oorooteku

ngu, gome ma sobowooro ngu, asa, Anutdo
hamoo engge gome ngu ye yunootoni, ngu gome
sobowoowanggo? Hamoo oorengo kini.
12 Ye oni guraro oo ngu gome ma sobowooro
ngu, onendo yengo oorengo oo ngu yunowa?
Kini, oni gurado oo gura ma inowa.
13 Ko oni gurado oni ururu erayagomo ko tero
ma oororo omburo tewa. Ngu ko oningga ngundo
ngu oni ururu erayagaku, gurano newende in-
oro, nguro nangge ko tewero ingoro, guragakuya
newende biyomi ingoro, nguro koni ma tewa.
Ene guraro konimo ngu sureyo kiniyetoni, ko
guraro konimo ngu, ene ko gome tero yobasiyoro
ko teyinowa. Ngundiro nangge, ye Anutro ko
oni tero, nowoondoye bidodo beye yoweroyimo
nguno nangge ma yewero. Ye nowoondoye ko
eraya teweroyi, ngu ereremo kini. Eyingo.

Anutro Mamana Mande Nguro Eyingo

14 Yisas mande soweyoro gura yunoro eyingo.
Parisi oni ngu, ene beyedoro gome ingoro, nguro
hahangetenggo. Nguro ngu, Yisasdo mande nga
bidodo etoni, ingoro, nguro ene yomooyinoro
mande eyingo.
15 Ene Yisasdo yeyoro ero eyingo. Ye muriye
gome nenengo ngu simoo bare yengo nowoon-
doye ingoote. Onindo oo bingami okootenggoku
ngu, Anut doongeyimo ngu oo ngu buwoo biyomi
googoosedodo.
16 Mamanaro mande nguya Anutro ingondudu
eyingo oniro mandeye oode oode omburo,
Sonoyeroyingo Yon nguro naruno. Ene Yonro
narunonggo omburo, wenga ataga nga, ngu

Anutro mande gome mesarango ngu Anutro yoyo pawanonggo tunootero, ende bidodomo oorowute. Oni simoo bare bidodo ngu yoyo pawangga ngu newendemo uwero yanggango oorengo yetenggo.

17 Kootuyisina, sambo ende mera nga nguya oororo kinitetoni, ene mamana mande ngaro gumi bodaga ngu hamoo oorengo ma kinitewa. Eyingo.

Yisasdo Erambarisa Toongooweroyi, Nguro Muri Eyingo
(Matiyu 5:31-22; 19:9; Mak 10:11-12)

18 Oni simoo bidodo enengo bare sumooye yoyokoro bare songo yoyoro, nguno ene erambarisa oruweroyi ngu yomburiyootenggo. Kuri kameyimbo ene yokowoku ngu, ene erambarisa oruweroyi mamana mandega ngu yomburiyowo. Simoondo bare gura yooteku ngu, asa, Anut doongeyimo, ngundo bare erayaga ngu yomburiyeroote. Eyingo.

Angoyi Oni Lasaras Ko Beye Sitowinidodo Oni Urungga Nguya Nguro Mande

19 Yisasdo mande gura eyingo. Kurimi beye sitowinidodo oni gura oruwo. Ene suwooyi sano towi nengguro gome gomemu nangge tero, kumba dagoyi gome ngu yemuro ootooro, ngunonggo ene suwooyi sano oowari gome ninggurimu nangge nero oni oni tero, oororo omburo teroruwo.

20-21 Ngu sitowinidodo oni urungga nguro yamuko dabemimo nguno, oni angoyi gura

oruwo. Ngu oowooyi Lasaras, ngu mambubo goweyi kondibo yeni kini teyingomu, ngu sitowinidodo oningga nguro yamuko dabemimo bibitero, oowariro ngguyinggayi tero oruwo. Ngu sitowinidodo oningga ngundo oowari neya sosorango yeni merako soretoningga newe, ero Lasaras hahangero, ingondudu urungga tero oruwo. Ene yamuko dabemimo nguno bibitero, oodoni, sebo mayero, enengo mambuniku meyaboro oruwonggo.

22 Kootuyisina, angoyi oninggaku kumooyingo. Anutro Engel onindo omburo, Lasaras gaboyi okooro yoro oorero, Ebaraham begowoomo yetoyi, bibitero oruwo. Kootuyisina, ngu sitowinidodo oninggaku nguya kumootoni merengooyingo.

23 Ngu sitowinidodo oninggaku gaboyi oorero, ende biyomi de nombo buni ma kumooweroyingga, nguno uyingo. Uro, nguno ogingo urungga oorengo ingoro oode, ngunonggo doongetero, Ebaraham oriroko anduno kenootoni, Lasaras begowoomo bibitero oodori yeyoyingo.

24 Ngundiro yeyoro, meno ero eyingo. Awa, Ebaraham, ge noro nowoondoyi teya, Lasaras sureyootooga, kandedibiyibo sono bodaga sanggaweya ombuya, mebunemo yetoningga bodaga gingo yeni. Ndadiro nguro, no de nombono moondene kookingo oorengo yetoni, nguro hahangero ogingo urungga ingooteno. Eyingo.

25 Ngundiro etoni, ene Ebarahamndo gumi eyingo. Nangone, ge ingondudu te! Ge kuri merako keta ootooro nguno, oo gome gomemu bidodo kuri yomukowoku, nguno ge Lasaras ma

hoorooweyingo. Ngundiro tetoyi, Lasarasdo ngu, ene oo biyomi nangge yoro oruwoku, nguro ene ataga nga endemo ngano ngu, ene newende imaketoni ooroote. Ene ge ngu ogingo urungga ingooteku ngu!

26 Oo gura nguya ingo! Noore ko ye kewoorononanimo Anutdo kembe urungga ngundo siribo yeyingo. Ngundiro nguro, oni ngarokonggo yeroko oorowuweroyi nguya hamoo oorengo kini. Ko yeroko ngunonggo nooreroko ngano mayeweroyi nguya hamoo oorengo kini.

27-28 Ngu sitowinidodo oningga, ngundo ngguyinggayi tero eyingo. Ngundiroga ngu, Awa, ge Lasaras sureyootooga, nenengo awanemboro yano uya, noro konebane kandegura oorootenggoku ngu, ene nguno mande yanggango oorengo eya sodeye sobiyootoningga, ene mande ngu gome ingoro, ene nguya nga ende biyomi oorengonggano ngano ma ombuwanggo.

29 Ngundiro etoni, ene Ebarahamndo nguro mandeni gumi eyingo. Ene Mosesro mande ko Anutro ingondudu eyingo oni nguro mandeye nguya eneno ooroote. Ene komo ngu ingowanggo!

30 Ngundiro etoni, sitowinidodo oningga ngundo gumi eyingo. Kini, Awa Ebaraham, oni gura ene kumooyingomundo ko ootoogero mayetoni, ngu kenoro ene soriyokoro ngu, asa, ene nowoondoye yowoorengowanggo.

31 Etoni, Ebarahamndo mandeni gumi eyingo. Ngundiro kini. Ene Mosesro, ko Anutro ingondudu eyingo oni, nguro mandeye ma ingoro keyoro ngu, asa, oni kumooyingo ngu ko

ootoogero, ngundo mande etoyi, nguya ma ingoro, nguro nowoondoyemo nguya hamoo ma tewanggo. Eyingo.

17

Muri Biyomi, Ngundo Simoo Barero Nowoondoyemo Hamoo Teyingo Ngu Yomburiyoote
(Matiyu 18:6-7, 21-22: Mak 9:42)

1 Yisasdo enengo kirikiri onino eyingo. Oo guradiro guradiro tunootero, ngundo simoo bare yoyeni, weti mbumbuwano uwanggo. Oni ene oni gura yoro, weti mbumbuwa murimo nguno yewoku ngu, ngu oniyooge oorengo!
2 Oni gura muri biyomi tewoku ngu, nguro uriyi ene kondibo digi urungga yoro bungeyimo gosiyoro wendeyi newendemo oorongooyi utoni kumoowa. Nguro uriyi ngu, ngu urungga. Ene oni gura simooye nowoondoye yomburiyooteku ngu, asa, nguro uriyi ngu, ngu kowuri kondibo urungga oorengo. Yengomboro ingonda teyi!
3 Gengo konegegado weti mbumbuwaga tetoningga ngu, ge kenoya sanggiri teyinootooga, ene newende yowoorengootoningga ngu, ge komo enengo wetini ngu andangeyinoya wongooga utoningga kabeteyino.
4 Ene naru gurananggemo geno weti mbumbuwa tambu kandegura gidemboro eraya tero, ngu sanganimo nguno nangge tambu kandegura gidemboro eraya omburo, geno ngguyinggayi tero ewa. No nowoondone yowoorengoote, eya etoningga ngu, asa, ge komo weti

mbumbuwani andangeya wongooga utoningga kabeteyino. Eyingo.

Nowoondoyemo Hamoo Teweroyi Nguro Murini

5 Aposel onindo Oo Bidodo Simburi urungga, Yisas nguno ero eyingo. Ge komo nooreno nowoondonanimo hamoo nga yega yanggango yeni.

6 Etoyi, oo bidodo Simburi urungga ngundo eyingo. Ye nowoondoyemo hamoo teyingo bodaga oodoni ngu, asa, ngundo ye mete Anutro ko urungga tewanggo. Yo, hamoo oorengo, ye nowoondoye hamoo teyingo ngu bodaga ngu Masitet yuwooyi ngundiro ngu, asa, Anutdo ngu tetoni, urungga oorengo yewa. Anutdo yeno ngundiro tetoni ngu, ye mete ngu dega nguya ewanggo. Ge gengo damoningge ukeya toongeya uya wendeyi sono koongeyingo kewoorokono uya nguno dika ero etoyi ngu, asa, ene yengo manggoye keyoro ngundiro tewa. Eyingo.

Ko Oni Muriyemboro Mande

7 Yisasdo mande adingayi gura eyingo. Ye gurado enengo kirikiri oni gura ene kono mera doongooro, ngundi Sipsip boga ngu sobowooro oode ngunonggo mayetoni, ye sodedo ngandiro ma ewanggo. Sodedo ombuya bibiteya oowari neya ootoo.

8 Etoyi ngu, ene ngandiro ewa. Ge noro oowari kaya yomosiyoya, oo gidarega yomosiyootooga, oo dedoningga wendoya, no nunootooga, nero sono nguya nero yokootoowe, arisa, gebana kootu oo nero sono nguya newa. Eyingo.

9 Enengo kirikiri oningga, ngundo manggowo
keyoro oo bidodo temukootoni, sumange teyi-
noro esosootewa, bine? Kini, ngu enengo ko
nangge.
10 Ngundiro nguro, ye nguya, Anutdo etoni,
ye oo bidodo ewoku ngundiro temukoro ngu,
arisa, ye ngandiro ewanggo. Noore ko oni biy-
omi, noorengombo ko oo nangge teteto. Yo,
oni Anutno newende hamoo teyingo ngu Anutro
oo ewoku ngu temukootoni, nguro ngu merako
ngano onindo oni oni teyinowero, nguro ma
ingowero. Kini, enengo uriyi hamoo ngu sambo
endemo nguno ooroote. Eyingo.

Yisasdo Gori Mambudodo Oni Kande Eraya Yoyeni, Metemi Teyingo

11 Yisas Yerusalem oorowuwero Galili
Sameriya mera erayaga ngu kewoorokuri oorega
ngu keyoro oorowuyingo.
12-13 Ngu naruno, Yisas ene ende gurano
uro tunootetoni, oni gori mambudodo kande
erayagobo omburo, oore dabemimo songo
orirokoyi dikaro, Yisasno meno ero eyingo. Yisas,
oo etuyeroyingo oni, ge noorengo nowoondoyi
teyunoya yomosiyero! Eyingo.
14 Ngundiro etoyi, Yisasdo yowoorengoro
yeyoro eyingo. Ye ooroya, Anutno wooro yeyingo
onino nguno goweye etuyeroyi! Arisa, ngundiro
etoni ngu, oni gori mambudodo yowoorengoro
oorowuwootoyi, ooreko goweye moondeyemo
mambuku besero toongetoni, goweye mete
temukoyingo.

15 Ngundiro teyunootoni, ngu oni kande er-
ayagaku nguromu gura, ngu Sameriya oningga
enengo goweyi kenootoni, ko mete tetoni, nguro
ene yowoorengoro, Yisasno ko oororo, meno
manggaru tero, Anut bingami ero okooyingo.
16 Ene omukumundoongosinanggo Yisas
tanggeyimo bagootero wetoro, Yisasno
esosootero eyingo. Eso, no gowene mete tetoni
nguro ombutenoku nga! Eyingo.
17 Ngundiro etoni, Yisasdo ngu kenoro gumi
eyingo. Nondo ngu kande eraya bidodo metemi
tetenggoku, ero ingooteno. Kandegura gidem-
boro namoraya ngu ndano oorootenggo?
18 Ndadiro nguro, ngu oningga ngu, ene Yuda
oni kini, enesu nangge omburo, Anutdo oo
goweyimo tewoku, nguro ero okoowo. Yuda
oni kandegura gidemboro namoraya ngu ndano?
Eyingo.
19 Yisasdo ngu Sameriya oninggakuya eyingo.
Ge ootoogeya toonge! Gengo nowoondogemo
hamoo, ngundo goyeni gowege metemi tete.
Eyingo.

Anutdo Enengo Simoo Bare Sobowooweroyi, Narungga Ngu Ombuwa
(Matiyu 24:23-28; 37-41)

20-21 Naru gurano, Parisi onindo Yisas sumoo
inoro eyingo. Ndawu narunggano, Anutdo oo
bidodo Simburi tero oo sobowooweroyi narun-
ingga ngu ombuwa? Etoyi ngu, Yisasdo mandeye
gumi ero. Anutdo oo bidodo Simburi tero simoo
bare sobowooweroyi naruningga ngu ombutoni
ngu, oni simoo baredo ngu doongeyembo tunoo

ombutoni ma kenowanggo. Ene ngandiro ma ewanggo. Kenoyi nga oorooteku nga, ngundi, andusina oorooteku andu! Ingoyi! Anutdo oo bidodo Simburi tero oo sobowooweroyiga ngu ye nowoondoyemo oorooteku nga! Eyingo.

22 Yisasdo simoo bare oowooyinggano mande emukoro yokoro ngu, ene yowoorengoro enengo kirikiri onikuno ero eyingo. Kootuyisina naru wengamo ngu namoko tunootetoni ngu, kowuri gura gura omburo ye wiriyerowaku, ngu naruno ye nowoondoye hahangero Oni Nangoni ombutoningga kenowero ero etenggo. Ene yengo ingondudu ngu ma keyowa. Kini, ene enengo ingonduduni nangge keyowa.

23 Ngundiro ingootoni, oni songombo ewanggo. Kenoyi, Yisas oorooteku nga! Ngundi, ene kenoyi andusina oorooteku andu. Ngundiro etoyi ngu, ye nguro nowoondoyemo hamoo ma tero, ye oororo ngu ma keyowero.

24 Ye ingoyi, sambononggo yowari soruyi ngundo sambo bidodomo himi yero oorowuwa. Ngundiro nangge, Oni Nangoni nguro tunooteweroyi naruwo ngu sodedomangge ombuwa.

25 Koretero, ene komo kowuri urungga koorowooro ogingo ingoro oodoni, ngu naruno, oni simoo bare oorootenggoku, ngundo mandeni sureyo kini ero kootu inowanggo.

26 Nowaro naruno onindo muri biyomi teyingo, ngundiro nangge Oni Nangoni narunimo nguya ngundiro tewanggo.

27 Ngu naruno, ene oo simbo karo nero, sono nero, bare kameyoro oororo omburo tero,

oodoyi, ngu naruno, Nowa wanggo newendemo
utoni, sono tuwi urungga tunootero, ngundo oni
simoo bare bidodo yutoro yomburiyeroyingo.
28-29 Lotro naruno nguya ngundiro teyingo. Ene
oowari karo nero, nguro sonoyi nguya nero, ene
oo uriyoro yoro, ko uriromu oni gidareganonggo
beye yoro oowari koyi tero, miro, yawudada tero
ya yeroruwonggo. Ngundiro tero oodoyi, Lot
ngu Sodom ende yokoro toongeyingo. Ngundiro
toongetoni, sambononggo de sorudodo, ko digi
kookingo ndindingo biyomi oni kumooweroy-
imu sambo sono ngundiro omburo, ngundo
oni simoo bare bidodo yomburiyerootoni ku-
moomukoyingo.
30 Ngundiro nangge, Oniro Nangoni
tunooteweroyi naruwomo ngundiro tewa.
31 Ngu narungga nguno oni gura ene ya san-
ganimo awuno oorero, oode, ngunonggo enengo
oo sitowi ya newendemo oodoni ngu yowero ya
newendemo ma uwa. Ngundiro nangge, oni gura
kono toongero oode, ngunonggo ene ko endemo
mayero sitowi yoweroyimboro ma ingowa.
32 Ngundiro nangge, ye Lotro bareyimo nguno
ingoyi. (Ene Sodom endemo ko doongetetoni
nguro Anutdo kowuri inoro ureni kumooyingo.)
33 Ene oni gura enengo keta goweyiga nguro
gome sobowoowero nangge ingoro ngu, ene
oruweroyi ngu gome dowooro soorengoro oode
ngu, asa, kootuyisina naru wengamo, ngu ketan-
ingga ngu oonootewa. Ene oni gura enengo keta
oruweroyiga nguro ma ingondudu tero oruwero
kini. Ene Anutro koni nguno yetoni oruwaku
ngu, asa, ene enengo gaboyi sambo endemo keta

gome suwooyi sano oruwa.
34 Yo, no yeno eteno. Ngu suwoongga, nguno
Yisas enengo oni simoo bare ko ombuteku
naruno, oni eraya yaba gurano werewariku, ene
suwoo kewooroko oni gura Anutdo andangero
yoro, guranangge yokootoni oruwa.
35 Bare eraya oo manongoyingo kawero
yowoorengoro yeworiku, Anutdo gura yoro,
gura yokootoni oruwa.
36 Oni simoo eraya kono oruworiku, ene
Anutdo ngu simoo erayagaku gura yoro, gura
yokootoni kono oruwa.
37 Ngundiro etoni ngu, Yisas enengo
kirikiri onikundo ngu mandega ngu ingoro
sumoo eyingo. Urungga Oo Bidodo Simburi,
ngu ooga eteku ngu ndano tunootewa?
Eyingo. Ngundiro etoyi, Yisasdo mande
gumi eyingo. Oni kumooyingo bingongga
oorooteku musiyongga nguno, oni simoo bare
ingootenggoku, ngu karakambi bawooro mayero
yowuruwoowanggo. Eyingo.

18

Bare Wabugado Mande Wirikoyingo Onindo Hoorooweneroyi Ero Nguro Mande Adingayi

1 Yisasdo mande adingayi gura enengo kirikiri
oni eyingo. Ene naru bidodomo Anutno yem-
boongero oruweroyi ene sureye ma kini yewa.
2 Ene ngandiro eyingo. Ende gurano mande
wirikoweroyi oni gura oruwo. Ngu oningga
mande wirikoweroyiga ngu, ene Anutro ma

sosoreyingo, oni simoo barero nguya ma
nowoondoyi teyunoote.
3 Bare wabu gura ngu endemo nguno
oruwo. Ngu bare wabuga, ngundo ngu mande
wirikoweroyi oninggano nguno suwooyi sano
omburo, ngguyinggayi tero eroriyingo. Noro
mundi onindo yomburinerowero tetenggo. Ge
hoorooweneroya mandene yomosiyo. Eyingo.
4-5 Ngundiro tetoni, naru pirungga, ene ngu
bare wabuga ngu ma hooroowewero eyingo.
Kootuyisina, enengo ingondudunimo ingowo.
No Anutro ma sosoretenoku, nguro no simoo
barero ma ingoro yomburiyerooteno. Ene
nga bare wabuga ngando suwooyi sano enengo
mande mandeni yomosiyowero, no eririneroro
ooroote. Yokowanoku ngu, ene komo ngundiro
eririneroro oodoni, surene kini yewa. Ngundiro
nguro, no komo ene hooroowero mandeni ero
yomosiyowano. Ero eyingo.
6-7 Urungga Oo Simburi ngundo eyingo.
Eririterootoni, nguro nangge mande wirikoyingo
oni biyomingga, ngundo bare wabuga nguro
mandeningga ngu yomosiyoyingo. Asa, Anutdo
enengo oni simoo bare sooreyeroro rogo
tewoku, nguro mande mandeye yemboongeyega
suwooyi sano, naru rogono tetenggokungga,
ngu Anutdo nguro nowoondoyi urungga tero,
hoorooweyeroro mandeye yomosiyoyunoro
oruwa. Ene sodedo hoorooweyerowa.
8 No yeno eteno. Hamoo oorengo, ene
sodedo enengo simoo barero kowuriyemo
hoorooweyerowa. Ene kootuyisina, ngu
Oni Nangoni, ngu omburo, ngu naruno, ene

mera ngaro oni simoo bare yeyootoni, ene nowoondoyemo hamoo tero oorootenggo, bine, ngundi kini, bine? Eyingo.

Parisi Oni Ko Gabumanro Beye Yoro Yowuruwooyingo Oni Nguro Mande Adingayi

9 Oni gidaregado enengomboro ingoyingo ngu, ene hamoo oni nenengo oorengo ero ingoro, ene oni gidaregaya ngu, ene ngandiro ingoro etenggo. Oni biyomi, ero ingootenggo. Ngu oni nguro Yisasdo mande adingayi ero eyingo.

10 Naru gurano, oni eraya yambo ya oowooyi Tembel nguno, yemboongewero oorowuworiyo. Ngu oni erayaga ngu, gura Parisi, gura Gabumanro beye yoyingo oni.

11 Ngu Parisi oningga ngu dikaro, enengo newendemonggo, ngandiro yemboongeyingo. O Anut, no oni gidarega ngundiro kini, ngundo geno yemboongeteno. No yakaka ma tero ko mande godange ma eteno. No ooreko ooreko buribari se tero ma endeyooteno. No nga beye yoyingo oningga ngandiro nguya kini!

12 Kowooyingo gurananggemo tambu eraya no oowari roogo tero kundingiyi oorooteno. No oo bidodo yootenoku nguromu wesoowooro kande eraya nguromu guranangge ge gunooteno. Eyingo.

13 Ngundiro yemboongetoni, ene Gabumanro beye yoyingo oninggaku oriroko anduno dikaro, ngunonggo ene sambosina doongetewero oyimo yoro, nguro bagootero yemboongero eyingo. O Anut, no weti mbumbuwadodo oni! Ge gengo sumange ayibige ngu yoya wirinero! Eyingo.

14 Yisasdo mande soweyoro gura eyingo. Ngu
beye yoyingo oningga ngu, Anutno newende
hamoo yero, enengo oowooyi ma okooyingo.
Nguro no yeno eteno. Ngu beye yoyingo on-
ingga ngu, Anutdo nguya oni nenengo ero etoni,
ene ootoogero, enengo yano oorowuwo. Ngu
oni guraga ngu ene kini. Oni gura enengombo
bingami ero okootoni, oowooyi urungga teteku
ngu, Anutdo oowooyi dowooro woosoodoni om-
buro, kootu tewa. Oni enengo oowooyi bingami
ma eteku ngu, asa, Anutdo oowooyi bingamidodo
teyinowa. Eyingo.

Yisasdo Simooye Bobodi Kumana Yunoyingo (Matiyu 19:13-15; Mak 10:13-16)

15 Oni simoo baredo simooye bobodi yoy-
oro Yisas tanggeyimo mayetoyi nguro Yisasdo
kandeyi tabayemo yero, kumana yunoweroyim-
boro. Ene kirikiri onindo ngundiro yeyoro sang-
giri tero manggaruyeroyingo.
16 Ngundiro tetoyi, ene Yisasdo simooyeku
negoyerootoni, tanggeyimo ombutoyi eyingo.
Ye komo ingoyi! Yengo nowoondoye bidodo
Anutno yetoyi ngu, simooye bobodibo enengo
awanamoye nowoondoye yunootenggoku
ngundiro. Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani,
ngundo simoo bare enengo sobowooteku,
ngundiro oni nguromu.
17 No yeno hamoo oorengo eteno. Oni
ene Anutro newendemo hamoo oorengo
ngu ma oorooteku ngu, simooye bobodibo
awanamoyemboro nowoondoyemo hamoo
tetenggoku ngundiro ma tero ngu, asa, ngu

oningga ngu, ene Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani, ngundo oni simoo bare sobowooteku nguno ma uwa. Eyingo.

Sitowinidodo Oni Tabangonggado Omburo, Yisas Sumoo Inoyingo
(Matiyu 19:16-30; Mak 10:17-31)

18 Naru gurano, sitowinidodo oni tabango gurado omburo, Yisas sumoo inoro eyingo. Oo etuyeroyingo oni gome, no ndawu oo gura gomengga tero ngu, no keta suwooyi sano sugi sugi oruwano? Eyingo.
19 Ngundiro etoni, Yisasdo mande gumi ngandiro eyingo. Ge ndadiro nguro, noya oni gome, ero ete? Anut nangge, ene oni gome.
20 Ge mamana mande ngu, ge kuri kandangero ingoote. Ge buribari ooreko ooreko barese muringga ngu ma tewero, oni ma ureyi kumoowero, oo yakaka ma tewero, oni dobooge goweyi sanggawero mande kootuyisina ma ewero, awanangge tanggeyemo torige kabengo ootoo. Eyingo.
21 Etoni, ngu tabango oningga ngundo mande gumi eyingo. Ngu mamana mande ngu bidodo no kuri simooyemonggo keyoro yade omburo ataga nga. Eyingo.
22 Yisasdo ngu mande ngu ingoro eyingo. Ge oo guranangge ngu ge kuri ma teyingo. Ngu gengo oo ngu bidodo oni songomo uriyoya beye yo. Nguro beyeni ngu bayeteya, angoyi oni ngu yuno. Ge ngundiro tero ngu, asa, gengo oo gome sambo endemo oruwa. Ngundiya teya, ge ombuya, no keneroya endeyo. Eyingo.

23 Ngundiro etoni, ngu tabango oningga, ngu
mandega ngu ingoro, newende kowuri oorengo
ingoyingo. Ndadiro nguro, enengo sitowini
beyeni urungga nguro ingoro.
24 Yisasdo ngu oni tabangongga nguro newen-
demonggo ingooteku ngu, enengo beye sitowini
nguro biyomi ingowoku ngu, kenoro eyingo.
Oni sitowiye urunggadodo ngu, ene nowoondoye
bidodo Anutdo hoorooweyerootenggoku, nguno
uweroyi kowuri urungga. Oni beye sitowiye-
dodo ngu, ene nowoondoye bidodo enengo beye
sitowiye, ngundo hoorooweyerowa ero nowoon-
doye bidodo nguno yetenggo.
25 Nguro ngu, bo urungga ngu nggusi newen-
dekuri uweroyi ngu kowuri. Ene beye sitowidodo
oni ngu, newende bidodo beye sitowinimo yero
oorooteku ngu, ngu oningga ngu, ene Anut
Oo Bidodo Simburi Simbunani, ngundo simoo
bare sobowooro oorooteku, nguno uweroyi ngu
kowuri oorengo. Ero eyingo.
26 Ngundiro etoni, oni simoo baredo ngu man-
dega ngu ingoro eyingo. Ngundiroga ngu, onendo
ene mete suwooyi sano keta oruweroyiga ngu
yowa? Eyingo.
27 Yisasdo enengo ingonduduni ingoro, mande
gumi eyingo. Oo onindo ma teweroyi ngu,
Anutdo ngu oo ngu ene mete temukowa. Eyingo.
28 Ngundiro etoni, Pitando eyingo. Noore
noorengo ende oo sitowinani ngu bidodo yoko-
mukoro, noore mayero ge kenggeroro endey-
ooteto. Eyingo.
29-30 Ngundiro etoni, Yisasdo mande gumi
eyingo. Hamoo oorengo no yeno eteno! Oni

bidodo Anutro mandeni koyi teweroyi ngaro ingoro, nguro ene enengo ende, ya, bareyi, simoongo, konebeyi, eweyi, nemi, ngu yoyokoro mayetenggo. Ngu oo yokowonggoku, ngu Anutdo wendangero oo urungga oorengo ataga yunoro, ko kootuyisina naruno nguya yunootoni, ene nguno suwooyi sano keta oruweroyimu, ngu yowanggo. Eyingo.

Yisasdo Enengo Kumooro Ko Ootoogeweroyi Nguro Tambu Kabusayiga Eyingo
(Matiyu 20:17-19; Mak 10:32-34)

31 Yisasdo enengo kirikiri oni kande eraya kegidemboro eraya yoyoro, songo oororo ero eyingo. Ingoyi, noore Yerusalem oorewato. Anutro ingondudu eyingo onindo, Oni Nangoni, nguro mande ero nakangoyingo ngu bidodo engge yeni tunootewa.
32 Ene yoro oni sowe gidarega Yuda oni kini ngu kandeyemo yero yunootoyi, ngundo kootuyisina, mandeni biyomi ero utoro, yomooyinoro, mukendoro, gisaruboro utoro, ureyi kumoowa.
33 Ene naru kabusagomo, ene merenonggo ko ootoogewa. Eyingo.
34 Ngundiro etoni, enengo kirikiri onikundo ngu mandega nguro muri nowoondoyemo ma himi yetoni ingoyingo. Kirikiri onindo ngu mandega Yisasdo eteku, nguro ingondudu gome ma teyingo.

Yisasdo Oni Doongeyi Kiringongga Yomosiyoyingo
(Matiyu 20:29-34; Mak 10:46-52)

35 Yisasdo ene Yeriko ende namoko mayeyingo.
Oni doongeyi kiringongga oore dabemimo
ootooro, ngunonggo ene oni simoo bareno beye
ooro ngguyinggayi tero, kira ero oruwo.
36 Ngu oni doongeyi kiringongga, ngundo in-
goworomu ngu, oni simoo bare oowooyingga
oorengo mayetoyi, ngguye ingoro, nguro ene oni
sumoo yunoro eyingo. Ngu oni ngu ndawu ooga
tetenggo? Eyingo.
37 Ngundiro sumoo etoni oni songokundo, ngu
oni doongeyi kiringonggakuno eyingo. Nasaret
oni Yisasga ngundo mayete. Eyingo.
38 Nguro ngu, oni doongeyi kiringonggaku
ngundiro ingoro, ene meno ero eyingo. Yisas De-
witro osiyi, ge noro nowoondoyi tenuno! Eyingo.
39 Oni koretewonggokundo manggaruwooro
eyingo. Ge nenete! Etoyi, ene ngu ma ingoro
ingoro, ene meno urungga ero eyingo. Yisas De-
witro osiyi, ge noro nowoondoyi tenuno! Eyingo.
40-41 Ngundiro meno etoni, Yisas ingoro, om-
buro dikaro eyingo. Ngu oningga ngu yoya,
no tanggenemo ngano ombuyi! Etoni, oning-
gaku yoro Yisas tanggeyimo ombutoyi, Yisasdo
sumoo inoro eyingo. Nondo ndawu ooga teng-
gunowero ingoote? Ero sumoo etoni, ngu oni
doongeyi biyomingga, ngundo mandeni gumi
eyingo. Urungga Oo Bidodo Simburi Simbune, no
doongetero, mera oo kenowero ingooteno.
42 Etoni, Yisasdo eyingo. Doongeteya keno!
Gengo nowoondogemo hamoo teyingongga,
ngundo yomosinggerootoni, ge ko mete tete.
Eyingo.
43 Yisasdo ngundiro etoni ngu, oni doongeying-

gaku sodedomangge metemi tero doongeteyingo. Ene doongetero mera kenoro, Yisas keyoro endeyoro, ene Anutro bingami urungga oorengo ero okooyingo. Oni simoo bare ngundiro kenoro ngu, ene nguya Anut oowooyi bingami ero okooyingo.

19

Sakiyasro Mande

1 Yisas oororo, Yeriko ende newendemo uro, oorowuwero teyingo.
2 Yeriko nguno oni gura oruwoku, ngu oowooyi Sakiyas. Ene ngu Gabumanro beye yoyingo oningga nguro tabango, ene digi beye sitowinidodo.
3 Ene Yisas kenoro ingoweroyimboro Yisas ngu onendo ero, nguro kenowero hahangero oruwo. Ene oni simoo bare urunggado doobengootoyi, nguro ene ma kenoweroyi teyingo. Ene oni ootuwoo oorengo tondongo nguro ene Yisas kenoweroyi kini.
4 Sakiyas ingoyingo. Yisas ngu, ene ngu oorega ngu keyoro ombuwa, ero ingoyingo. Nguro ene koretero kendutero oororo, de oorero ngunonggo gome kenowero, ero teyingo.
5 Yisasdo ngu oorega, ngu keyoro yade omburo, Sakiyasdo oruwoku degaku damonimo omburo, randoro de sanganimo doongetero, kenoro eyingo. Sakiyas, ge sodedo merako ombu! Ataga no komo gengo yano geya oruwaro. Eyingo.

6 Sakiyas ngundiro ingoro, ene sodedomangge
somooruruwooro merako omburo, ene newen-
demonggo oni oni tero, nguro Yisas yoro, enengo
yano oorowuyingo.
7 Oni bidodo ngundiro kenoro, sanggiri tero
boguwooro eyingo. Yisas kenoyi! Ene weti
mbumbuwadodo oni Sakiyas, nguro yano uro,
nguya oorooteriku eke! Eyingo.
8 Sakiyas ene Yisas kenoro, enengo weti
mbumbuwa tewoku, nguro ingoro, newendemo
hamoo tetoni yowoorengoyingo. Nguro Sakiyas
ootoogero dikaro, Urungga Oo Bidodo Simburi
Yisasno eyingo. Oo Bidodo Simburi Urungga,
ge ingootooga, no nenengo oo bidodo kewooro
oorengo wesoowooro, gumi gura ngu angoyi oni
bayetero yunowano. Ene nondo oni gidare-
garo beye oo kingo ganayeroro yowonoku ngu,
nobana gumi ataga tambu namoraya namoraya
yunowano. Eyingo.
9 Yisasdo ngu ingoro, mandeni gumi eyingo.
Ataga Anutdo nga yano oni simoo bare nga
yoyoote. Ndadiro nguro, nga oningga nga, ngu
Ebarahamro osiyi gura.
10 No Oniro Nangoni, nondo oni oonootero
oorootenggoku ngu ereweyeroro ko yoyowero
ombuwono. Eyingo.

Ko Oni Kande Eraya Beye Yoyingo Ero Nguro Mande Adingayi

11 Yisas Yerusalem ende namoko mayetoni,
nguro oni simoo bare ngandiro ingoyingo. Ataga,
Yisas Yerusalem oorero utoni ngu, Anut enen-
gombo sobowooweroyi naruwo ataga tunootewa,

ero ingootenggo. Nguro oni simoo bare enengo
mande ingootoyi, Yisas mande adingayi gura
eyingo.
12 Ene ngandiro eyingo. Naru gurano, oni
urungga ene oriroko ende gurano toongewero,
nguno ene oowooyi urungga oo bidodo sobosobo
koreteyingo oowooyi ngu etoyi, ene ko mayewa.
13 Ngu oningga, ngundo enengo ko oni kande
eraya negoyerootoni ombutoyi, beye 20 Kina ko
oni guranangge nangge yunoro eyingo. Ye nga
beye ngando ko teya nguro gumi yoya soweyoya
yeyadoyiga, no ko yowoorengoro mayero yey-
owano. Eyingo.
14 Enengo ende gobooro onikundo oo sobosobo
tewero toongewoku, nguro ene ngu oningga ngu
yokoyingo. Ngundiro nguro, ene enengo oni
gidarega sureyerootoyi, keyoro, saro eyingo. Nga
oningga ngando oni urungga tero noorengo so-
bosobo koreteyingo oodoni, ngu ma ingowato.
Eyingo.
15 Ene ma ingoro, nguro ene oo bidodo so-
bosobo koreteyingo orini, ero rogo tewonggo.
Oni urunggado mande ngundiro ingoro, arisa,
yade yade enengo merako ko mayeyingo. Oni
nondo kuri beye yunowonomu, ngu negoye-
rootoyi, mayetoyi eyingo. Nondo kuri beye
yunowonoku ngu koyi tero, nguro gumi ndadiro
yowonggoku, ngu etoyiga, ingoowe eyingo.
16 Nga, koreteroga ngundo mayero eyingo.
Urungga, gedo kuri beye doobe eraya (20 Kina)
nunootoyi, ngundo ko teroodoowe, nguro gumi
yowonoku ngu, onibiga (200 Kina) tunootewo.
17 Ngundiro etoni, ngu oni urungga ngundo

ingoro, gumi eyingo. Ge ko oni gome! Ge ko gome yanggango tewo! Ge oo bodaga ngu gome sobowooro koyi tewo. Ngundiro nguro, no ge goyewe oni urungga tero, ende kande eraya nguro sobosobo oruwa. Eyingo.

18 Arisa, Ko oni erayayiga ngundo omburo eyingo. Urungga, kuri gengo beye doobe eraya (20 Kina) nunoyingoku, no ngundo ko tero, gumi yoro yeroodoowe, doobe kande eraga (100 Kina) tunootewo. Eyingo.

19 Ngundiro etoni, asa, oni urunggakundo gumi eyingo. Gome oorengo! No ge goyewe oni urungga tero, ende kandegura nguro sobosobo oruwa. Eyingo.

20-21 Asa, ko oni kootungga ngundo omburo eyingo. Urungga, ge kuri doobe eraya (20 Kina) nunoyingomu ngu nga. No nga yoro, oororo, torige towimbo doobemooro oongootoowe oo-rooteku nga! Ndadiro nguro, no ge geyootenoku ngu, ge oni sanggiri nguro, oni gurado oo yetoni ngu, gedo ngu ooga ngu yoote. Oowari oni gurado miteku ngu, gedo oo ngu sero engge yoote. Ngundiro nguro, no gengo sosorero nguro yetoowe ooroote. Eyingo.

22-23 Ngu oni urungga oo bidodo sobosoboga, ngundo sanggiri urungga tero eyingo. Ge ko oni biyomi oorengo! Gengo mandege, ngundo goyeni, ge mandedodo tete. Ge ingooteku ngu, no oni sanggiri oo oni songombo yetenggoku ngu no yooteno. Oni songombo oowari mitenggoku ngu, nondo ngu sero yooteno, ero ete? Ndawugaro ge noro beyega nga, oni beye yowooraringoweroyi oni yunootoyi, ngundo ko tetoyi, no omburo, ne-

nengo beye nga gumi yoro, nguro duwoo nguya
gura yoweroyi? Ero eyingo.
24 Ngu oni urungga ngundo oni tanggeyimo
dikayingokuya eyingo. Ye ngu beye doobe eraya
(20 Kina) ngu sobiyoya, oni beye onibiga (200
Kina) ngu inoyi! Eyingo.
25 Ngundiro etoni, ngu onikundo, oni urung-
gakuno eyingo. Urungga, nga oningga nga, ngu
ene onibiga (200 Kina) kuri yowo! Eyingo.
26 Oni ene ingondudu gidarega Anut Oo Bidodo
Simburi Simbunani, ngundo simoo bare enengo
sobowooteku, nguro muriye sowoongga watayi,
asa, Anutdo ngu enengo ingondudu ngu sowey-
oro urungga inowa. Asa, ene oni gura ngundiro
ingondudu bodaga ngu oodoni nguro ma koyi
tero ngu, asa Anutdo enengo ingoyingo bodagaga
ngu bidodo yoro yokowa.
27 Ene noro mundi oni, ngundo no enengo
sobosobo ma oruwero ewonggoku, ngu oni ngu
yoyoya, ngano ombuya, nenengo doongenemo
yureyiga kumooyi. Eyingo.

Yisas Yerusalem Endemo Bingami Ngguyidodo Oororo Uyingo
(Matiyu 21:1-11; Mak 11:1-11; Yon 12:12-19)

28 Yisasdo ngu mande ngu ero yokoro, ene
ootoogero koretero ene Yerusalem oorowuteng-
goku oorega ngu keyoro oorowuyingo.
29 Yisas yade yade oororo Betipas ko Betani
ende erayaga ngu namoko mera puri oowooyi
Olib, ngu damonimo mayero, ngunonggo enengo
kirikiri oni eraya sureyerootoni, koretero
oorowuworiyo.

30 Yisasdo kirikiri oni erayaga nguya ero
eyingo. Yari andu endegano anduno ooroya, uya
Hos gura oowooyi Donggi duriyo gura gosiyootoyi
oorooteku ngu, gurado kuri ngu sanganimo ma
bibiteyingongga ngu kenoya, yoya omburi.
31 Ngu Donggiga nguro kimbonayi wesiy-
ootoriga, oni gurado ewaku ngu, yari ndawu-
garo ngu wesiyoro yowero, eya etoningga ngu,
yari ngandiya eri. Urungga Oo Bidodo Simburi,
ngundo ko tewero ngundiya eya yoya omburi.
Eyingo.
32 Asa, kirikiri oni erayagaku mande ngundiro
ingoro oororo, oo bidodo Yisasdo ewoku,
ngundiro nangge kenoworiyo.
33 Kirikiri oni erayagaku, ene Donggi duriyo
kimbonayinggaku wesiyowootori, nguro sim-
bukuriyibo yeyoro, sumoo eyingo. Yari ndawu-
garo ngu Donggi nangoningga ngu wesiyooteri?
Eyingo.
34 Kirikiri oni erayagakundo gumi eworiyo.
Urungga Oo Bidodo Simburi, ngundo ko tewero
ewokuro eworiyo.
35 Arisa, kirikiri oni erayagaku Donggi nangoni
duriyogaku yoro Yisasno ombuworiyo. Ngundiro
tero, yoro omburo, enengo towikumba ngu
Donggi duriyogaku sanganimo yomiyingo.
Ngundiro yomitoyi, Yisasdo ngu sanganimo
bibiteyingo.
36 Yisasdo Donggi sanganimo bibitero oorowu-
toni, asa, simoo baredo enengo nengguro andan-
gero oorekanare yomitoyi, Donggi ngu sangani-
woore oorowuyingo.
37 Yisas yade omburo, Olib puriwoore ooregaku

yokoro uyingo. Ngundiro utoni, asa, Yisas enengo
kirikiri onikuya oni songo urungga nganoku
nguya, ene Yisasdo bibitero utoni, kenoro, ene
oo bidodo onindo ma teweroyimu ngu tetoni
kenoyingoku, nguro ingondudu tero, nguro ene
damoni yero, Anut bingami ero okooro, oni oni
teyingo.
38 Ngundiro tero, ene meno moguru tero
eyingo. Noore enengo bingami ero okoowato!
Anutdo kumana nga oni sobosobo koreteyin-
gongga nga inootoni, ene Oo Bidodo Simburi
Urungga, ngu oowooyimo ombuteku ngu! Oni
bidodo Sambo endemo oorootenggoku nguya,
ene komo Anut urungga awuno oorengo oo-
rooteku, nguro oni oni teya, bingamini duri-
darinidodo teyingo! Eyingo.
39 Yisasro kirikiri onindo ari moguru
tetoyi, Parisi onindo kewooroyemo ootooro,
ngunonggo ngundiro yeyoro Yisasno eyingo. Oo
etuyeroyingo oni, gengo kirikiri oni kenggemo
oni nga manggaruyeroya etooga, ari moguru nga
yokoyi! Eyingo.
40 Ngundiro etoyi, ene Yisasdo gumi ero eyingo.
No yeno hamoo eteno! Ene manggoye gosiyoro
nenetetoyi ngu, arisa, digi merako nga enen-
gombo ero moguruwoowanggo! Nondo nga oni
nga manggoye ma gosiyerowano. Ene komo Anut
oowooyi ero okoowanggo. Eyingo.

Yisasdo Yerusalem Endeboro Sendoyingo

41-42 Yisas ende namoko tunootero, ene
Yerusalem ende kenondadangero, oni simoo
barero sendoro eyingo. Ye Yerusalem oni simoo

bare gowugowurongo! Nondo ombuwonomu ngu, ye nowoondoye imakeyingo muri ngu, ye Anutya gobooro yeyi etoowe, ene ye nguro ma ingondudu tetenggo. Ene ye yokootoyi, nguro Anutdo oo doongeyemo oongooyunootoni, ye ma kenowonggo. Ene ataga ngu naruni kini teteku nga!

43 Ye ingoyi! Kootuyisina, naru gura tunootewaku nguno, yengo mundi oni ngu omburo, ebe urewero pawayeroro, mere sero woodoo yero, ende newendemo uro ye bidodo pawayeroro yutomukowanggo.

44 Ngundiro tero, ene ye yengo simoo namboye nguya yomburiyeroro yoyokowanggoku ngu, ngu nguya kowuri koorowooro oruwanggo. Ene yengo digi gura yokootoyi, digi dobooyi sanganimo ma oruwa. Ndadiro nguro, ye Anutdo naru ngano omburo yoyoro hoorooweyeroweroyi ngu ma ingowonggoku nguro. Eyingo.

Yisasdo Tembelno Oni Oo Uriyoro Beye Koyi Tetoyi Oweyeroro Tembel Yomosiyoyingo
(Matiyu 21:12-17; Mak 11:15-19; Yon 2:13-22)

45 Ngu naruno, Yisasdo yambo ya oowooyi Tembel ngu newendemo uro, simoo bare yeyondandangetoni, oo uriyoro yoro, oororo omburo tetoyi, ngu oweyerootoni, oorero sayingo.

46 Yisasdo ero eyingo. Anutro mandeno ngandiro nakangoyingo. Noro ya ngu yemboongeweroyi ya nangge oruwa! Eyingo. Ngundiromu, ene yendo ngu yeyi yakaka oniro kombiteyingo digi wondokoyi ngundiro tete. Eyingo.

47 Yisasdo naru bidodomo, Tembel yano mande
muri gomemu ero etuyeroro oruwo. Ene Anutno
wooro yeyingo oni nguro sobosobo mamana
mande etuyeroyingo oni, ko Yuda simoo barero
tabango oni, ngundo ureyi kumooweroyimboro
oore ereweyingo.
48 Ene oni simoo bare bidodo Yisasro man-
deni ingoweroyimboro yanggango yetoyi, nguro
ene teweroyi kini. Ngundiro nguro, tabango
oni ene Yisas ureyi kumooweroyi oore gura ma
kenoyingo.

20

Tabango Onindo Yisasro Koni Nguro Sumoo Inoyingo
(Matiyu 21:23-27; Mak 11:27-33)

1-2 Naru gurano, Yisas Tembelno muri gome
etuyeroro, mande mesarango ngu simoo bareno
wesiyoro ero oodoni, nguno Anutno wooro
yeyingo oni, nguro sobosobo, mamana mande
etuyeroyingo oni, ko Yuda simoo barero ta-
bango oni, ngundo Yisasno omburo eyingo. Ge
nooreno e. Ge ndawu sunggiga geno oodoni, ge
ngunonggo ngu kongga ngu tete? Onendo sunggi
ge gunowo? Eyingo.
3-4 Yisas enebana mandeye gumi eyingo. No
nguya no mande guraro ye sumoo yunowero, ye
nono eyi. Yondo sonoyeroyingongga ngu sambo
endeboromu, ngundi merako oniromu nangge,
bine? Eyingo.
5-6 Arisa, enengo nangge mande ero ingoro
eyingo. Sambo endeboromu ewatoku ngu,

enendo nooreya ewa. Ndadiro nguro, ye nowoondoyemo hamoo kini, ero ewa. Noore ngandiro ewatoku ngu, oo merako oni simoo barero ewatoku ngu, asa, simoo baredo sanggiri tero, digi yoro, ngundo noore yureyi kumoowato. Ene Yonro ngu nowoondoyemonggo ngandiro hamoo ingootenggoku ngu, Yon ngu Anutro ingondudu eyingo oni gura. Eyingo.

7 Ngundiro nguro, ene Yisasno mandeni gumi eyingo. Noore ma ingooteto. Ngu sono gimuyunoyingo mandega ngu Yondo, ndanonggo yoro mayewo. Eyingo.

8 Ngundiro etoyi, Yisasdo ngu oni tabango nguya gumi eyingo. Ngundiro nangge, no ndawu sunggigano ko tetenoku, ngu yeno ma ewano. Eyingo.

Oowari Ko Oni Sobosobo Biyomi Nguro Mande Adingayi

(Matiyu 21:33-46; Mak 12:1-12)

9 Asa, Yisasdo ootoogero, ene nga mande adingayingga nga simoo bareno eyingo. Naru gurano, oni gurado Wayin kongga tero miyingo. Ene ngu Wayin kongga ngu, ene oni gidaregado sobowooya beye koyi teyi ero eyingo. Ngundiro tero, ko simburi ngu (Anutdo) ene toongero, ende orirokono naru pirungga nguno oruwo.

10 Wayin engge yoweroyi naruwomo, ko simburigakundo ko oni gura sureyootoni, enengo Wayin kono ko oni ko tewootoyi nguno oorowuyingo. Ko nguro oo engge gura inootoyiga, yoya ombuni, ero sureyoyingo. Ene kono ko onikundo ngu oninggaku dowooro utoro

sureyootoyi, kingo kande enengo oni urunggaku tanggeyimo oorowuyingo.

11 Ngundiro tetoyi, ko simburigakundo ko oni gura sureyootoni oorowuyingo. Kono onikundo ngunggaku nguya dowooro utoro yokoro sureyootoyi, kingo kande enengo oni urunggakuno oorowuyingo.

12 Oni urunggakundo enengo ko oni tambu kabusayiga ngu soweyootoni oorowuyingo. Kono onikundo ngu ko oningga nguya utoro okooro kanggaroko oorongootoyi uyingo.

13 Ngundiro tetoyi ngu, ko simburi ngundo ingondudu tero eyingo. No ndadiro tewano? No nenengo nangone guranangge (Yisas) no nguro gome ingootenoku nga sureyootoowe oorowuwa. Ene nenengo nangone kenoro ene sosorero, enengo manggowo ingowanggo. Eyingo.

14 Ngundiro soweyootoni, omburo, ene oni kono ko tero oruwonggoku, ngundo doongetero, ko simburiboro nangoni kenootoyi ombutoni, enengo nangge mande ero eyingo. Ngu oningga ngundo ngu kootuyisina eweyimbo oo ngu bidodo enendo yomukowa. Ngundiro nguro, noore ataga ene ureye kumoowa. Ngundiro tero ngu, asa, nga kongga nga, ngu oode noorengo yowato.

15 Ngundiro ero, sobowootoyi ombutoni, dowooro okooro, kanggaroko oorongooyi utoni, owero uro nguno utoro, ureyi kumooyingo. Arisa, Wayin kongga ngu simburibo ngu oniku ndadiro teyunowa?

16 Wayin ko simburi, ngundo ngu ko oniku bidodo yureni kumoomukootoyi, ngu Wayin

kongga ngu oni songo gidarega yunowa. Ngundiro etoni, ngu oniku ngu mandega ngu ingoro gumi eyingo. Enengo ko sobosobo oni ngundo ngundiro muri ngu ma tewanggo. Eyingo.

17 Yisasdo yeyondandangero eyingo. Ngu mandega Anutro mandeno oorooteku, nguro muri ngu ndadiro? Nga Anutro mande nakangoyingo ngano oorooteku ngu hamoo bine, asa, mande adingayi nguno ko oni biyomi enengo nangoni ureyi kumooyingo ngu nguya hamoo.

Nga ya nomonimboro u nongginingga ko onindo andangero yokowonggo. Ngungga ngu ya nomonimboro u nonggini koreteyingo. Eyingo. (Sam 118:22)

18 Oni bidodo songo songo Krayis Yisas kootu inoro ngu, ene ngundiro tero, ene ya nomonimboro u nongginingga, ngu sanganimo sorero, ene biyomi yewa. Ko biyomi tetoni, nguro ngu Krayis ko uriyi gumi biyomi teyunowa. Ngundiro nangge, ya nomonimboro u nonggini koreteyingo, ngundo ngu oningga ngu sanganimo sorero utoro yomburiyootoni, sosorango oorengo yewa. Ero eyingo.

19 Mamana mande etuyeroyingo oni, ko Anutno wooro yeyingo oniro sobosoboku, ngundo ngu ingowonggoku, ngu mande adingayingga nguno ko oni oo biyomi tewonggoku ngu, Yisasdo ene yosanggawero ete. Ngundiro nguro, ngu narungga nguno nangge dowooro ureyi kumoowero terogo, ene oni simoo barero sosorero, nguro yokoyingo.

Ngu Onikundo Digi Beye Gabumanro Tabango Koreteyingo Inoweroyi Nguro Yisas Sumoo Inoyingo
(Matiyu 22:15-22; Mak 12:13-17)

20 Mamana mande etuyeroyingo oni, ko Anutro wooro yeyingo oniro sobosobo, ngundo Yisas ureyi kumoowero oore erewero, nguro ene oni gidarega sureyerootoyi, omburo Yisas kenondadangero sobowooyingo. Ngu oni ngu enengo muriye biyomi ngu oongooro, ene oni gome nenengo eya eyi, ero godange teyingo. Ene Yisasdo mande biyomingga etoningga, nguro dowooro, Gabuman mande wirikoyunoyingo onino yeweroyimboro ngundiro teyingo.
21 Ngu onikundo Yisas sumoo inoro eyingo. Oo etuyeroyingo oni, noore ingootetoku ngu, gengo mandege ngu gome nenengo oorengo. Ge Anutro mande gome nenengo nangge oni simoo bare bidodomo etuyeroote. Ge oni goweye nangge ma kenoro ingoote. Kini, ge oni nowoondoye wirikoyeroro kenoote. Nguno noore ingootetoku ngu, gedo Anutro mande hamoomu nangge nenengo etuyeroote.
22 Ge ndadiro ingoote? Noore Gabuman oni (Takis) beye inoweroyi ngu mete inowato, ngundi Anutno beye yewato, bine? Eyingo.
23-24 Ngundiro etoyi, ene Yisasdo enengo mande godange etenggoku, ngundiro ingoote. Nga oni ngando, ene no towootowoonerowero etenggo. Nondo guraro etoowe ngu, asa, enendo nosina mande sanggawero ewanggo. Ene ngundiro ingoro yokoro, enebana eyingo. Beye gura no etunerootoyiga kenoowe. Ngu Gabuman tabango

gabogaboyi, ko oowooyi nguno oorootekungga
ngu, oone oowooyi nakangootoyi ooroote? Etoni,
ngu enendo gumi eyingo. Ngu Gabumanromu.
Eyingo.
25 Etoyi, Yisasdo eyingo. Arisa, Gabumanro oo
ngu Gabuman inoyi. Anutro oo ngu, Anut inoyi.
Eyingo.
26 Ngundiro etoni, ene Yisas sodedo simoo
bare doongeyemo dowooweroyi nguya kini.
Ene bidodo Yisasro mandeni nguro ingondudu
urungga tero, ingoyingomu ngu nenengo, nguro
ene mandeni gumi gura ma eyingo.

Oni Kumooro Ko Ootoogeweroyi Nguro Yisas Sumoo Inoyingo

(Matiyu 22:23-33; Mak 12:18-27)

27 Sadusi oni ngundo oni kumooro ngu, ene ko
ma ootoogewa, ero nowoondoyemo hamoo in-
gootenggo. Naru gurano, Sadusi oni gidaregado
omburo Yisasno ngandiro eyingo.
28 Oo etuyeroyingo oni, Mosesndo mande gura
ngandiro nakangoyingo. Oni bare yoro oode, ene
simoongo kinimo kumootoni ngu, ene kootuy-
isina, koneyombo ngu barega ngu yoro, bareyi
tero oruwa. Oode, nangoni tero, banemboro
nangoni, ero ewa.
29 Arisa, oni simoonggoro gura ngu kandegura
gidemboro eraya oruwonggo. Koretero bayega,
ngundo bare yoro, simoongo kini oode kumoowo.
30 Arisa, erayayiga ngundo ngu barega ngu yoro
oode, ene nguya kumoowo.
31 Kootuyisina, ngu koneyari kabusayiga oode
ngu barega ngu yowo. Ngundiro nangge, ngu oni

simoonggoro kandegura gidemboroga ngu bare
guranangge ngu yoro simooye kini, kingo yoro,
oode kumoomukoyingo.
32 Kootuyisina, ngu barega nguya simoongo
kini kingo kumooyingo.
33 Arisa, oni kumoononggo ko ootoogeyingo
naruno ngu, barega ngu kameyi oorengo ngu
oone? Kuri ngu oni simoonggoroga ngu bareye
guranangge nguro. Ero eyingo.
34 Ngundiro etoyi, Yisasdo mande gumi eyingo.
Nga naruno ngano, ngu oni bare yoro, kameyi
bareyi teweroyi murini ngu tetenggo.
35 Ene oni bidodo Anutno nowoondoye hamoo
teyingongga ngu, naru wengamo, ene ko keta
ootoogero sambo endemo oruwanggo. Ngu
naruno ngu, ene ko ma ebe yoyootero erambarisa
ma tewari.
36 Kini, naru gurano, ko ma kumoowanggo.
Nguno, ene Anutro Engel oni ngundiro
tero oruwanggo. Ene Anutro simoongo
tero oruwanggo. Ngundiro nguro,
Anutdo merenonggo yokutuyerootoni ko
ootoogewanggo.
37 Mosesndo nguya oni kumoononggo ko yoku-
tuyerowa, ero etuyeroyingo. Kurimi, Anutdo de
bodagano de soru tunootero ngunonggo Mosesno
ngandiro eyingo. Ataga nga naruno ngano, no
ngu gengo osi osingge Ebaraham, Ayisak, ko
Yekob ngu Simbuye Anut, ero eyingo. Anutdo
Mosesya mande eyingo. Osi osingge kuri ku-
mooyingomu, enengo gaboye ngu ataga sambono
keta oorootenggo.
38 Anutga ngu oni kumooyingo nguro Anut kini.

Kini, oni simoo bare Anutro nowoondoyemo hamoo tero kumoowanggoku ngu, nguro gaboye keta sugi sugi Yisasya oruwanggo. Anut doongeyimo ngu oni nowoondoyemo hamoo teyingomu, ngu ataga keta oorootenggoku, ko kuri kumooyingomu nguro gaboye keta oorootenggoku nguro Anut nguya. Eyingo.

39 Yisasdo ngundiro etoni, asa, mamana mandero oni gidaregado mandeni gumi eyingo. Oo etuyeroyingo oni, ge hamoo nenengo mande enggemo ero ete. Eyingo.

40 Nguro ene sosorero, Yisas ko ma sumoo inoyingo.

Yisasdo Parisi Oni Krayis Oowooyingga Nguro Sumoo Yunoyingo
(Matiyu 22:41-46; Mak 12:35-37)

41 Yisasdo eyingo. Onindo noya ngandiro etenggo? Krayis ngu Dewitro osiyi nangge, ero etenggo?

42-43 Ene ngundiro ero nguro Anutro yambo bukno ngu Dewitdo enengombo Krayisya eyingo.

Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani, ngundo noro Simbune urungga ngandiro eyingo. Ge kandene koondosina bibite. Kootuyisina, gengo mundi oni yoyewe gengo kengge damonimo wata yenggunowano. Eyingo. (Sam 110:1)

44 Dewit enengombo ngu ewo. Oo Bidodo Simburi Simbunani Urungga. Eyingo. Ndadiro nguro, enengo osiyi tewa? Eyingo. Dewitdo ngu ko uriyoro yoyoweroyi oni tunooteweroyiga, Krayis, nguro ero eyingo.

Mamana Mande Etuyeroyingo Oni Nguro Muriye
(Matiyu 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

45 Ngu naruno, oni simoo bare bidodo oode,
Yisasro mandeni ingootoyi, Yisasdo enengo
kirikiri onino, ero eyingo.
46 Ye mamana mande etuyeroyingo oni
nguro ingonda teyi! Ene towikumba piru piru
yemuro endeyowero gome ingootenggo. Ene
yowuru musiyomo simoo baredo bingamiye
ero okooweroyi, nguro gome ingootenggo. Ene
yambo yano oni doongeyemo, amuno koretero
bibitewero gome ingootenggo. Ene oo simbo
urungga kayingo naruno, yaba koreteyingo
nguno bibitewero nguya gome ingootenggo.
47 Oni doongeyemo ngu oni nenengo gome,
ene nowoondoyemo ngu Anutro ma ingootenggo.
Nguro, ene bare wabu ngu ganaganayeroro
yemboongeyingo piru piru tetoyi, Anutdo bare
wabu ngu hoorooweyeroni, ero tetenggo. Ene
torige kombi tero, nguno bare wabu nguro
ya, oo sitowi bidodo ganaganayeroro, gasiyoro
yoyunootenggo. Ero eyingo.

21

Bare Wabu Angoyinggado Enengo Beyeku Bidodo Anutro Koro Yeyingo
(Mak 12:41-44)

1 Yisas doongetero yeyootoni, oni beye
sitowiyedodoku Anutro yambo yano (Tembel)
Pawusno beye urungga kingo duwoo yetoyi
yeyoyingo.

2 Ene bare wabu angoyingga nguya kenoyingo.
Ngundo enengo beye bobodi erayagaku ene eraya
eraya yoro, oororo Pawusno yeyingo.
3 Nguro Yisasdo kenoro ingoro eyingo. Hamoo
oorengo no yeno eteno! Nga bare wabuga,
ngando oni pawusno beye urungga yetenggoku,
ngu dagayeroro, enendo urungga oorengo yete.
4 Ndadiro nguro, oni nga bidodo ene beye
urungga enengo yano ooroote. Ene ngunonggo
gidarega andangero, yoro omburo, Anutro koni
nguro yetenggo. Ene nga bare wabuga nga, ngu
ene hamoo ooni kinimu. Ngundo enengo beyeku
ngu bidodo yoro omburo yete. Ene oowari uriy-
oro neweroyi gura kini. Eyingo.

Yisasdo Oo Kowuri Urungga Oorengo Kootuy-isina Tunootewa, Ero Eyingo
(Matiyu 24:1-14; Mak 13:1-13)

5-6 Yisasro kirikiri oni gidaregado yambo ya
oowooyi Tembel nguro mande eyingo. Nga Tem-
belga nga, ngu onindo kuri digi oo gome wadori
yero oo ngu kingo sumangeno Anutno yetoyi,
ngundo ngu Tembel ya irosarani teyino. Etoyi,
Yisasdo ingoro gumi eyingo. Ngu oo ngu ataga
kenootenggoku ngu, naru gura tunootetoni, digi
gura yokootoyi, digi gura sanganimo ma oruwa.
Onindo ngu bidodo usosowooro, dorowooyi mer-
ako uwanggo. Eyingo.
7 Ene Yisas sumoo inoro eyingo. Oo
etuyeroyingo oni, ngu ooga ngu ndadiboro
tunootewa? Nguro naruwo namoko tetoni, noore
ndawu sunggiga kenoro, noore nguno ingowato.
Narunggaku namoko tete, ero ingowato? Eyingo.

8 Ngundiro etoyi, Yisasdo mande gumi eyingo.
Ye komo ingonda teya oodoyi, oni songombo
ye ma ganayerowanggo. Kootuyisina, no
oowoonemo, oni oowooyingga oorengo mayero,
ye ganayeroro ewanggo. No nga Anutdo noore
yoyowero sunggi yeyingo oningga nga nangge,
Krayis gura kini. Ngu hamoo! Naru namoko tete,
ero ewanggo. Ye ngundiro ingoro ngu, ye oororo,
ngu ma keyoro oorowuwero.
9 Kootuyisina, me ebe urungga teweroyi mande
binga ye ingowanggo. Oni rongge ebe nguya tero,
nowoondoye songo songo yero, buribari oodoyi,
ye ngu ingowanggo. Ye nguro ma sosorewero.
Oo ngundiro ngu bidodo koretero ombumukoro
yokowa. Naru wenga, ngu narunggano, nguno
sodedo ma tunootewa. Eyingo.
10 Asa, ngu naruno, Yisasdo ngu mande ngu
soweyoro eyingo. Oni sowe gurado ootoogero,
oni sowe gidaregaya ebe rongge sambi tero, ebe
urewanggo. Merako ngaro sobosobo oni guraro
keyimo onindo ootoogero, sobosobo guraro key-
imo oniya ebe kendukendu tero, ebe urewanggo.
11 Imimi ururumu nangge mera nga dowooro
yokutuwoowa. Mera ngano, oowariro ku-
mooyingo urungga oorengo tunootewa. Sayi ko
oo biyomi ururu mera gurano gurano nguya
tunootewa. Sambono oo sosoreweroyi sunggi gu-
radiro guradiro nguya tunootetoni kenowanggo.
12 Ene oo ngu ma tunooteyingomo nguno
ye noro nowoondoyemo hamoo tetenggoku
nguro, onindo ye yodowooro, ye kowuri gura
gura yunowanggo. Ene ye yoyoro, yowuru
yano mande wirikoyingo onino yoyewanggo.

Wirikoweroyi musiyomo, yoyoro, ya biyomimo yoyewanggo. Mera ngaro oo sobosobo onino ko Gabuman onino nguya yoyoro oorowutoyi, ngundo yengo mandeye nguya wirikoyunowanggo. Ngu oo ngu bidodo no oowoonemboro ye teyunowanggo.

13 Ngundiro teyunootenggoku oni nguno, ngu ye Anutro mande keta mesarango ngu eweroyimboro ooreyi yetenggo.

14 Mande nga nowoondoyemo nakangootoyiga nguno orini. Yeno ngundiro muri ngu ombuwero tetoningga ngu, ye nowoondoye buribari ma ingondudu tero ewero, noore ndadiro ewato, ero ma ingowero.

15 Ndawugaro nguro, no nenengombo manggoye yewe tango yetoni, mandeye ingonduduye nguya yewe himi yetoni, ingondudu gomemu ye yunowano. Yengo mundi oni, ngundo yengo mandeye ngu ma utoro, oorongooro yokowanggo.

16 Ngundiro nangge, ene noro nowoondoyemo hamoo tetenggoku ngu, kootuyisina, yengo awanamoye, konebaye, yengo sowisawiye, dobookuriye, ngu bidodobo ye yoyoro, mundi onino yoyetoyi, onindo ye gidarega yureyi kumoowanggo.

17 Oni gura gurado yeya nowoondoye biyomi oorengo yewanggo. Ndadiro nguro, no oowoone ngu yeno oorooteku nguro.

18 Ene yengo tabayemo uye guranangge nguya ma oonootewa.

19 Ye yanggango ootooro ngu, yengo keta suwooyi sano sugi sugi oruweroyiga ngu yowanggo.

Eyingo.

Yisasdo Yerusalem Kootuyisina Biyomi Yeweroyi, Nguro Eyingo
(Matiyu 24:15-21; Mak 13:14-19)

20 Yisasdo mande gura eyingo. Ye Yerusalem kenootoyi, me oni mayero, ngundo pawangoro wooriringootoyiga ngu, ye nguno ingoyi. Yerusalem ende yomburiyoweroyi naruwo namoko tete, eya ingoyi.
21 Asa, ngu narungga nguno, oni Yudiyano oorootenggoku ngu, ene sodedo saya, mera pupurimo kombiteyi. Oni Yerusalem endemo oorootenggoku ngu, ene mera songomo sayi. Oni Yerusalem dabemimo diguno oorootenggoku ngu, ende newendemo ma uwero.
22 Ngu narungga ngu, Anutdo weti mbumbuwa gumi yunoweroyi naruwo. Ngundiro nguro, mande bidodo Anutro mandeno oorooteku ngu, engge yeni tunootewa.
23 Ngu narungga nguno, bare kawuyedodo, ko bare simooye owita nono netenggoku, ngu naruno, oni oniyooge! Kowuri urungga oorengo nga meranggano ngano tunootewa. Anutro sang-girini nga oni simoo bareno ngano omburo kutu-wooyunowa.
24 Me onindo dugebo yootoongoowanggo. Me onindo gidarega yoyoro, enengo merako saro, ya biyomimo yoyetoyi, nguno oruwanggo. Oni sowe gidaregado Yerusalem ende yanggango sugi sugi soboyeroro, yomburiyeroro oodoyi, oororo, Anutdo me ebe yeni, kinitewerоyi naruno yokowa. Eyingo.

Kootuyisina Anutro Nangoni Oni Kirarongo Ngu Ombuwa
(Matiyu 24:29-31; Mak 13:24-27)

25 Yisasdo mande gura eyingo. Kootuyisina, sambono ogisano, kombono, tootuno nguya sunggi guradiro guradiro tunootetoni kenowanggo. Merako oni simoo bare nowoondoye buribari ingoro, hahangero ingowatu oorengo tewanggo. Ndadiro nguro, wendeyi nguya tambu urungga urungga dokero, tuwi tero ngguyi urungga oorengo utoni ingoro, nguro sosorewanggo.
26 Oo kowuri urungga ngundiro merako ngano ombuwero tetoni, nguro oni simoo bare sosoreyingo urungga oorengo tero, nguro ingondudu tewanggo. Nowoondoyemonggo ngundiro sosoreyingo urungga tero, sambono tootu oo ngu kenootoyi, piparero, mbooromboorо tetoyi, ngu kenoro, doongeye toongootoni, gaboye kumoowanggo.
27 Ngundiro oo ngu tunootetoni ngu, asa, Oni Nangoni ngu goobooreno ombutoni kenowanggo. Ngundiro ombutoni ngu, enengo yanggangoni, bingamini ko duridarini ngu bidodo kenowanggo.
28 Kootuyisina, oo ngu tunootewero tetoningga ngu, ye ootoogeya, dikaya, sambosina randoya doongeteyi, Anutdo ye ko yoyoweroyi narung-gaku tunooteteku ngu! Ero eyingo.

Kopi Dega, Ngundo Ngu Narungga Ngu Ro-gowoote
(Matiyu 24:32-35; Mak 13:28-31)

29 Yisasdo mande adingayi gura ero eyingo. Ye
Kopi dega ngu kenoya, ko de gidarega nguya
yeyoyi.
30 Ye kenootoyi, nungo yero, bubudingo
yetoni, ye ngu kenoro ingootenggo. Ataga
Kopi enggeweroyi naruwo tunootewero tete,
ero ingootenggo.
31 Ngundiro nangge, ye nga oo kowuri etenoku
nga, tunootetoningga ngu, ye nguno ingoyi!
Anutdo oo bidodo sobowooweroyi narunggaku,
ngu kuri namoko tete, eya ingoyi.
32 Ero Yisasdo mande soweyoro eyingo.
Hamoo oorengo no yeno eteno! Ataga nga
naruno, ye Yuda sowengga ngaro simoo bare
nga ma kumoomukoyingomo, nga oo nga bidodo
tunootewa.
33 Sambo, mera nga, ngu oororo kinitetoni, ene
noro mandene nga, ngu sugi sugi oruwa. Eyingo.

Kirikiri Oni Ene Komo Doongedoongoodoongo Teya Oriyi

34-35 Ngu naruno, Yisasdo ngandiro eyingo.
Ene yengomboro ingonda teyi! Kinitetoni ngu,
ye sono kowoo nero (biya), ye suwooyi sano
wenonoro oruwanggoku, ye goweyeboro oo gura
guraro ingonduduyemonggo nguro hahangero
oode ngu, muri ngundiro ye wiriyerowaku,
ngundiro tero oodoyi ngu, asa, ngu narungga
ngu sodedomangge tunooteweroyi, ngu sebabo
sodedo nusako urooteku ngundiro oorengo
tunootewa. Ngu narungga ngu mera bidodomo
oni oorootenggoku, nguno kowuri ngu bidodomo
tunootewa.

36 Suwooyi sano, ye komo sobowooya,
doongedoongoodoongo teya, ye komo Anutno
yanggango oruweroyi, nguro yemboongeya
oriyi! Ndawugaro nguro, oo kowuri kootu
tunooteweroyi, nguro Anutdo ye yanggango
yunootoni ngunonggo yanggango dikaya
ngunonggo nowoondoye hamoo teyingongga
ngu ma yokowero. Kootuyisina, ye Anut Oniro
Nangoni ngu doongeyimo dikawanggo. Eyingo.
37 Naru bidodomo, Yisasdo Tembel ya newen-
demo simoo bare Anutro mande etuyeroro
oruwo. Ene suwoono ngu, Yisas oororo, Olib,
mera puringgano nguno wetoro oruwo.
38 Oni simoo bare bidodo suwoononggo
oorengo ootoogero, Yisasro mandeni
ingoweroyimboro, Tembel yano ngu newendemo
uroriyingo.

22

Yudasdo Tabango Onino, Yisas Yootunoro Yunowero Torige Eyingo

(Matiyu 26:1-5, 14-16: Mak 14:1-2, 10-11; Yon 11:45-53)

1 Oo manongoyingo koongeweroyi ooga
oowooyi Yis kini kingo kayingo ngu oowooyi
Pasowa naruwo, nguro simbo kayingo
kundingiyi tunootewero teyingo.
2 Anutno wooro yeyingo oni kundingiyi nguro
sobosobo, ko mamana mandero etuyeroyingo
oni, ngundo Yisas ureyi kumoowero ereweyingo.
Ene ngundo oni simoo bare sosorero nguro ene
ereremo kini.

3 Setando Yudas Iskariyoot newendemo
uyingo. Yudas Yisasro kirikiri oni kegidemboro
erayaga nguromu gura.
4 Ngu Yudasga, ngundo oororo, Anutno wooro
yeyingo oni kundingiyi, nguro sobosobo, ko
Tembelno kumba ootuwoo oniro tabango nguya
mande ero, oore erewero kenoro, ngunonggo
Yisas ngu oni tabango ngu kandeyemo windogayi
damoni tero yunowa.
5 Damoni tero yunowero, ene etoni, nguro
tabango oni ene oni oni tero, nowoondoye gu-
ranangge yero, ene Yudas beye inowero eyingo.
6 Ngundiro tetoyi, Yudasdo ngu mete ero in-
goro, asa, ene oore ndadirogano Yisas yoro,
torige ngu oni tabango ngu kandeyemo yewero,
oore ereweyingo. Naru gura oni simoo bare
oowooyingga kini, ngu naruno ngu, yootunowero
sobowooro oruwo.

Yisasro Kirikiri Oni Eraya Pasowa Neweroyimboro Yomosiyoyingo
(Matiyu 26:17-25; Mak 14:12-21; Yon 13:21-30)

7 Oo manongoyingo koongeweroyi oo kini
kingo kayingo naruwo kundingiyi, Pasowa, ngu
tunooteyingo. Ngu narunggano nguno, ene Sip-
sip nangoni wooro yeweroyimboro ureyingo.
8 Ngu naruno, Yisasdo Pita, Yon, eraga
sureyeroro eyingo. Yari ooroya, noorengo
Pasowa yomosiyootoriga, noore nguya oo
newato. Eyingo.
9 Ngundiro etoni, Pita, Yon eragado, Yisasno
gumi eworiyo. Noore ndano oo ngu yomosiy-
owaro? Eyingo.

10 Etoni, Yisasdo erayagakuya gumi eyingo.
Ingori! Yari endemo oororo, ya oni gura kumbe
urunggano sono moondoya koorowooya ombu-
toningga ngu, yari ngu keyoya ooroya, enedodo
ya newendemo uri.
11 Yari ya simburiga nguno eri! Oo
etuyeroyingo oningga, ngundo geya ewo. Noro ya
gumi ndano, no nguno nenengo kirikiri onidodo
Pasowa oo newato? Eyingo.
12 Nguno ngu, ene ya gumi urungga awu san-
ganimo ngu etuyerowa. Nguno ngu, oo neweroyi
yaba ko bibiteweroyi yaba nguya oorooteku
ngu! Yari ngu ya guminggano nguno Pasowa oo
yomosiyori. Eyingo.
13 Arisa, kirikiri oni erayagaku oorowuworiyo.
Pita, Yon eraga oororo, Yisasdo oo ewoku,
ngundiro kenoro, nguno Pasowa oo ngu yomosiy-
oworiyo.

Yisasdo Enengo Kirikiri Oni Oowari Kundingiyi Yunoyingo

(Matiyu 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Korind 11:23-25)

14 Pasowa naruwo tunootetoni, asa, Yisas ko
enengo kirikiri oni nguya oo neweroyi yabano
bibiteyingo.
15 Ngu naruno, Yisasdo eyingo. No nga Pa-
sowa nga yeya newero gome ingoro hahangero
oorooteno. Ngundiro terogogo, asa, no ogingo
kowuri urungga ngu koorowoowano.
16 No yeno eteno. No ngaromu ko ma nero,
ngu ooga ngu engge tetonigo, ngu Anutro endega

sobowooteku newendemo nguno ko newano.
Eyingo.
17-18 Ngundiro tero, Yisasdo sono tobaga yoro
dowooro, Anutno esosootero, yemboongero
yokoro eyingo. Ye nga yoya, bayeteya neyi.
No yeno eteno! No kootuyisina, Wayin sonoyi
ngaromu ko ma nero, Anutro narungga
sobowooteku tunootetoni, ngu narunggano,
nguno sono ko newano. Eyingo.
19 Yisasdo ngundiro ero, ene oo manongoyingo
yoro, Anutno esosootero, yemboongero yokoro,
oososowooro yunoro eyingo. Nga ngu, ne-
nengo gowene nondo ye hoorooweyeroyingo
yunooteno. No yengo weti mbumbuwaro ku-
moowano. Nguro ye nero ngu, noro ingondudu
tero oruwanggo. Eyingo.
20 Oowari nero yokoro, ene sono tobaga yoro
ngundiro nangge dowooro, ero eyingo. Nga
sono tobaga nga, ngu noro sidudarone ngu ye
hoorooweyeroro wendooteno. Nga sidudaro-
nengga nga, ngu sunggi mande keta Anutdo
enengo oni simoo bareya ero gosiyoote.
21 Ene ye nga ingoyi! Oni no yootunoneroro
mundi oni kandeyemo yeweroyi oningga ngu,
nga noya yabano bibiteteku nga!
22 Yo, Oni Nangoni ngu, kuri Anutdo
ooreningga rogo teyinoyingongga ngu keyoro,
ngundiro nangge tewa. Ene oni ngu yootunoro,
mundi oni kandeyemo yetekungga ngu, oniyooge
oorengo! Eyingo.
23 Yisasdo ngundiro ero etoni, nguro kirikiri
onikundo enengo nangge sumoo sumoo tero
eyingo. Onendo ngu mandega ngu tewa? Eyingo.

Kirikiri Onikundo, Onendo Oni Urungga Koreteyingo Oruweroyi, Nguro Ronggeyoyingo

24 Ngu naruno, Yisasro kirikiri onikundo
enengo nangge ronggeyoro eyingo. Onendo
noore gidarega dagayeroro, enendo oni urungga
oorengo tero, koreteyingo oruwa? Eyingo.
25 Yisasdo enengo mandeye ingoro eyingo. Oni
sowe gidarega, Yuda oni kini, nguro oo bidodo
sobowooyingo oni koreteyingo ngu, ene oni yang-
gango oorengo tero, oni gidarega yowongoro,
enendo nangge ururu tero oruwanggo. Enengo
oni urungga, ngundo enengo merako soboye-
rooteku ngu yoyeni, Oni Sumangeyi Muri Metemi
Teweroyi Oni, eya eyi.
26 Ene yendo ngundiro ma tewero. Kini, oni
gura ene ye kewooroyemo oni urungga tero, ene
dagayeroro oruwero ewaku ngu, ene omburo
enengo newendemo ngundiro ingoro, (oni songo
hoorooweyerootooga, ngundo no oowoonengga
ngu daganeroote, ero ingoyingo. Ene oni taban-
gongga ngu, ene omburo, ye hoorooweyeroyingo
oni tero, kirikiri teyunowa.)
27 Oni onendo gidarega bidodo dagayeroro
urungga oorengo ooroote? Oni ene oowari
nero bibiteteku nga, bine, ngundi, ko oni
oowari yomosiyoro yoro ombutekungga
ngu, bine? Ye kuri ingootenggoku, ngu
oningga bibitetekungga ngu! Ene no ngu ye
kewooroyemo hoorooweyeroyingo kirikiri oni
nangge oorooteno. Ye oni tabangongga ngu, ene
omburo ye hoorooweyeroyingo oni tero, kirikiri
teyunowa.
28 Kuri, ye ngu no towootowooneroyingo naru

nguno ngu, ye no ma noyokoro sayingo.
29 No Awanembo oni simoo bare bidodo
sobowooteku yanggangoni no nunoyingo.
Ngundiro nangge, nondo nguya ngu
yanggangoningga ngu ye yunooteno.
30 Ngundiro tetoowe, sambo endemo ye
mete noro yaba oo neweroyi nguno bibitero,
noya oowari, sono newato. Ngundiro tero,
ye mande wirikoweroyi yaba metemimo
nguno bibitero, Iserel oni sowe kande eraya
kegidemboro erayaga nguro mandeye muriye
wirikoyerowanggo. Eyingo.

Pitando Yisas Kootu Inoweroyi, Nguro Eyingo (Matiyu 26:31-35; Mak 14:27-31; Yon 13:36-38)

31 Yisasdo eyingo. Sayimon Pita, ge ingo! Se-
tando ye kirikiri oni bidodo yoyoro yodowooro
towooyerowero meno ero, boguboguwooro oo-
roote.
32 Ene nondo ge hooroowenggeroro, Anutdo ge
yanggango gunoni, ero yemboongewonoku ngu,
gengo nowoondogemo hamoo ngu ma yomburiy-
oro yokowero. Ge kootuyisina, nowoondoge
ko yowoorengootoni, gengo dobookurige yang-
gango teyunoyingo mande yunowa. Eyingo.
33 Ngundiro etoni, Pitando Yisasno mande gumi
eyingo. Oo Bidodo Simburi Simbunani urungga,
no hamoo oorengo, no kuri yoonenengoro oode,
no komo geya ya biyomimo oororo, nguno gob-
ooro kumoowaro. Eyingo.
34 Yisasdo Pitaya mande gumi eyingo. Pita,
no geno eteno. Ataga, nga suwoonggano ngano,
kootoori ma eyingomo, ge tambu kabusa ero ewa.

No Yisas oningga ngu no watayi kini ero, no oongoonerowa. Eyingo.

Beye Siri, Kingo Si, Ko Duge Sanggayi Nguro Mandeni

35 Ngu naruno, Yisasdo kirikiri onino eyingo. Kuri, no ye sureyerootoowe sayingo. Ngu naruno nguno, ye beye siri, yengo kingo si, ko keye goweyi nguya ma yoyingo. Ngu narunggano nguno, ye oo guraro ingoro wenonoyingo, bine, ngundi kini, bine? Etoni, kirikiri onikundo mande gumi eyingo. Kini.

36 Etoyi ngu, Yisasdo ngandiro eyingo. Ene ataga nga, ngu oni gura ene beye siga tetoningga, ngu yoni, ko enengo si nguya ngundiro nangge yoni. Ene oni duge gura kinitetoningga ngu, ene komo enengo nengguroga andangeya, oni songomonggo dugega uriyoya yoni.

37 Ndadiro nguro, Anutro mande ngundo no gowenemo engge yeni tunootewerоyi, nguro eyingo. Ene oni biyomidodo yowuruwoowanggo. No yeno eteno. Ngu mandega ngu komo no bungomo engge tunootewa. Yo, Anutro mande bidodomo ngu noro eyingoku ngu, ataga engge yeni tunootewa. Eyingo.

38 Ngundiro etoni, kirikiri onikundo eyingo. Oo Bidodo Simburi Simbunani urungga keno! Duge eraya oorooteku nga! Etoyi, Yisasdo mande gumi eyingo. Ngu mete, nguno yokoyi. Eyingo.

Yisasdo Gesemanino Yemboongeyingo (Matiyu 26:36-46; Mak 14:32-42)

39 Ngu naruno, Yisas ene ootoogero, ende yokoro, Olib, purimo oorero, ene

suwooyi sano teteku muringga ngundiro tero
yemboongeweroyimboro. Yisas enengo kirikiri
oniku enebana ootoogero, keyoro oorowuyingo.
40 Ene ngundiro oorowutoyi, Yisasdo nguno
tunootero, kirikiri onino eyingo. Ye komo
Anutno yemboongetoyi, Anutdo nowoondoye
yanggango teyunootoni, ye towootowoono ma
kiyayi yewanggo. Eyingo.
41-42 Yisasdo mande ero, ene kirikiri oni
yoyokoro, ene musiyo songosina, songo
oororo, nguno bodowo oondoogero, mera
sanggawero bibitero, Anutno ogingo urungga
koorowoowanoku, nguro yemboongero eyingo.
Awa, ge etoyi ngu, nga sono tobaga nga omburo
daganerowa. Ene noromu kini. Awa, ngu
gengomu nangge. Gedo etoyi, no komo ngu
nangge keyoro tewano. Eyingo.
43 Ngundiro yemboongetoni, Anutro Engel oni
gura sambononggo Yisas tanggeyimo omburo,
tunootero, yanggango inoyingo.
44 Yisas newende kowuri urungga oorengo in-
goro, ene yanggango yero yemboongero oruwo.
Ngundiro tero oodoni, nosiriri urungga sidudaro
ngundiro tunootero, omburo merako uyingo.
45 Yisas ngundiro yemboongero yokoro,
ootoogero, kirikiri onino oororo, yeyootoni,
kubooyerootoni wetoro oodoyi, yeyoyingo. Ene
nguro nowoondoye biyomi ingoro kowoo yetoni,
nguro ene wetoro oriyingo.
46 Yisasdo ngundiro yeyoro eyingo. Ye ndadiro
tero, nguro wetoro oorootenggo? Ye ootoogeya,
yemboongeyi! Ye ngundiro tero ngu, Setanro
towootowoo ngu yeno ombutoni, yanggango tero,

enengo ingonduduni ma keyowanggo. Eyingo.

Yudasdo Yisas Dowooro Mundi Oni Kandeyemo Yeyingo
(Matiyu 26:47-56; Mak 14:43-50; Yon 18:3-12)

47 Yisasdo kirikiri oniya mande ewoodoni, me oni endega mayeyingo. Ngu Yudasga ngu Yisasro kirikiri oni kande eraya kegidemboro erayaga (12) nguromu gura, ngundo koreteyunoro omburo, Yisas dowooro yenggonangoro, dureyoweroyimboro ombuyingo.
48 Ene ngundiro yenggonangootoni, Yisasdo eyingo. Yudas, ge Oni Nangoni yenggonangoro dureyoro, nguno yootunoro, mundi oni kandeyemo yero, yunowero bine, ombute? Eyingo.
49 Yisas ene kirikiri onikuno eneya oruwonggoku, ngundo mundi onindo Yisas ndadiro teyinowanggo, ero kenoro eyingo. Urungga Oo Bidodo Simburi Simbunani, ge etooga, noore dugebo nga yurewato, bine? Eyingo.
50 Ngundiro etoyi, kirikiri oni kewooroyemo gurado Anutno wooro yeyingo oni tabango guraro ko oni gura utoro, sodeyi gidaregasina takatoni soreyingo.
51 Ene Yisasdo ngu kenoro eyingo. Ye ngundiro mande muringga ngu yokoyi! Yisasdo ngundiro ero, kandeyi ngu oni sodeyigaku yoro yetoni, ko mete teyingo.
52-53 Asa, Yisasdo Anutno wooro yeyingo oniro sobosobo, yambo yano kumba dogoni oniro sobosobo, ko Yudaro tabango oni gidarega nguya eyingo. Ye yakaka oningga dowoowero nguro

ye duge soboro, mata komukododo ombutenggo?
Naru bidodomo, no yeya Tembelno oorootetoku,
nguno ye ma nodowoowero nguro, ene ataga
nga narungga nga, ngu yengo naru! Setanro
yanggangoni ngu ngano tunootete. Eyingo.

Pitando Eyingo. No Yisas Oningga Ngu Watayi Kini
(Matiyu 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Yon 18:12-18, 25-27)

54 Yisasdo ngundiro ero yokootoni, onikundo
dowooro, yoro oorowuyingo. Yisas yoro, yade
oororo, Anutno wooro yeyingo oniro tabango
urunggakuro yano uyingo. Pitando ngu keyeroro
bodaga orirokoyi songo oorowuyingo.
55 Ngu yangga ngu yasiriko de karo yakowero
kayingo. Ngu degaku yakoro bibitetoyi, Pita
nguya omburo, nguno enedodo de yakoro bib-
iteyingo.
56 Ngundiro tero, kirikiri bare gurado Pita
kenootoni, omburo, de yakoro bibitetoni, gome
gome kenondadangero eyingo. Ge nga oningga
nga nguya kuri Yisasdodo endeyoyingo. Eyingo.
57 Ene Pitando oongooro eyingo. Ayi, ngu no
kini! Ge nga barega ngando godange ete! No ngu
oningga ngu ma ingooteno! Eyingo.
58 Asa, bodaga nguya oode, oni gurado Pita
kenoro eyingo. Ge nguya ame oningga amero
keyimo oni gura! Etoni Pitando sodedomangge
gumi eyingo. Ge godange ete! No kini! No ngu
oningga ngu ma ingooteno! Eyingo.
59 Naru bodaga nguya oode, oni gurado Pita
bungomo kandesisi tero, mande yanggango ero

eyingo. Hamoo! Nga oningga nga, ngu eneya endeyoro oruwo! Ene nguya Galili oni! Eyingo.
60 Asa, Pitando mande yanggango gumi eyingo. Ge nga oningga nga, ge ndadiro ete? No ngu oningga ngu watayi kini! Pita ngundiro ewootoni, sodedomangge kootoori eyingo.
61 Urungga Oo Bidodo Simburi, Yisasdo yowoorengoro, Pita gome kenoyingo. Pita ngundiro kenoro, ene kuri Urungga Oo Bidodo Simburi Yisasdo ewooromu, ngu ingondudu teyingo. Yisasdo ngandiro eyingo. Nga suwoongga ngano kootoori ma eyingomo, ge ewa. No ngu oni Yisasga ngu ma ingooteno, ero tambu kabusa ewa. Eyingo.
62 Ngu ingonduduwooro Pita ootoogero, endesina oorero, ya kootuyisina oororo, sendoro biyobiyomi teyingo.

Yisas Yomooyinoro Mande Ero Ureyingo (Matiyu 26:67-68; Mak 14:65)

63 Ngu naruno, me oni Yisas dowooro tabadori tero, yomooyinoro ureyingo.
64 Towimbo Yisas doongeyi dobengoro eyingo. Ge Anutro ingondudu eyingo oni tetoningga ngu, asa, oni gurootekungga ngu omukumundoongo nenengo kenoya e. Ngu onendo guroote? Eyingo.
65 Ene mande ngundiro oowooyingga oorengo ero, nguno yomooyinoro mande biyomi ero yomburiyoyingo.

Yisas Yoro Mandeni Wirikoyingo Tabango Onino Yeyi Dikayingo (Matiyu 26:59-66; Mak 14:55-64; Yon 18:19-24)

66 Sengetoni suwoononggo, Iserel oniro ta-
bango oni, wooro yeyingo oniro sobosobo oniku,
ko mamana mande etuyeroyingo oni ngu yowu-
ruwooro oodoyi, nguno Yisas yoro, mande
wirikoyingo onino oororo, yeyi dikatoni, sumoo
inoro eyingo.
67-69 Ge nooreno e. Ge Krayis, bine, ngundi
kini, bine? Etoyi, Yisasdo mande gumi eyingo.
Nondo yeno etoowe ngu, ye nowoondoyemo
hamoo ma tewanggo. Nondo ye mande gidare-
garo sumoo yunootoowe ngu, ye ngu mandega
nguro gumi yootunoro ma ewanggo. Ene ataga
ngano ko kootuyisina nguya, naru bidodomo
Oni Nangoni ngu, ene Anut yanggangonidodo,
ngu kandeyi koondosina bingamidodo bibitero
oruwa. Eyingo.
70 Asa, ngu oni ngu bidodo sumoo eyingo.
Ngundiro nguro, ge Anutro Nangoni, bine?
Eyingo. Ngundiro etoyi, Yisasdo gumi eyingo.
Yengombo etenggoku ngu nangge, no Anutro
Nangoni. Eyingo.
71 Enengo mandeni ero ingoro eyingo. Noore
ndawu mande gura ewato? Enengo mang-
gowoobo mande nenengo etoni kuri ingooteto.
Ero eyingo.

23

Yisas Yoro, Payilatno Oororo, Nguno Mande Ingowero Yoro Oorowuyingo

(Matiyu 27: 1-2, 11-14; Mak 15: 1-5; Yon 18: 28-38)

1 Oni bidodo oorengo ootoogero, Yisas yoro,
Yuda mera (Rom Gabuman) nguro tabango ngu
oowooyi Payilatno oorowuyingo.
2 Nguno ene Yisas kingo ganangoro goweyi
sanggawero mande damoni yero eyingo. Noore
nga oningga nga kenootooye, ene endeni en-
deni noorengo oni ganaganayeroro endeyoote.
Ye (Gabuman) beye ma inowero ero, noore
soreyeroro ete. Ene ngundiro nguya ete. No
ngu Krayis, mera ngaro oo bidodo sobosobo oni
koreteyingo, ete. Eyingo.
3 Mandeye ngundiro ingoro, Payilatdo Yisas
sumoo inoro eyingo. Ge Yuda oniro oo
bidodoboro sobosobo koreteyingo, bine? Eyingo.
Ngundiro etoni, Yisasdo mande gumi eyingo.
Gedo eteku ngu nangge, no Yuda oniro sobosobo
koreteyingo, ero eyingo.
4 Ngundiro etoni, Payilatdo oni simoo bareno,
ko Anutno wooro yeyingo oni nguro sobosobo
oniku, ngu bidodomo ero eyingo. No nga oningga
nga, goweyimo mande kowuri biyomi gura ma
kenooteno. Eyingo.
5 Etoni, ene meno manggaru tero eyingo. Ene
Yudiya mera nga bidodomo oni simoo bare
ganaganayeroro endeyoote. Ene Galili merako
andunonggo ngundiro tero, yade yade ngano
mayewo. Ero eyingo.
6 Payilatdo ngu ingoro simoo bare sumoo
yunoyingo. Nga oningga nga Galili oni, bine?
Eyingo.
7 Yisas ngu Galili mera nguro oni ngu ingoro,
nguro ene Yisas soweyootoni Herod tanggeyimo
oorowuyingo. Herodndo ngu Galili merangga

ngu sobowooteku, nguro soweyootoni, eneno
oorowuyingo. Ngu narunggano nguno, Herod
nguya Yerusalem endemo nguno oriyingo.
8 Herodndo Yisas kenoro, nguro ene oni oni
tero, newende gome ingoyingo. Ndadiro nguro,
ene kuri Yisasro mandeni etoyi ingoro, ene komo
kurimimonggo kenowero ingondudu tero, ene
muri songo gura onindo ma teweroyimu, ene
doongeyimo tetoni, kenoro, ingoweroyimboro in-
gororuwo.
9 Ngundiro nguro, Herodndo oo gura gurano
Yisas sumoo sumoo inoyingo. Ene Yisasdo Hero-
dro mandeni gumi gura ma eyingo.
10 Anutno wooro yeyingo oni, nguro sobosobo
oniku, ko mamana mande etuyeroyingo oni,
ngundo omburo, Yisas bungomo mande godange
urungga oorengo eyingo.
11 Herodndo enengo me oniku, ko enengo
keyimo oni ngu bidodo, Yisas yomooyinoro
mande ero mukendoro, oni biyomi, ero eyingo.
Ngundiro nguro, ene towi nengguro gura
nakanakangoyingo gomengga yoro, Yisas
yemuyinoro eyingo. Kenoyi! Mera ngaro
sobosobo koreteyingo urungga tunooteteku nga!
Ero yomooyinoro yoro, Payilatno ko soweyootoyi
oorowuyingo.
12 Kurimi Herod, ko Payilat, eraga ngu, mundi
mundi tero oruwori. Ene ataga ngano ngu, ene
dobooyero siyero oorooteri.

Payilatdo Yisas De Omukondino Sanggaweyi, Ero Eyingo

(Matiyu 27: 15-26; Mak 15: 6-15; Yon 18: 39-19:

16)

13 Payilatdo Anutno wooro yeyingo oniro so-
bosobo oniku, ko simoo bare, Yudaro tabango
garo, ngudodo negoyerootoni omburo yowuru-
wooyingo.
14 Payilatdo ero eyingo. Yendo nga oningga
nga yoro, nono ombuwonggo. Nga oningga
ngando simoo bare ganaganayeroro endeyoote,
ero ewonggo. Ene nondo ngu mandega nguro
yengo doongeyemo nenengo sumoo inowonoku
ngu, ye ingoyi! Nondo ngu yendo eneya mande
etenggoku ngu wirikootoowe, eneno biyomi gura
ma kenooteno.
15 Herodndo nguya ene ko sureyerootoni,
noorengomo ko ombuteku nga! Nguro ye ingoyi,
oo biyomi gura ene ma teyingo. Nguno noore
nguya ene urewe kumooweroyi oo biyomi gura
eneno ma kenoyingo. Payilatdo ngundiro eyingo.
16 Ngundiro nguro, nondo gisaru sanggiri-
dodo ngundo utoro, gisaruboro yokootoowe, ene
toongewa. Eyingo.
17 Nguro Yudaro muri ngandiro oorooteku,
naru kundingiyi bidodomo, Payilatdo ya biy-
omimonggo oni guranangge nangge andangetoyi
toongete.
18 Ngundiro tero, oni simoo bare bidodo meno
manggaru tero, eyingo. Ngu oningga ngu utooga
kumootoningga, ge Barabas andangeyuno! Ero
eyingo.
19 Ngu Barabas oningga ngu, ene kuri (Gabu-
man) oniya me yeni tunooteyingo. Ende ke-
woorokono oni gura ureni kumootoni, nguro ene
dowooro ya biyomimo yeyingo.

20 Arisa, Payilatdo mande ero ko eyingo, ene
Yisas yokootoni, toongeweroyimboro eyingo.
21 Ene meno manggaru tero eyingo. De
omukondino sanggawega kumooni! Ngu ma
yokootoyi oruwero, sanggawega kumooni! Meno
ero eyingo.
22 Payilatdo tambu kabusayigaku sumoo
yunoro eyingo. Nga Yisas oningga ngando ndawu
oo biyomingga tewoku, nguro noore ene urewe
kumoowa? Nondo ene goweyimo mande biyomi
gura ma kenooteno. Ngundiro nguro, nondo
nangge utoro, gisaru sanggiridodo, ngundo
gisaruboro yokootoowe toongewa. Eyingo.
23 Ene yanggango oorengo yero, Payilatro man-
deni utoro wiriyoro meno moguru tero eyingo.
Kini, de omukondino sanggaweya uto! Ngundiro
meno ero, ngundo Payilatro manggowo wiriy-
oyingo.
24 Ngundiro tetoyi nguro, Payilat ene ko mande
gura ma eyingo. Ene simoo bare manggoye
keyoro, ewonggoku, ngundiro nangge teyingo.
25 Ngu oningga, (Gabuman) ebe utoro oni
ureni kumootoni yoro, ya biyomimo yeyingongga
nguro simoo baredo eyingo. Mande ewonggoku,
ngundiro nangge, Payilatdo Barabas andangetoni
toongeyingo. Ene meno manggaru tero eteng-
goku, nguro Yisas ngundiya teyinoyi ero, me oni
kandeyemo yero yunoyingo.

Yisas De Omukondino Sanggaweyingo
(Matiyu 27: 32-44; Mak 15: 21-32; Yon 19: 17-27)

26 Ene Yisas yoro oorowuyingo. Ene oni gura
oowooyi Sayimon ngu Sayirinya mera nguromu,
ene oore ngundiro omburo ende urunggano
nguno uwero teyingo. Me oni ngu oningga
ngu dowooro de omukondigaku ngu mooreyomo
yetoyi, ngundo koorowooro, Yisas keyiwoore
oorowuyingo.
27 Simoo bare oowooyingga oorengo ene key-
oro oorowutoyi, bare oowooyingga oorengo
nowoondoyi tero, ngengeyoro sendoro owero
oorowuyingo.
28-31 Ene Yisasdo yowoorengoro eyingo. Ye
Yerusalem bare, ye noro ma sendowero. Kini,
yengomboro, ko yengo simooyemboro nguya
sendoyi, ero eyingo. Ye ingoyi! Kootuyisina
naru biyomi oorengo gura tunootewaku nguno,
bare ninggooteyingomu, bare simoo kuri ma
bisiyoyingomu, bare simooye nono ma yunootoyi
neyingomu, ngundo ene mete oni oni tewanggo.
Ndawugaro nguro, ngu naruno nguno, ye kowuri
ingoro, ye mera puri nguya ewanggo. Ye
bidodo sodedo ukeya mayeya wiriyerootooga
kumoowooto. Mera puri bobodiboya nguya
ewanggo. Ye ukeya noore wiriyeroyi! Ero
ewanggo. Ataga nono muri biyomi tetenggoku
nga ngu, no ngu de keta biyomine gura kini
ngundiro ene ndadiro muri biyomi gura ye oni
simoo bareno teyunowanggoku, ngu ye de ku-
mooni ngundiro? Eyingo. (Ene naru wengamo
Anutdo wirikoyeroweroyi naru nguro eyingo.)
32 Oni biyobiyomi eraya nguya yurewero, yoy-
oro, Yisasdodo oorowuyingo.
33 Ene yade puri bodaga sanganimo ooreyingo.

Ngu musiyongga ngu, oowooyi tabango wimbuyi(Golugata). Ngu musiyonggano nguno Yisas boorowooro, oni biyomi erayagaku Yisas tanggeyi gide gide booroyeroyingo. Gura kandeyi koondosina, gura kandeyi desina booroyeroyingo.

34 Ngundiro booroyerootoyi ngu, Yisasdo yemboongero eyingo. Awa, no nutoro, mukendoneroro, booronerootenggoku, ngu ene ma ingoro nguro tenunootenggo. Nguro ge nga kowuriyengga nga andangeyunoya yokoya kabete! Ero eyingo. Ngundiro ero yokootoni, asa, me oni Yisasro nengguroni ngu yoro, ebe pawapawamu tero, oni gurado oni dagayeroro, ngundo nengguroga ngu yoyingo.

35 Oni simoo bare orirokoyi pawayeroro dikaro yeyorootoyi ngu, Yuda oniro tabango onindo yomooyinoro mande ero, tabadori tero eyingo. Kenoyi, ene kuri oni gidarega hoorooweyerowoku ngu, asa, ene Anutdo noore yoyoweroyi sunggi oni yeyingo oni tetoningga ngu, ene komo enengombo enengo hoorowetoningga merako ko ombuni. Ero eyingo.

36 Me oni nguya yomooyinoro mande ero, namoko omburo, Wayin sono kowoo biyomi Yisas inowero teyingo.

37 Ngundiro tero, me oni enebana eyingo. Ge Yuda mera oni sobosobo koreteyingo oni tetoningga ngu, asa, gengombo gengo hoorowenggeroya merako ombu. Eyingo.

38 Ene de omukondi sosowoomo awuno, nakaya gura Payilatdo ngandiro nakangoyingo.

Nga Oningga Nga, Ngu Yuda Oniro Sobosobo Urungga, ero nakangoyingo. Eyingo.

39 Asa, ngu oni biyomi gura Yisas tanggeyimo boorowoowonggoku, ngundo Yisas yomooyinoro manggaru tero eyingo. Ge Krayis tetoningga ngu, asa, gengo hooroowenggeroya ngunonggo noore nguya hoorooweyero. Eyingo.

40-41 Ngundiro etoni, asa, oni biyomi gura-gakundo dobooyi mamanangoro eyingo. Ndadiro nguro, ge ene yomooyinoro ngundiro ete? Ene oo biyomi gura ma teyingo. Nguro ene kingo duwoo urootenggo. Ene noorendo ngu noorengo biyomi teworoku ngu kenoro, nguro gumi ngundiro teyunootenggo. Noorengo bidodo ngu ataga kumoowato. Nguro ngu, noorengombo biyomi teworoku, nguro ge Anutro ma sosorewa? Ero eyingo.

42 Arisa, ngundiro ero tabango yowoorengoro Yisasya eyingo. Oo Yisas, gengo Awanggebo endemo ooroya ootooya ngu, asa, noro ingondudu te. Eyingo.

43 Ene ngundiro etoni, Yisasdo mande gumi eyingo. No hamoo oorengo geno eteno. Ataga nga sanggano ngano, ge noya Awando ende gome mesarango oorengongga nguno uro oruwaro. Eyingo.

Yisas Kumooyingo

(Matiyu 27: 45-56; Mak 15: 33-41; Yon 19: 28-30)

44 Sa kewooro oorengo, samboro mera bidodo suwoo ooreri urungga tero, oororo, sa nemimo uteku naruno wenga, (3 klok) yokoyingo.

45 Ngu naruno, Tembelno kumba
gagiwi urunggado ya gumi kundingiyi
wemboongero boorowooyingonggaku, Anut
enengombo kumbagaku wengamo awunonggo
oomboongetoni, oosowooro, uro merako utoni,
gide gide eraya tunooteyingo.
46 Ngu naruno nangge, Yisasdo meno ero
eyingo. Awa, ataga no nenengo gabone kan-
degemo yeteno. Eyingo. Ngundiro ero, ene
kumooyingo.
47 Ngundiro tetoni, me oni tabangongga,
ngundo oo ngundiro kenoro, ene Anut bingami
okooro eyingo. Hamoo oorengo, nga oningga
nga biyomi gura ma teyingo! Ene oni nenengo
oorengo! Eyingo.
48 Ngu naruno, oni simoo bare oowooyingga
oorengo mayero, Yisas udooyi, kenowero
dikayingoku nguya, ene ngundiro kenoro,
nowoondoyi tero, ngguyinggayi tero, enengo
yano sayingo.
49 Ene Yisas enengo dobookuriyi, ko bare gi-
darega Galilinonggo keyoro mayeyingomu, ngu
orirokoyi dikaro, ngunonggo Yisas bingo ndadiro
tewanggo, ero ingoro oriyingo.

Yisas Kumootoni Merengooyingo

(Matiyu 27: 57-61; Mak 15: 42-47; Yon 19: 38-42)

50 Oni gura, oowooyi Yosep, ngu endeni ngu
Arimatiya ngunonggo mayeyingo. Ngu oningga
ngu, ene Yuda oniro mande wirikoweroyi oni,
ene oni nenengo oorengo.

51 Ngu oningga ngu, ene oni simoo bare
Anutdo oo bidodo sobowooweroyi narungga ngu
sobowooro oodoni, nguno Yisas urewero mande
ero etoyi, ene nguya nowoondoye guranangge
kini.
52 Arisa, ene Payilat tanggeyimo oororo, Yisas
bingo yowero sumoo inoyingo.
53 Ngundiro tero, ene oororo, Yisas bingo de
omukondinonggo andangero yoro, kumba saray-
inggado bimbomooyingo. Ngundiro tero, enengo
bingo yoro oororo, digi woondokoyimo nguno
mere seyingomu nguno merengooyingo. Ngu
merengga ngu kuri oni gura nguno ma meren-
gooyingo.
54 Ngu narungga ngu, (Sabat) naru kundingiyi,
nguro oo yomosiyoweroyi naru. Suwootetoni,
ngu Sabatro naru namoko tunootewo.
55 Ngu naruno, bare gidarega Yisas keyoro,
Galilinonggo mayeyingomu, ene Yosep keyoro
oororo, Yisas merengootoni, ngu kenoyingo.
56 Ngundiro tero, enengo yano sodedo oororo,
ene irosara, bo oo urumi ndindingo gomemu
winggooro yomosiyoyingo. Ngu oo ngundo ko
kootuyisina, Yisas bingo sonowooro yomosiy-
ootoyi, sodedo ma buwoo yewero. Asa, naru
kundingiyi, Sabat, nguno ene ko kini mamana
mandeno eteku, ngundiro tero kengero oriyingo.

24

Yisas Ko Ootoogeyingo
(Matiyu 28:1-10; Mak 16:1-8; Yon 20:1-10)

1 Sande sengetoni suwoononggo, oo urumi
ndindingo gome ngu yomosiyowonggoku, ngu
yoro, yade mereno oorowuyingo.
2 Ene oni mereno omburo, doongeteyingomu
ngu, digi urungga mere manggowo ukingoyin-
gonggaku, nguno kini. Mere manggowo kuri
goosooyingo.
3 Ene mere newendemo uro, Oo Bidodo Sim-
buri Simbunani Yisas nguro bingo ma kenoyingo.
4 Ngundiro tero, nguro ingoyingo oowooyingga
tero oodoyi ngu, asa, sodedomangge oni eraya
enengo towikumbayari sarayi oorengo, yowari
soruyi dedeku ngundiro tunootero, tanggeyemo
dikatori yeyoyingo.
5 Ngundiro kenoro, bareku sosoreyingo
urungga tero, bagootero, merasina doongetero
oodoyi, oni erayagakundo eyingo. Ye ndawugaro
oni keta oorooteku, ngu mereno ngano erewero
ombutenggo?
6-7 Ene mereno ngano kini, kuri ootoogewo. Ye
Galilino mande ewooromu ngu ma kabetewero.
Ene ngandiro eyingo. No Oni Nangoni ngu
mbumbuwadodo oni kandeyemo yetoyi, ngundo
de omukondino booronerootoyi kumoowano.
Ene sa kabusayigano ko ootoogewano. Eyingo.
8 Ngundiro etoni, ngu bareku nowoondoye imi
yetoni ingoyingo.
9 Ene mere yokoro, sodedomangge ende
oororo, oo bidodo kenowonggoku nguro kirikiri
oni kande eraya kegidemboro guranangge (11),
ko oni gidaregano nguya, oo kenowonggoku,
nguro mande mande eyingo.
10 Ngu bare ngu oowooye ngandiro: Mariya

Magadala, Yowana, Mariya gura Yemus nemi, ko
bare gidarega nguya, ngundo kirikiri onino oo
kenowonggoku, nguro eyingo.
11 Ene kirikiri onikundo ngu ingoro ngu, ene
nowoondoyemo hamoo etenggo, ero ma in-
goyingo. Baredo ganayerootenggo, ero eyingo.
12 Asa, Pita ootoogero, kendutero, mereno
oororo uyingo. Uro, doongetetoni, hamoo nguno
kini. Towi nangge kenoyingo. Ngundiro kenoro,
ene yowoorengoro ende oororo, ene Yisasro
bingo ngu ndadiro tewo, ero nguro ingondudu
urungga tero oriyingo.

Oni Erayagobo Emeyas Ooreko Yisas Kenoyingo
(Mak 16: 12-13)

13 Ngu sanggano nguno nangge, kirikiri oni
kewooroyemonggo oni eraya Yerusalem ende-
monggo ootoogero, Emeyas oore keyoro, yade (11
Kilomita) ngundiro oorowuworiyo.
14 Ngu oni erayaga, ngundo Yisasno oo
tewonggoku, nguro ene ero ingoro oore keyoro
oorowuyingo.
15 Ngundiro ero, ingoro ingoro oorowu-
woodori, Yisas enengombo doongeyarimo
tunootero, nguya oorowuyingo.
16 Ene doongeyari gosiyootoni, nga Yisasdo ero
ma ingoyingo.
17 Ngundiro tero, Yisasdo eyingo. Yari ndawu
mandega ero ingoro ingoro oorowuteri? Eyingo.
Ngundiro etoni, erayagaku omukumundooyari
bisiwero dikayingo.

18 Asa, oni gura oowooyi Kiliyopas oningga,
ngundo yowoorengoro, Yisasya eyingo. Ge
Yerusalemno oorooteku ngu, oo Yerusalemno oo
tewonggoku ngu, ma kenoro ingoyingo? Eyingo.
19 Ngundiro etoni, enebana gumi eyingo.
Ndawu ooga? Eyingo. Erayagakundo mande
gumi eyingo. Oo bidodo Nasaret oni, Yisas,
goweyimo oo tewonggoku ngu! Ene Anut
doongeyimo, oni simoo bare doongeyemo nguya,
ene Anutro ingondudu eyingo oni. Enengo man-
deni, koni oororo omburo teyingo, ngu yanggan-
gonidodo.
20 Anutro wooro yeyingo oni kundingi nguro
sobosobo oniku, ko Yuda oniro tabango oniku,
ngundo ureyi kumoowero mande guranangge
ero gosiyoro, Gabuman oni kandeyemo yetoyi,
ngundo dowooro, de omukondino udoyi ku-
moowo.
21-23 Noorendo kuri ngandiro ingowooto.
Anutdo ngu oningga ngu yootunoro yunootoni,
ngundo noore Rom kandeyemonggo ko
yoyootoyi, noore gome oruwato, ero ingowooto.
Ene utoro yomburiyowonggoku ngu, ene ataga
naru kuri kabusa yokowooto. Ngu oo ngu
tewonggoku ngu, ene ataga noorengo bare
gidaregado mereno oororo, enengo bingo ma
kenoro, omburo, nooreno nguro mandeni etoyi,
nguro noore soriyokoro sosorewooto. Ene
Anutro sambono oni eraya (Engel) yeyootoyi,
ngundo ewori. Ene kuri keta ootoogewo, ero
ewori!
24 Noore ngu ingoro, noorengo oni gidarega
ene merengoowonggoku, mereyimo oororo

doongetewonggoku, ngu hamoo baredo
ewonggoku ngundiro, ene Yisasro bingo ma
kenoyingo. Eyingo.
25 Arisa, Yisasdo mande gumi eyingo. Yari in-
gonduduyari himi kini, Anutro ingondudu eyingo
onindo eyingomu, ngu yari nowoondoyarimo
hamoo ma tewori!
26 Yari, bine, ma ingooteri? Anutro in-
gondudu eyingo onindo, kuri ngandiro eyingo.
Krayis ene komo ogingo koorowooro yokoro,
ene kootuyisina, enengo ende duridarinidodomo
oorowuwa. Eyingo.
27 Ngu naruno, Yisas ene damoni yero, ene
mande Mosesndo, ko Anutro ingondudu eyingo
onindo, enengomboro ero nakangoyingo, mande
gumi gumiku bidodo muri wesiyoro eraya-
gakuno, ero etuyeroyingo.
28 Ene ende namoko tetoni, Yisasdo mande ngu
ero dagayeroro, toongewero eyingo.
29 Ngundiro tetori, erayagakundo sorengoro
eyingo. Suwootewero teteku nga, ngundiro
nguro, ge nooreya ngano oruwato. Ngundiro
etori, eneya yano oorowuyingo.
30 Oo neweroyi naruno, yabano bibitero,
Yisasdo oo manongoyingo gura yoro, dowooro,
Anutno yemboongero yokoro, oososowooro
yunoyingo.
31 Arisa, ene nguno doongeyari himi yetoni
yokoro, ngundiro ingootori, Yisas, doongeyarimo
kini tero, ko toongeyingo.
32 Ngundiro tetoni, enengo nangge mande
eworiyo. Ene nooreya oore keyoro, Anutro
mande bidodo muri wesiyoro ero, etuyerootoni

ngu, ingootoore, nowoondonarimo ngu hamoo himi yetoni, nguro gome ingoworo! Ero eyingo.

33-34 Ngundiro ero, ene ootoogero, suwoono nangge, ene Yerusalem ko oorowuworiyo. Ngundiro oororo, kirikiri oni kande eraya kegidemboro gurananggegaku ko oni gidarega nguya ereweyeroro yeyoyingo. Erayagakundo eyingo. Hamoo oorengo! Oo Bidodo Simburi Urungga ko ootoogewo! Sayimon doongeyimo tunootetoni kenowo! Eyingo.

35 Arisa, ngundiro ero yokootoyi, erayagakundo sodedomangge nguya gumi eworiyo. Noore ooreko Yisasdo mande etoni, ingoro, ko yano uro, oo manongoyingo oosowooro yunootoni, nero, ngu naruno, noore ingoworo. Yo, ngu hamoo, Oo Bidodo Simburi Simbunanimbo, ero ingoworo! Eyingo.

Kirikiri Onindo Yisas Kenoyingo.
(Matiyu 28:16-20; Mak 16:14-18; Yon 20:19-23)

36 Ngu oni erayagakundo mande ewootori, ngu naruno nangge, Yisas enengombo kewooroyemo tunootero dikaro eyingo. Ye nowoondoye imakeyingomo oriyi! Eyingo.

37 Ngundiro etoni, ene soriyokoro, sosoreyingo urungga teyingo. Noore enengo gaboyi kenooteto, ero ingoyingo.

38-39 Yisasdo enengo ingonduduye ingoro nguro eyingo. Ye ndatero sosoretenggo? Ye ndatero nguro nowoondoye buribari ingootenggo? Ye ombuya, noro kekandene nga kenoyi! No nenengombo nangge. Ye ombuya nodowooya

kenoyi! Oombooro ngu, no ngandiro song-
giwine wimbunedodo dowooro kenootenggoku
ngundiro kini. Ero eyingo.
40 Ene ngundiro ero yokoro, enengo kekandeyi
nguya etuyeroyingo.
41 Ene nowoondoye gome ingoro, oni oni
urungga teyingo. Ene nowoondoyemonggo
hamoo nenengo ero ma ingoyingo. Nowoon-
doye kowuri ingoyingo. Ngundiro tetoyi, nguro
Yisasdo eyingo. No oodoro kumooteno. Ye
oowari bodaga ooroote, bine? Eyingo.
42-43 Ngundiro etoni, ene iso kayingomu gumi
gura yoro, inootoyi, ene yoro, doongeyemo
neyingo.
44 Ene oo nero yokoro eyingo. Mosesro ma-
mana mande, Anutro ingondudu eyingo oniro
mande, ko Iserel oniro yambo bukno (Sam) nguya
nakangoyingo ngu, nguro mandeye kuri no yeya
ootooro etoowe ingowonggoku, ngu bidodo noro
eyingo. Ngu ataga engge nenengo ngundiro
nangge tunootete. Ero eyingo.
45 Ngundiro tero, ene Anutro mande muri gura
gura wesiyoro ero etuyerootoni, nowoondoye
himi yeyingo.
46 Ngu mande gura soweyoro eyingo. Anutro
mandeno ngandiro nakangoro eyingo. Krayis,
Anutdo noore yoyowero sunggi yeyingo oni,
ngundo kowuri ogingo urungga ingoro, ku-
mooro, asa, naru kabusayimo merenonggo ko
ootoogewa.
47 Krayis oowooyimo, nowoondoye
yowoorengoweroyi muringga ngu, ko
Anutdo oniro weti mbumbuwa ngu

andangeyunoweroyimboro muringga ngu oni simoo bare mera bidodomonggo wesiyoro etuyerowanggo. Ngu kongga ngu Yerusalem endemo nguno koretero damoni yero ko tero, ngunonggo mera bidodomo nguya ko tero, ero etuyeroya endeyoyi. Eyingo.

48 Ero, Yisas mande gura soweyoro eyingo. Ye oo bidodo kenowonggoku, nguro mandeni yootunoya eya endeyoyi.

49 Ye ingoyi! Noro Awanembo Yuka Kundingiyi yanggango ye yunowero mande guranangge ero gosiyoyingongga ngu, nondo soweyootoowe, yeno ombuwa. Ye komo nga endegano ngano sobowooya oodoyiga, ngu Yuka yanggangongga ngu sambo endemo awunonggo omburo, ye nowoondoyemo uro angewa. Ero eyingo.

Anutdo Yisas Yoro, Sambono Ooreyingo (Mak 16:19-20; Aposel 1:9-12)

50 Ene ngundiro ero yokoro, kirikiri oniku yoyoro, oororo yade Betani ende namoko nguno oorowuyingo. Nguno oororo, Yisasdo kirikiri oni kandeyi tabayemo okooro, kumana yunoyingo.

51 Ene kumana yunowootoni ngu, Anutdo ene Yisas okooro, kirikiri oni yoyokoro, sambo endemo ooreyingo.

52 Yisas sambono ooretoni, kirikiri oniku Yisasno yemboongero yokoro, ootoogero, oni oni urungga oorengo tero, Yerusalem ko oorowuyingo.

53 Ene suwooyi sano Tembelno uro, Anut bingami nangge ero okoororuwonggo.

ccv

ANUTRO MANDE KETA
The New Testament in the Rawa Dialect of the Rawa Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Rawa long Niugini

copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Rawa (Rawa) (Rawa)

Dialect: Rawa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-09-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 31 Aug 2023
7f5bc84a-4dea-522b-980c-a11c545b87cc